

Созайланы Ахмат

Тангымы ауазы

84(2p-Балк)

С - 585

С 20217

Атам — СОЛТАН,
Анам — НАУШ,
бу дуниядан кетген эселе да,
къарагъанлай турадыла манга,
ТАНГЫМЫ АУАЗЫН жарыта...
Бу китабым акъсёз
сын ташым болсун
экисине да.

✓ ✓
Созайланы Ахмат

ТАНГЫМЫ АУАЗЫ

НАЗМУЛА

СЗД 217

НАЛЬЧИК · ЭЛЬБРУС

1993

ГОСУДАРСТВЕННАЯ
(НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ) БИБЛИОТЕКА
Кабардино-Балкарской Республики
г. Нальчик, ул. Ногмова, 42

* * *

Жангы кюнню кьолундан
Тутуп, алып келеме,
Жарый-жарый хар юйге,
Аны бла киреме.

Жюрегим да кюн бла
Хар жерге тенг тюшеди,
Кёгетлерине ёте,
Терекледе бишеди.

БЕК ВИЙИГ' А — АНТ
БОЛУР

- Таудан бийик не болур?
- Таудан бийик танг болур.
- Тангдан бийик не болур?
- Тангдан бийик анг болур.
- Ангдан бийик не болур?
- Ангдан бийик ант болур.

ТЕЙРИ КЫЛЛАЧ ПЛА МИНГИ ТАУ

Тейри кыллагач ачылды,
Кырычма да жете,
Минги тау жар айтды,
Тауди ун өжү өтө.

Тейри кыллагачдан чыгып
Кырайса сен, ма алай,
Хачкымы көлечиси,
Минги тауум, жангылай.

ТАНГ

Тангым,
Таным,
Келчи, энтда кёрейим.
Санга, жарый, кирейим.

Тангым,
Таным,
Келчи, санга ушайым,
Сени бла учайым.

Тангым,
Таным,
Келчи, бир жангырайым —
Сыфатынгы алайым.

ЖЫЛЫ ГЫРЖЫН, ЖАНГЫ АЙРАН, АНАМ

Ачыгъан тылыча,
Кёпгенди кёк,
Эбизеле кьолунда *
Туман, айранча уюп...

Анам, жаулугъун да чох кьысып,
Женглерин да кьайырып,
Гыржын этеди,
Кёкча уллу,
Кёкча татыулу.
Таба гыржын...
Ийиси юйню толтура.

Эртдеча,
Жылы гыржын,
Жангы айран.
Анам манга
Бушто этип
Берликди
Бусагъат.

Мен а — сабийлигинден
Чыгъалмай жүрюген
Бир чалбаш,
Эллиден атлагъан
Эссиз чалбаш.

* Эбизеле кьолу — Акъ-Сууда жерни аты.

ШЫКЪЫДА КЯЗИМНИ ЮЙЮНДЕ ТУУГЪАН ТИЗГИНЛЕ

*Малкъар адабиятны мурдору —
Кязимни от жагъасын жангыртыр
ючюн кѣп кыйын салгъан Тюмен-
ланы Хадисни жашы Мурадиннге
атай ма.*

Сѣзлери халкъына
Бюгюн да жараша,
Жылылай турады
Аны от жагъасы.

Бир-бирде мында кюн
Чыгъады, къаралып...
Сеземе кюн сайын
Кязимни къарамын.

ЖАШЫРЫН ТАЛАГЪА * АЙТЫЛГЪАН НАЗМУ

Хар къанатлынг, эрикмей,
Ёз тилинде жангыдан
Жырлайды санга, санга,
Къууана хар тангынга.

Ала ариулугъунгу
Биледиле, кериле,
Ансы алай сейирлик
Жырлаялмаз эдиле.

* Ж а ш ы р ы н т а л а — Акъ-Сууда жерни аты.

АБЫНСАНГ ДА — АУМА

Жангы кырдык — къууан дейди,
Элия уа — ууал дейди.

Къама — эки жарыл дейди,
Танг а — менде жары дейди.

Жауун — жия, жия дейди,
Кюн а — жырла, жырла дейди.

Жолум — атла, атла дейди,
Жашауунгу къатла дейди.

Тау а — саппа-саума дейди,
Абынсанг да — аума дейди.

АХЛУЛАРЫМА СЁЗЮМ

Баргъан жерибизде
Бетибизни
Жарыгъы къалсын!

Шауданыбыздан
Акъ ниетли
Жолоучу къансын!

Сёзюбюзню сабаны
Бек чакъсын, битсин,
Элибизде чыкъмасын
Адепсиз, бетсиз.

ЖАЗ БАШЫМЫ КЕК ЖАУУНУ

Келедиле санга айтырыкъ
Сөзлерим, энтда келедиле.

Кырдыкла кётюрюле,
Чапыракъла къанатлана
Тургъанда келедиле ала,

Санга айтырыкъ
Жангы сөзлерим,
Танглы сөзлерим.

Ол сагъатда мен да
Кырдыклага, ышара,
Чапыракълага, жарыкъ
Шыбырдай башлайма...

Андан сора жауады
Жаз башымы кек жаууну,
Санга деп жаугъан жаууну.

АУРУУУНГ ТАС БОЛСУН!

Мен билмей тургъанлай келдинг да,
Кюн тийди — жап-жарыкъ бет алдым.
«Аурууунг тас болсун!» — дединг да,
Сен мени саппа-сау эталдың.

Мен а — не ызынгдан атламай,
Не бир сёз окъуна айталмай...
Сен кетдинг — тас болду жарыкъ да,
Мен, энди — жараусуз, жазыкъ да...

Къалдым мен, ма жангыз тереклей,
Тас бола дуниямда тилекле.

ХАЛКЪ ИЙНАГЪЫ, ХАЛКЪ ЖЫРЧЫСЫ,
МАДАНИЯТ ХАЗНАБЫЗНЫ ТУТУРУГУЪУ —
ОТАРЛАНЫ ОМАРГЪА АЙТАМА

Жырдан — жылгъа ётесе, —
Халкъны жырлы этесе.

Хар инсаннга жетесе
Жюкню женгиллетесе.

Мангылайыбыз жарый
(Кече да келе жарыкъ...)

От жагъангда жылына,
Тынгылайбыз жырынга.

Аллах сенсиз къоймасын,
Халгъ' а жырсыз болмасын!

Жырла, Омар, тарт, Омар!
Сен — ёлюмсюз, Нарт Омар!

МЕН ЖУУАБЫН
ТАБАЛМАГЪАН СОРУУ

Кёкде ауур
Булутладан
Жауа эселе
Жауунла,
Жилямукъла
Кюн узуну
Къайдан, къайдан
Жаудула?

ХАЛКЪ БОЛУРГЪА УНАЙЫКЪ

Кеси бирлигибизни
Кесибиз урламайыкъ,
Ауурлукъ басхан жерде
Сынаргъа унамайыкъ.

Терс оноуларыбыздан
Кесибиз ууланмайыкъ,
Аманыбызны аман
Этерге унамайыкъ.

Игибизни бютюнда
Иги эте барайыкъ.
Бир ниетли болургъа
Хар заманда унайыкъ.

Бирча узалып келлик
Кюнюбюзню къурайыкъ.
Жерибизде халкъбыз да,
Халкъ болургъа унайыкъ.

ЖАНАДЫЛА БЕРЧЛЕРИ КЪОЛЛАРЫНДА ХАЛҚЪЫМЫ

Ишди бизге кюч берлик,
Журтну да жаш этерик.
Ишлеп, алай келеди,
Ма бу чууакъ эрттенлик.

Аллыбызда байракъча
Жарытырыкъ — урунуу.
Тау окъуна суймейди
Ишлемей, бош турууну.

Урунууда табады
Терек да алмаларын.
Иш ахлусу болсунла
Жерими адамлары.

Биз кетгенде къоярыкъ
Жаланда иш болады.
Эринчекни жашауу —
Кече-кюн да боранды.

Жанадыла берчлери
Къолларында халкъымы.
Жашау кюню кѣп болсун
Ишлеп алгъан хакъынгы!

* * *

Анга жан аурутханла да,
Анга жар аудуртханла да,
Анга иги айтханла да,
Анга ташла атханла да,
Анга эрий къарагъан да,
Аны ачыкъ къаргъагъан да,
Ол жоюлгъан кюн келдиле:
«Адам эди бу!» — дедиле.

«Адам эди — алда баргъан,
Халкъ жумушун тындыралгъан,
Миллетине тангча атхан,
Энди уа, ол — кюнча батхан».

Душманы да, суйгени да,
Тышындагъы, юйдеги да,
Бу сёзлени къатлай-къатлай,
Къабырладан атлай-атлай,
Барадыла, саз-аз болуп,
Хар бирини башха жолу.

СЫРТ ТАЛАДА *

Сырт талада барама,
Хар аугъан кырдыкны
Ёрге сюеп.
Хар ауругъан терекни
Сау болурун сюе.

Барама жаннет жерде...
Къайгъыларым, сагъышларым
Бу кюнюме сыйынмай...

* С ы р т т а л а — Акъ-Сууда жерни аты. Эллилерим
анга атам Солтан чалыучу тала деп да айтычудула.

БИЙЧА СЮЕЛГЕН ТЕРЕКНИ ИАЗМУСУ

Сюело эди терек,
Тибийгытны бийича,
Төгөрекде кьудурет
Аны кеси юйюча.

Ол көрмеген кьалмады:
Воран аны туйгенди,
Чыгча келген кюн да бек
Алгча арга тийгенди.

Көн кынагдыгча юй да,
Аш да берди бу терек,
Жаш зыгытланы битеу,
Къоруй келди бу терек.

...Бир кюн а балталыла
Төгерегин алдыла.
Аудуруп хыйсап этип,
Терекге кьадалдыла.

Солдан-онгдан уралла,
(Жыртхычлача кюкюрей...)
Балта тийгени сайын
Эти-зени титирей.

Алай сюеледи ол,
Кеси жеринден тепмей...
Къаны бара турса да,
Кишилигин тас этмей.

Жарылмайды, таланнган,
Къаты бола къатыдан!
Анга къарыу-кюч бере,
Сау юйюрю къатында.

Алай кюреш бардырды:
Агъачха да ушамай, —
Жанларындан этгенди,
Жыгъылыргъа унамай.

Темирле да уралла,
Салталаны къыздыра,
Табийгъатны сынсыта,
От жилтинле сыздыра.

Чакътырылмай келгенле
Кетедиле, къайталла...
Терс къарайла терекге,
Аман-аман айталла.

— Чюйле этип кесимден
Урмасынла ансы, мен,
Неге да тѣзаллыкъма,
Хорланмайын къаллыкъма, —

Деп, шош шыбырдай эди,
Терек кеси кесине...
Мени уа бу сагъатда
Халкъым тюшдю эсима.

* * *

Танг — игиликке атады,
Жюрекни жүрек ачады.

* * *

Терс бэссанг —
Бутунг сынар.
Терс айтсанг —
Умутунг сынар.

* * *

Жолунг жангылса, —
Къайтырса артха.
Сёзюнг жангылса, —
Минмезсе атха.

* * *

Сёзде гюл да чагъады,
Сёзден от да чыгъады.

КЕПЮР

Багъалатмай, хакъ алмай,
Ненча жюкню кётюрдюнг?
Ненча адамны юйюне
Игиликле келтирдинг?!

Тынгылы улоуса сен, —
Хар кимге да керексе.
Хар заманда хазырса,
Ышангылыса, бексе.

Сен сынамагъан жюк жокъ:
Ёлюк да ётдюресе,
Орайдасы жарыта,
Келин да элтдиресе.

Сен кёп кере женгнгенсе
Сууну кьутургъанын да.
Сен кесинг сынагъанса
Элия ургъанын да.

Жюреклени байлайса,
Уллу черекни хорлап.
Ахшылыкъды — кьууллугъунг.
Сен — кёпюрсе, сен — хорлам!

Ишлейсе сен, солумай,
Бир махтау да излемей.
(Мени келгеними уа,
Къойдунг, шуёх, истемей).

Вилеклик эт, болуш сен,
Хар акъниет адамгъа.
Кенюр, кётюр аны сен,
Кёрюнюрча аламгъа.

ЖАНГЫ ЮЙЮР КЪУРАГЪАНЛАГЪА АЙТЫРЫГЪЫМ КЕЛЕДИ

Бир бирге алай
Керек болугъуз:
Тырнакъ бла бармакъ
кибик,
Ийне бла оймакъ кибик.

Ожакъ бла тютюн кибик,
Кюз арты бла кюн кибик.

Черек бла кёпюр кибик, —
Палахладан ётер кибик.

ОКЪА ЫННА УН ЭЛЕЙДИ

Акъачч, акъбот окъа ынна,
Олтурун, ун өлөйди.
— Къууунч бли шнат, — деп,
Улуу Аллахдан тилейди.

Ана ыархы къолларын
Ун букъусу жибиди.
Ун өлөйди, өлөйди..
Къар жолуды, жолуды.

ЖАНГЫ ТАНГНГА АЛГЪЫШ

Барады кечени кемеси,
Бу уллу дунияны элтеди.
Жулдузлу кёкде, ма ай кеси,
Этеди намазын, этеди.

Узакъда кечени баш жаны
Къабына башлайды акъырын.
Ёчюлмез жангы танг бир жанып,
Айтхынчы кесини акъ жырын.

ЧЫГЪА КЕЛГЕН КЮННГЕ АЙТХАН ТИЛЕГИМ

Чыгъа келген жангы кюн,
Бир тилегим бар санга :
Сен Мокъа Магометни
Юйюне бир барсанг а.

Ол кеси уа аурупду,
Саусузла юйюндеди.
Аурууу онгсуз этип,
Къазауат кюйюндеди.

Дохтурла да ышармай...
Жюгю ауурду, ауур —
Къатында жокъ анасы,
Ауруп жатады, ауруп.

Аны ючюн тилейме —
Сабийчиклерине сен
Жарыгъынгы аяма,
Аллахны къулу эсенг.

Мудахкёзчюкле болуп
Тура болурла ала.
Жарыт бетчиклерин да,
Башчыкъларын да сыла.

Сени бла къууанч да
Кирликди, мен билеме,
Мокъа улуну юйюне
Бар, деп, андан тилейме.

Телефонну ачып, ол,
Алай сёлешди манга,
Юйюм сууукъ кёрюндю,
Ангым кете туманнга.

Жаралы къанатлыча,
Келди аны ауазы,
Ауруу азабын чеге,
Ёню окъуна азып...

Тилейме: сабийлерин,
Жангы кюн жиятма сен.
Къайтар аны юйюне,
Къайтар аны сау-эсен!

ТУУГЪАН КЮНЮНГ
ЧЫКЪДЫ ТАУГЪА

Мухамед Хафицеге

Хафиц улу, бир кѡш болуп,
Кѡп жылны сабан сюрѡбиз,
Жюрекледѡ урлукъ себип,
Жангы сѡзлѡ ѡсдюрѡбиз.

Ишибиздѡ — атха минип,
Жаяулай да баргъанбыз биз,
Ѣрлеуню татлылыгъын да
Кѡп кѡре сынагъанбыз биз.

Бюгюн тангннгынг ышарады,
Туугъан кюнюнг чыкъды таугъа,
Жолунг бийиклегѡ элтсин,
Бу сѡзлерим — санга саугъам.

ГУРТУЛАНЫ СОПАЙНЫ ЖАШЫ МУХАММАТНЫ ЭСГЕРЕ...

Сопай улу Мухаммат
Акъ-Суууна, халкъына
Дайым жарагъан киши
Эди, Къуран хакъына!

Къартла бла баш ашап
Кёрюнгенди Мухаммат,
Жашла бла уа аякъ
Кемиргенди Мухаммат.

Бир-бирде уа бушууну,
Ачыуну женгиллетген
Кючю бар эди аны, —
Аманны иги этген.

Хапар айтыучу эди,
Кёлю да тола, арый...
Кёз аллыма келтире
Элни отлу жылларын.

Къуллукълада ишледи,
Ачитмай бир адамны,
Сопай улу бек татлы
Тенги эди атамы.

Экиси да салдыла
Игиликге ызларын,
Кёпле-кёпле алагъа
Ма бюгюн да ыразы.

Экиси да кетдиле,
Бизге кьоюп ишлерин,
Унутмаз, дейме, элим,
Ма аллай кишилерин.

Иги билеме, ёлюп
Кетди эсе да адам,
Аны уллу жүреги,
Жеринде, тангча, ата,

Жарытханлай миллетин,
Жашап турады алай,
Инсанына болуша,
Халкына къарагъанлай.

ЗАР АДАМГЪА, ТАР АДАМГЪА АЙТАМА

Байлыгынг да
 кѣп болсун,
Кюн да келсин
 биргенге,
О, не хайыр сокъургъа,
Кече чыракъ бергенден?!

ЮЙЮНГЕ УА КЕЛЕ БИЛ

Сен акъ бла къараны
Айыра бил, кёре бил.
Къайда тойдунг эсе да,
Юйюнге уа келе бил.

СУУГЪА АЙТАМА

Суу къанны да жууалды,
Ечюралды ёртенни.
Бирде уа — элни басып,
Жилятды сау эрттенни.

ЖАНШАКЪ

Сени ишинг ол болду —
Къуру жаншап тургъанынг.
Тилинг алай узунду,
Санларынга чулгъанып.

УЛЛУ АЛЛАХДАН ТИЛЕГИМ

Хар юйде — от жагъада,
Къууанч отунгу жандыр,
Хар атаны, ананы
Сабийинден
къууандыр.

АТА-АНА БЛА АТА ЖУРТ

Ата-ананы сюерге
Хар инсан да борчлуду,
Ата журтну уа
Жаланда насыплыла сюедице.

СЁЗЛЕ

Сёзле мени бир-бирде,
Бал чибинча къабалла,
Сора, ачыта келип,
Дарман болуп
къалалла.

* * *

Терекле ичинде
Талакъ солуу эте
Келеди жел,
Тешик-тешик болуп.

АРЫГЪАН БЛА АУРУГЪАН

Жаланда арыгъан
биледи
Солугъанны татыуун.
Жаланда ауругъан
биледи
Саулукъ тангны атыуун.

АЧЫ ТИЛЛИ ЖАНШАКЪ КЪАТЫННГА АЙТАМА

Ачы тилли къатынны,
Аллах, къойма къатымда.

ХОЛАМГЪА ЭНТДА КЕЛДИМ

Мында хар сёзюм —
Ажашхан кийик.
Ауазым, къалды,
Мудахлыкъ кийип.

ТАТЛЫ ТЕНГИМЕ АЙТАМА

Тюнюнде кёп жилягъан,
Жиляйды тюшюнде да.
Муну андан айтама,
Мен кесим тюшюндюм да.

БАЙРАМ ЖАШАУ

Байрам жашауну —
Ачы ашауу.

ЕЗ ЖОЛУНА ЧЫГЪА БАРГЪАН ЖАШ АДАМГЪА АЙТАМА

Арсар болма,
Арсар эки чабады.
Таукел бар сен,
Таукелге нюр жанады.

КЪЫЙЫНДЫ БИЙИК БОЛГЪАН

Тау тёппеге къыйынды
Бийикден къарайды да,
Заман бораны аны
Чал башын талайды да.

* * *

Жарамы ачылгъаны —
Уллудан-уллу.
Жанымы ачыгъаны —
Улуйдан-улуй.

Жолуму ёрлегени —
Бийикден-бийик.
Тамблам, бюрсюкюнюм —
Кийикден-кийик.

Таудан тауну башы уа —
Чыммакъдан чыммакъ.
Энди мени башым а —
Андан да акъ, акъ.

ЖЕНГИЛ АҚЪЫЛЛЫ АДАМҒА
АЙТАМА

Къан төкдю эсе къама,
Терсле ме аны къынын.

ЭЛИЯ УА — СОКЪУРАНМАЙ

Табийгъат жиляй турады,
Сырт башы жаннганына.
Элия уа — сокъуранмай,
Жаш терекни ургъанына.

ХОЛАМДА

- Аппа, къыркъ ючюнчю
жыл, мында ёмюрде
болмагъанча кёп эди,—
дейдиле,— бал. Кертимиди?
- Хау, жашым, хау.
- Нек болур эди алай?
- Нени да билген, нени да
сезген огъурлу жерибиз
келе тургъан палахны
ачылыгъын азайтыргъа
кюреше эди.
- Эталдымы да алай, аппа?
- Билген Аллах!

* * *

Мангылайымы
Жалады
Зыбыр эрттенлик.

Асыры
Тузлу болмагъа эди
Бюгюнгю кюнюм.

КЕСИНДЕ УЯЛАГЪА, АНДА БАЛАЛАГЪА

Чынар терек
Къууанып турады,
Къулланып турады
Кесинде уялагъа,
Анда балалагъа.

Жел урса
Санларын къаты эте.
Хата келмезча,
Кесинде уялагъа,
Анда балалагъа.

Къолларын жайып
Кюнню чакъырады,
Кесинде уялагъа,
Анда балалагъа.

Алай турады чынар,
Шош шыбырдай,
Бешик жыр айта,
Кесинде уялагъа,
Анда балалагъа.

МАРТНЫ СЕГИЗИНЧИ КЮНЮНДЕ —
ЖЕРИМИ СЕСКЕНИУЧЮ КЮНЮНДЕ
РАДИОГЪА КЕЛГЕН КЪАГЪЫТ

Мудах жыр берсегиз да
Жиляйма — ууланнгандан,
Саулайын къатханма да.

Жарыкъ жыр берсегиз да
Жиляйма — къууаннгандан,
Жериме къайтханма да.

МАДАРЫМСЫЗ
АДАМГЪА АЙТАМА

Мадармасанг —
Ёзюнг учуз.
Кёп жаншасанг —
Сёзюнг учуз.

КЪАРЫУСУЗНУ МАСХАРА
ЭТЕРГЕ КЮРЕШГЕН

Уллу айып —
Адамлыкъдан тайып
кетген,
Тынчды, тынчды —
Къарыусузгъа айып
этген.

ДЕУ НЕ УЛЛУ ЭСЕ ДА

Деу не уллу эсе да,
Халкъны озалмагъанды,
Тау не бийик эсе да,
Кюнню жабалмагъанды.

УМУТ БЛА БАЙЛЫКЪ

Умутунг, онгунга кёре атлай эсе, —
Байса сен, байса сен.

ТЫРМАНЧЫГЪА АЙТАМА

Къарангыны
къаргъама да,
Чырагъынгы
жандыр сен.

ЭРЛИК БЛА ЖИГИТ

Эрлик жигитни
излейди:
— Къарындашлабыз биз! —
дейди.

МАХТАНЧАКЪГЪА АЙТАМА

Сен — Али-Хаж
Эсенг да,
Сен — Хаж-Алий
Эсенг да...

КЕЧЕ АРАДА ТУУГЪАН
ТИЗГИНЛЕ

Сыртыма кётюрюп
Барама кечени...

Танг а алай узакъ,
Алай бийик!..

Асыры ауурду да жюгюм,
Билмейме —
Чыгъалырмамы ары.

ТАУЛУ ТИШИРЫУНУ КЕСИ КЕСИНЕ АЙТХАН СЕЗЛЕРИ

Эртте-эртте, эрттеледен берича,
Мен келеме, боранланы жыргъанлай.
Аллах манга ахыр солуу бергинчи,
Къадарымы мадар бла жазгъанлай.

Тарых желле кюйдюрдюле эсе да,
Бу дунияда болмагъанма мен а аз.
Бир заманда тас этмедим кесими,
Мени кёре ышаргъанды дайым жаз.

Толу эсе да ныхыт жолум чылмыкъдан,
Кюнню бетин биргеме алып келеме.
Мен — кечени жарыкъ этген чырахтан,
Мен жырыма хар танг бла киреме.

Жетгенимлей жашнайдыла тау юйле,
Ёз журтуму мен гюлюча турама.
Миллетиме ёсдюреме сабийле,
От жагъамы жылылайын тутама.

Къолларымда журтуму бар татыуу,
Ишлегенлей барадыла кюнлерим.
Манга саугъа — мамыр тангны атыуу,
Жерге саугъа — бу дуниягъа келгеним.

АКЪ-СУУ ЭЛИМЕ АЙТАМА

Жолгъа тебиресем, къыйын жолгъа,
Сен мени ашыра чыгъармыса?
Жоюлуп кетсем, къайтмайын къалсам,
Жилярмыса манга, жилярмыса?

* * *

Палах оту жанады,
Гюрюлдейди,
Кюедице китапла.
Къычырыкъ этедиле
Сёзлени кёзлери.

Мен аланы кёреме да, —
Къычырыкъ этедиле
Мени кёзлерим да,
Жана тургъанча...

Энди къолларым киредиле
Палах отха,
Къазауат этер ючюн.

АУАНАМ — АРАУАН

Къыз гитара согъады. Къар эрий...
Эшитиледи тамычыла актъгъаны.
Жел, къызны чачын къыллагъа тѣгюп,
Алып къачады согъулгъан макъамны.

Кюн эрип чыгъады да къардан,
Тамычыла болуп тамады жез тазгъа,
Ауанам — арауан,
Арауан — ауанам.

Къыз гитара согъады. Кюн тамычылай...

БАЙСОЛТАНЛАНЫ АЛИМГЕ
АЙТЫЛГЪАН НАЗМУ

Кёзлерингде бийикликни сыфаты,
Къанат къагъып, алгъа итинип тургъанды.
Алф жүрегинг сени ёсдюрген жеринге,
Гитчелейтин суюмекликден толгъанды.

Тауларыбыз киби́к адамлыгъы́нга,
Малкъары́нда сын таш эти́п салгъанбыз.
Къама ауузуча жү́тю киши́лигинги,
Кеси́бизге не́герликге алгъанбыз.

ТЕРЕЗЕЛЕ — ОРАМ КЁЗЛЕРИ

Орам. Жаз башы орам.
Терезеле ачылып.
Эшикле жазгъа къарай...
Юйледе кюн ауанала.

Орамда сабийле чабадыла.
Орамда терекле чагъадыла.
Орам. Жаз башы орам.

Бу орам — жетген къызны кюлгени —
Келеди къол аязыма.
Терезеле — орам кёзлери,
Жаз башы жетеди ауазыма...

КЪЫЗ ЖОЛДА КЕЛЕДИ

Къыз жолда келеди,
Аны хар ким да кёреди.

Алай женгил атлайды ол,
Къууанып тургъанча анга жол.

Анга хар ким да ышаргъанча,
Къызыл гюлле баш ургъанча.

Келеди уллу жолда къыз,
Кюледи уллу жолда къыз.

Келеди, къанат берликча,
Келеди, жыргъа кирликча.

КЮЗ

I

Терек бахча
Шошду, ауур...
Бишгендиле кёгетле.

Сарычач жел,
Жалай-жалай
Кёгетлени уууртларын,
Сормай-ормай,
Алып барады
Бишген кёгет
ийисин.

II

Кюз ауазы эшитиледи,
Уллу агъачда, саргъала.
Бахчада къудору бишип, —
Ысгындыкда сыргъала...

Жер къартайып
къалгъанчады,
Бояулары тюрлене...
Чапыракъла тюшедиле —
Кёлегиме тюрреле.

СЕНИ ИЗЛЕЙ...

Кюн жылыулу кёзлеринги
Кюн тюшледе кёрюме мен.
Сени излей, жерлеринге,
Жауун болуп келирме мен.

Ай жарыктылы кёзлеринги
Ай тюшледе кёрюме мен.
Сени излей, кезлерингде,
Акъ къар болуп эрirme мен.

Жаз жауунлу жолларынги
Жаз тюшледе табарма мен.
Сени излей, жазларынгда,
Танг гюл болуп чагъарма мен.

Табарма да, тау тангныча,
Ауазынги эшитирме мен.
Сени атынги, сауытаныча,
Ёр жоллада элтирме мен.

БУ БИЙИКДЕ СЫН БОЛУП

Къуршоучу башындан
Къарайма,
Ожакъладан чыкыгъан
Тютюнле,
Элими сагъышларыча,
Келедиле манга.

Юй башладан — арбазлагъа,
Арбазладан — юй башлагъа
Учады къарамым,
Къанатланган къарамым.

Уча барып,
Къабырлагъа жетгенлей,
Тохтап къалдым,
Бу бийикде
Сын болуп.

ЧАЛМАН

Таулу, сабыр халында,
Арбазда чалман эше...
Поэзиягъа ушап
Турады аны иши.

Бу иш туугъан элиме
Жап-жангыдан келгенча,
Мен чалманны биринчи
Кере мында кёргенча.

Сейир этеме, таулу,
Алай ишлей биледи,
Жерими агъачына
Жангы жашау береди.

Ол чалманын эшгенча,
Мен сёзлени эшалсам,
Ишимде да аныча,
Жетишимле эталсам,

Бийикледен жылтырап,
Ышарыр кёк Малкъарым.
Мен кетсем да, журтума,
Хайырлы ишим къалыр.

КЯЗИМ

Бар тангларынгы халкъынга бердинг,
Тюзлюк сёзюню Аллахы болуп,
Сен кёп тикледен ётгененг жерде,
Бек къыйын болду ол ахыр жолунг.

Келеме санга, узакъдан кёрюп
Поэзияны гюрбежисинде,
Кязим, къадалып, басама кёрюк,
Биягъы салта къолунгда сени.

ТАБИЙГЪАТ А — КЕСИ ТИЛЕК

Жаншакъ, жаншакъ,
Жаншакъдыла —
Сарыкъулакъ чапыракъла,
Кырдыкла уа — уялчакъла.

Къызыл, къызыл,
Къып-къызылды
Тёш башында муркку терек,
Табийгъат а — кеси тилек.

ЖИЛЯГЪАН ГЮЛЛЕ

Жаш барады аякъ тюбюнде
Чёп сынмайын, атлай
ашыгъып,
Къолунда уа бир ариу
гюлле,
Хар бири да, кюнча, ачылып!
Кёп да бармай жетди да
къызгъа,
Ол, гюллерин, жарый узатды.
Къаракъаш а аямай къыза,
Бар гюллени балчыкъгъа
атды.

Хар инсанны эте
муратлы,
Ачылгъанда кюнню
жибеги,
Къыз гюллени алай
малтады,
Малтагъанча жашны
жюрегин.

ЖУЛДУЗЛА ЁССЮНЛЕ

Аэродром башында
Жулдузла уллудула алай.
Мен узалып жеталырча,
Жууукъдула ала.

Самолётла аламны хар жеринден
Келип-келип къонадыла.
Ала насыпны къанатларына
Ушап къаладыла.

Имбашларым таулагъа тенг бола,
Жулдузлагъа узалама.
Мен, аланы, чомарт къолум бла
Хар самолётха салама.

Самолётла аламда
Жулдузла сепсинле.
Аламны хар жеринде
Жулдузла ёссюнле.

Жерледе жулдузла ёсселе,
Жашау болур жарыкъ.
Жерледе жулдузла ёсселе,
Аз болур жарлылыкъ.

Жарыкъ жерледе
Тилчиле уялырла.
Жарыкъ жерледе
Уручула буюгъурла.

Жарыкъ жерледе
Кенг болурла,
Таза болурла жүрекле.
Жарыкъ жерледе
Толмай къалмазла тилекле.

Аэродром башында жулдузлу
самолётла...

БУ ДУНИЯДА

Бу дуняда
Къууанч сагъат — къыл кирик,
Бушуу сагъат, —
Тарды, экен, къын кирик.

КЪАР ЖАУАДЫ АКЪ БАЙРАМДА.

Къар жауады...
Къар жауады кенг майданда.
Къар жауады,
Къар жауады акъ байрамда,
Буюгъа-буюгъа,
Уяла-уяла.

Ол майданда Чайковский уяна...
Къар жауады...
Эшитеме, эшитеме
Анда келген
Атсыз симфонияны,
Акъсыл симфонияны,
Буюгъа,
Уяла.

Композитор олтурады майданда,
Ол, музыка файгъамбары
Кирик, къарайды къар аламгъа.
Къар а жабады, жабады
Композиторну юсюне акъ тонун.
Къар жауады...
Къар майдан —
Акъ майдал
Болгъанлай къалады анга.

ЖАНГЫ КЫРДЫКГА КЪУУАНЫП ЖЫРЛАЙ

Къарт жер сюреди,
Топуракъ — мылы.
Бар тамырлары
Сютюнден толуп.

Жер шош солуйду
(Тёгерек — жылы),
Жангы кырдыкга
Къууанып жырлай.

Къарт топуракъны
Къолуна алып,
Бийик кётюрдю,
Кёкге чыгъарып,

Ёмюрде жаннган
Жулдуз этерге.
Къоюнуна къысды,
Гыржын этерге.

Къартны къолунда —
Жингил топуракъ,
Бар палахланы
Женгнген топуракъ.

СЮЙМЕКЛИКГЕ БИРИНЧИ СЁЗЮМ

- Бек ариу неди?
— Суймеклик.
— Бек ауруу неди?
— Суймеклик.
- Бек жарыкь неди?
— Суймеклик.
— Бек жазыкь неди?
— Суймеклик.

ЖАУУНЛУ САГЪЫШЛА

1

Жауун...
Шошая барады.
Бир а,
Кюч ала, жауады.

Жауун —
Мени кёк тюшюмдю.
Жауун —
Кёк эниште тюшгенди.

2

Жаууннга къарадым —
Аныча, солудум талада.
Таулары тенгинде — кюнлюмде —
Жуундум жауунну кюнюнде.

Жауун акъ гюлледе
Жалан аякълайын барады.
Боз чарсдан эшилген
Гюлменди къолумда къалады.

3

Жауунну жалкъасы
Созулуп келеди.
Сау дуния аркъасын
Жаууннга кереди.

Эследим ма анда
Толкъунлу сабанны,
Жашчыкъ уянганда
Къууаннган акъ тангны.

Булутчукъ талгъандан
Ыраннга киргенин,
Ингирлик туманда
Зурнукну кёзлерин.

Ёр жолну жанында
Ууалгъан къанатны,
Жолгъа чыкыгъанымда
Кишнеген тор атны.

Кюйсюз жел теппанда
Терекни жыкыгъанын,
Элия тепгенде
Кечени букыгъанын.

4

Кёреме жауунну кылларын,
Кёреме тынгысыз аламда.
Алалла — ма кёкню кьоллары,
Кюн да, сен да, мен да — алада.

5

Жауундан бек тойгъан жеримде,
Чёп, ташны атдырып, кёрюндю.

6

Жауун тохтады,
Тохтады арып.
Кём-кёк кырдыкны
Къолума алып
Энди жауама
Мен, жауун болуп.

ЭРКИНЛИК

Кеси ючюн ёлгенлени
Къабырларыны юслеринде
Салады жолун.

Сора, къан жугъу жерге
Кюн болуп тиеди.

Аны жырын жаланда
Сын ташла айтадыла,
Келлик тёлюлеге.

БАЙЛЫГЪЫН БАШЫНА
ЖАРАТАЛМАГЪАН

Тынч туююлдю
Ёте билген
Тар кёпюрден.
Бек кыйын а —
Чий байлыкъны
Тап кётюрген.

АНА ТИЛИНГИ ТАС ЭТСЕНГ

Юйюнг бузулса —
Жангыдан ишлерсе.
Терегинг ауса —
Салырса дагыда.
Мюлксюз къалсанг —
Мажарырса энтда.

Ана тилинги тас этсенг а —
Тас болур ненг да.

ЖОЛОУЧУ

Эртте заманланы биринде,
От тюшгенча, кече белинде,

Таулу жашны, жигит таулуну
Душман алып кетди тауладан...

Андан бери кёп къар жаугъанды,
Кёп жауун жолланы жуугъанды.

Ашыкъмайын ётдюле жылла,
Ёгюз арба баргъанча ёр жолда.

1

Ол: «Туугъан жерим! Жарыкъ жырым,
Къайда манга сенича жылы! —

Къайда манга сенича жарыкъ!
Мен, сенсиз, узакъда арып...» —

Дейди, тауларына келеди...
Жеталырмы, ким биледи?

2

Узакъдан келеди жолоучу,
Ой, ачдан ёледи жолоучу!

Ол арыгъанды да талгъанды,
Юсю-башы къумдан толгъанды.

Сакъалы да ёсюп, кёзлери
Терен, къуу болуп эринлери,

Аякълары жалан, жарылып,
Къалай кыйнайдыла жарала!

Алай таулу келеди жерине.
Баш уругъа туугъан желине.

Тауларына келеди къачып,
Битеу да кючюн жолгъа атып.

Жан атып келеди Малкъаргъа,
Жарлы анасын къучакъларгъа.

Жашаргъа халкъы бла бирге,
Керек кюн журту ючюн ёлюрге.

— О, Туугъан жерим! Жангыз
жырым,
Жокъ сенден жарыкъ, сенден
жылы! —
Дегенлей, къажымай, келеди,
Жеталырмы да, ким биледи?

3

Келеди, хар сагъаты — жылды,
Туугъан жери уа — жарыкъ жырды.

Уртлам сууу да жокъ кесини,
Жалан кишилик биргесине.

Бутларын кючден сюйреп ала,
Къум аулакъда ызлары къала...

Ол ауурдан-ауур атлайды,
Кеси сёзлерин къатлайды:

«О, туугъан жерим — жарыкъ жырым,
Къайда манга сенича жылы!

Къайда манга сенича жарыкъ!
Мен узакълада сенсиз — жазыкъ».—

Дейди таулу, жолда келеди,
Жеталырмы да, ким биледи?

4

Къарыуу кетип, сюрюшеди,
Туугъан жери бла сёлешеди:

«Башхала тангны
Атады къызарып,
Тансыкълыкъда сени
Таба къарайма.
Аллах ургъан
Аулакъладан узалып,
Жерим, сени чал
Башынгы сылайма.

Сен антымса, бёкем
Мурдор ташымса,
Жарыкъ жырым, кийи.
Тургъан бёркюмсе.

Ачы, татлы бола
Келген ашымса,
Жюрегиме кюч берип
Тургъан кюнсе.

Сени огъурлу
Бетингсиз болалмадым,
Аны узакъладан
Къарап кёреме.
Мен сени не жерге
Да алышмадым,
Алай сени
Къучакъламай ёлеме», —

Деди да, шош къысды кёзлерин,
Унутханча бола кёргенин.

Кёкге къарады — кёк къарангы,
Жер — бютюнда бек къарангы.

Онгу да, солу да къарангы,
Къолу да, жолу да къарангы.

Жолоучу къумгъа «горф» деп тюшдю,
Жюреги уа урады кючден.

Кюрешди, турургъа кюрешди,
Кючю — ахтыныргъа жетишди.

Жигитини ауазын эшитип,
Туугъан жери, тауушлукъ этип,

Аулакъла, тенгизле юслери бла
Узалып (дуния сейир бола).

Тайдырды да, ёлюмню башын,
Къысды жылы къююнуна жашын.

5

Энди таулум жеринде тепсер,
Хорлана къара кючле, терсле,

Алгъынча, ана бетин сылар.
Къууанчлы жырларла тау суула.

Жолла да ишлер, мал да кютер,
Таулада кёп ахшылыкъ этер.

Кюнню кёре, юйюр ёсдюрюр,
Терекле да салыр, жер сюрюр.

Акъ жүреклейин жашай барыр,
Унутмай, къара кючле барын.

Жахиллик сынатхан азапла
Дайым турурла, болуп тапла.

Чапыракъланы шыбырдауларын,
Тереклени шууулдауларын

Эшите жашар, кёре жашар,
Танглагъа салам бере жашар.

6

Жоллагъа суймеклигими береме,
Жолсуз жыр болмазын иги билеме.

Жолладыла — журтубузну жырлары,
Жолла, сиз — жерими кѣан тамырлары.

Жолоучусуз — жолла ёлюп кѣаладыла,
Тот басхан кѣылычха ушап турадыла.

Жоллагѣа жан кийирген — жолоучуду,
Жоллагѣа кѣууанч берген —
жолоучуду.

Да кѣп болсунла бизде жолоучула, —
Келлик кюнѣобюзге жол ызлаучула.

Кѣп болсала жоллада жолоучула —
Кѣыйынлыкѣдан кѣоркѣмагѣан
кѣаячыла —

Билеме, жерде кѣп болур ышаныу,
Акѣ тангланы келтириучю ышарыу.

7

Хапарым аны бла бошалмады, —
Ёлюмге сѣз айтмайын болалмадым:

«Ёлюм, эр таулуну уа жыгѣалмадыңг,
Кѣаппа-кѣара кѣабынга жыялмадыңг.

Жерине сѣймеклиги барды аны —
Жашаууну татыуу, кѣаны-жаны.

Ол сѣймеклик не таудан да бийикди,
Не кѣаядан, не чынгылдан да тикди.

Ол суймеклик жети кёкге жетеди,
Не кылычдан, сунгюден да жютюдю.

Сени кырккып тургъан да — ол суймеклик,
Ма сен кырккып тургъан да —
ол суймеклик.

Уллу Аллахдан келген да — ол суймеклик,
Бизге кюч берген да — ма ол суймеклик.

ХАЛАЛЛЫКЪГЪА ТАЯНА

Заман ишлейди мени,
Бетимде кесин жаза.
Чалбаш бола тангларым,
Жолларым арий, аза...

Заман жонады мени,
Кюнюмю тюгендире,
Жулдузуму сынсыта,
Къарт эсе, тюрлендире...

Болса да — ыразыма —
Жашайма бу дунияда
Кеси жюгюмю элте,
Халаллыкъгъа таяна.

УРУШДА ЖОЮЛГЪАНЛАНЫ АУАЗЛАРЫ

1

Излемегиз...
Сиз бизни излемегиз.
Табалмазсыз, излемегиз!

Сиз бизни узакълада
Излемегиз.
Сиз бизни жууукълада
Излемегиз.

Жалпакълада излемегиз,
Жауунлада излемегиз.
Акъ кышлада излемегиз.
Ауушлада излемегиз.
Табалмазсыз, излемегиз!

2

Биз сизни —
Орамларыгъыз.
Биз сизни —
Хорламларыгъыз.

Къолугъузда шууулдагъан
Байракъбыз.
Чыракъ болуп, жолугъузда
Барлыкъбыз.

Биз хар сабий бла
Бирге тууабыз.
Биз, акъ танг болуп,
Атып турабыз.
Толгъан ай болуп да чыгъабыз.
Жемиш терек болуп да чагъабыз.

3

Терекле — кёзкёрмезден узатылгъан
къолларыбыз.
Жулдузла — ахыр тамызгъан кёз
жашларыбыз.
Булутла — бизни ауанабыз.
Черекле — эшитилликлей къалгъан
ауазыбыз.
Элия — къазауатха кире баргъаныбыз.
Тейри къылыч — сизге тансыкъ
болгъаныбыз.

* * *

Жилямукъча, жюзюмлеге,
Шош тиеди ай.
Мудах кёзюн жүрегиме
Шош туюрейди ай.

Ал, береме жүрегими,
Ма бюгече ал.
Айны жюзюм кёзлерине
Аны элтип сал.

СЮРГЮНДЕ КЪАЛГЪАН САВИЙЛИК

Мудахкёз жашчыкъ...

Бетин кюн да,
Жилямукъ да кюйдюрген,
Мудахкёз жашчыкъ...

Кёлегинги жыртыкъларындан
Уппа этеме жараларынгы,
Мудахкёз жашчыкъ.

Берчлери жарылгъан
Жалан аякъларынгы
Къоюнума алама да,
Башлайды хорсуна жүрегим,
Жилярыгъым
Тамагъыма тыгъыла.
Чал башымдан да уялмай,
Жиляйма,
Мудахкёз жашчыкъ,
Жиляйма.

Сен а
Жилаялгъан да этмейсе.

КЮН ТАМЫЧЫЛАЙДЫ, ЧАЧЫЛА

Жауун...

Жауады жауун.

Кюн къатыш жауады,

Кётюре жер тылпыуун.

Жашчыкъ, ат этип чум чыбыкъны,
Жалан аякълай чабып чыкъды.

Аякълары дыгъыл этдире
Жерни кенг кёкюрегин,
Барады женгил, барады жарыкъ.
Ол абынмасын, къалмасын арып.

Жауун жауады кюн къатыш,
Жашчыкъ чабады кюн къатыш.

Кюн тамычылайды, чачыла,—
Алтын бюртюкле аны чачында.
Кёзлеримде кюн тамычыла кёп —
Къууаннгандан жиляйды кёк.

КЮН ЖАНГЫЛЫГЪЫНДАН ТОЛУ КЪОЛЛАРЫМ

Эрттенлик.

Кюн жангылыгъындан толу орам.

Уллу терезеледе — уллу кюнле.

Алагъа къарай бара,

Кёреме терезеледен учхан кюн кёзлени.

Къол аязларыма жыйып аланы,

Бу эрттенликде алгъышлайма

Шахарымы хар адамын

Жангы эрттенлик бла,

Кесим да жангы бола.

Эрттенлик.

Кюн жангылыгъындан толу къолларым.

КИМ ЭСЕМ ДА

Ким эсем да :
Кюн эсем да,
Таш эсем да,
Баш эсем да —
Бир Аллахым,
Нюр Аллахым
Жангыз жаратхан
Мен аллай бир жан...

Келгенме да,
Кёргенме да
Бу дунияны акъ жарыгъын —
Тохтамайды жырларыгъым.

* * *

Жауун эсе да,
Жырым эсе да,
Кёк талада жауады бир зат.
Туман эсе да,
Тырман эсе да,
Кёк таланы жабады бир зат...

АНА ТИЛИМ

Манга малкъар тилни биринчи
дерслерин берген устазым Аппай-
ланы Юсюпню къызы Шамкъызгъа
атайма.

Танг ауазлы
Ана тилим,
Кёгюбюзде
Жана тилим.

Къолларынгдан
Мирзеу чыкъгъан,
Къарамынгдан
Терек чакъгъан.

Ана тилим —
Малкъар тилим,
Палахланы
Малтар тилим.

Къартаймагъан
Сен — жаш тилим,
Жерибизге
Ушаш тилим.

Минги тауча,
Бийик тилим,
Бир-бирлеге
Кийик тилим.

Къайтып-къайтып,
Туууп тургъан,
Жокъ болмайын,
Туруп тургъан,

Ёмюрледен
Ётген тилим,
Бизни уллу
Этген тилим.

Сыйлы Аллах
Берген тилим,
— Биз да миллет! —
Деген тилим.

Таза тилим,
Ой, акъ тилим!
Сен — ёлюмсюз,
Жомакъ тилим.

Жаным-тиним,
Ой, халкъ тилим!
Барыбызгъа
Сен — хакъ тилим.

Сени ариу
Кёрмегенле,
Намыс-сый да
Бермегенле,

Хар бири да
Тайсым, тилим,
Кязим тилим,
Къайсын тилим.

ЖАУУН, БУЗ ТЮЙГЕН ТЕРЕЗЕМЕ

Жюрегимде мудахлыкъ —
Жюрегимде мыдыхла.
Жангызлыкъ.
Жангызлыкъ.

Тёземе мен, тёземе мен.
Жауун, буз туюген тереземе мен.
Юйге жарыкъ ийген тереземе мен.
Къычырмай,
Жилямай тёземе мен.

...Къарап тургъанымлай, жулдуз,
Кёкде къоя ачы ыз,
Тауушсуз жанып чанчылды, —
Кёз жашымы алгъан жулдуз.

* * *

Ай кёкде. Тауушу
Тау жыргъа кёшула.
Жарыкъды юй башы,
Тынгылап кёшунла.

Айны акъ тауушу —
Жылы сют акъ тангда.
Танг шошлугъу ушай,
Шо, айдан акъгъаннга.

ДЕЙДИЛЕ

Акъ-Сууну ожакъларындан
Чыккъан тютюн
Кёкню жетикъатысына
Жетеди, — дейдиле.

Акъ-Суугъа факъыра барса,
Аны ыразы этмей
Иймейдиле, — дейдиле.

Акъ-Сууну жашлары
Аталарыны намысларын
Кеслерини адамлыкъларында
Жюрютедиле, — дейдиле.

Акъ-Сууну къызлары
Эрге баргъан жерлеринде,
Толу-тобар юй болуп,
Орналып къаладыла, — дейдиле,

Акъ-Сууда, билекча,
Бир орамлары барды да,
Ол беш да къабакъны
Байлайды, — дейдиле.

Аллай «дейдилени»
Кёп жерледе эшитеме.
Кертими болур?
Ётюрюкмю болур?
Билген а — Аллах.

Акъ-Сууда
Не уллу жарам да
Терк окъуна сау
Болуп къалыучуду.
Мен билген а — ол.

КЪУУГЪУН

Къара атлы барады Холам тарында,
Танг къырпагъы аны мыйыкъларында.

— Эй атлы, къайрыса, маржа, къайрыса,
Терлеп атынг, кесинг а нек мудахса?

Атлы ёр жолунда ашыгъып барады,
Никкола башындан къойчу кычырады:

— Ой атлы, манга жауап нек бермейсе,
Къайры ашыгъаса, нек мудахса сен?

Кетип бара, къанатлыны къуугъанлай,
Атлы кысха жууаплады: — Къуугъуннга.

— Къуугъуннга, — деп, сызгъырдыла аязла,
— Къуугъуннга, — деп, зангырдалла
къаяла,

— Къуугъуннга... — титиредиле тауларым,
Зууулдалла къойчуну къулакълары.

— Къуугъуннга. Кёк дуния шошайып
къалды.
Къара атлы учуп барады Холам тарда!

Атлы барады, жырып сары тангны,
Къара байракъча, жамычысы аны.

ТАРДА

Биз бу кече
Тарда кьалдыкъ,
Таулу боза
Тарта кьалдыкъ.

Къайнай тургъан
Жаннет боза,
Ичгилени
Барын оза,

Тарда бизге
Чыгъып келди,
Гоппан бла
Чагъып келди.

Тартханыбыз
Аз-аз татый,
Къар да жауа,
Турдукъ тартып.

Къар кечени
Жыры бола,
Таудан чыкъгъан
Бу боз боза,

Чучхур бла
Тенг чабышды,
Бийиклеге
Да чыгъышды.

Жерибизни
Кючю — анда,
Жарыкълыкъны
Сары тангдан

Алып тургъан
Женгил боза,
Сууукъланы
Женгнген боза.

Хыйласызлай,
Турсун алай,
Кёмюкбашлай,
Къайнагъанлай.

ТАНГНГА МИННГЕНМЕ
КЕЧЕДЕН ЧЫГЪЫП

Сары тангнга миннгенме,
Къара кечеден чыгъып.
Жерге жарыкъ ургъанда,
Терек бахчам акъ чагъып...

Алай ариу чакъгъанды, —
Кёз тиймесин — машалла!
Тереклени хар бири
Келинлеге ушалла.

* * *

Эки толкъун
Кёк тенгизде
Бир болдула.

Эки бутакъ
Бир терекде
Къучакълашды.

Эки булуг
Уллу кёкде
Къошулдула.

Эки адам
Жангыз юйде
Башха-башха...

Чачылдыла,
Тамычыча,
Тийип ташха.

КЮНЛЕРИМ

Бирге ушайдыла кюнлерим,
Ушагъанча бирге тамычыла,
Ушагъанча бирге чапыракъла.

Алай билмей къалама бирде
Аланы къайры кетгенлерин,
Тамычылача, тамгъанларын,
Чапыракълача, акъгъанларын.

Бирге ушамайдыла кюнлерим,
Ушамагъанча бирге къаяла.
Ушамагъанча бирге кечиуле.

Алай билмей къалама бирде
Ала биргеме тургъанларын,
Къаялача, сюелгенлерин,
Кечиулеча, жол бергенлерин.

* * *

Эдуардас Межелайтисден

Хар аягъынг басхан жерни
Алтын этерге
Къаст этип тургъанымлай,
Сени желлеринг
Мени алай сындырдыла,
Алай!

Ол умутумдан талып къалдым.
Атлаялмайын къалып къалдым.

ЖЕЛ

Жерни ёрге кётюре,
Таш-агъачны учура,
Кюченги эте тургъан
Жаш къатынча, къычыра...

Алай уруп келди ол,
Буз бола, жауун бола.
Къоншуму юйюн ойду,
Ма къанлы жауум бола.

Сырт башында сызгъыра,
Узайып барады жел.
Ауур жараларындан
Сынсый-сынсый къалды жер.

АНКЕТА

Григоре Виерудан

- Атынг кимди?
- Мен.
- Туугъан жылынг?
- Анам бла атам
- Бир бирлерин суйген жыл.
- Тукъумунг?
- Сабанчы,
- Халкъ жырланы айтыучу.
- Усталыгъынг?
- Ата журтума суймеклигим.
- Атанг, ананг бармыды?
- Анам,
- Анам кеси жангызды.
- Кимди анангы аты?
- Амма.
- Ишлеген иши неди
- Анангы?
- Сакълау...
- Тутмакъгъа иш тюшгенмисе?
- Бир къауум жыл
- Кесими ёксюзлюк тутмагъымда
- Тургъанма.
- Тыш къыралда жууугъунг
бармыды?
- Хау, тыш къыралдады атам,
- Анда асыралгъанды 1945 жылда.

АУРУП ЖАТАДЫ СОЛДАТ

Ауруп жатады солдат,
Кёзлерин да ачалмай.
Жюреги, башы кыза,
Жатады, онг алалмай.

Адам сёлешгенин да
Эшиталмай, жатады.
Билалмайын несин да,
Жалан бир сёз кыатлайды:

— Амма! — дейди аккырын,
Анасы: «Ой!» — дерикча.
Аурууундан кыутулуп,
Сау болуп кетерикча.

— Амма, — деп чаккырады,
Анасы терк келликча,
Дунияны дарманларын
Бир сёзю бла берликча.

Битеу ахшы умутлары
Бу сёзде эшитиледи.

— Амма, — дейди
ккыйтарып, —
Жашха ккыарыу келеди!

ТИШИРЫУЛУКЪ

Хар атламына,
Хар айтханына,

Хар сёзюне да,
Сезимине да,

Кюлгенине да,
Кюнлерине да

Тиширыулугъу
Жетип турады, —

Дуниямы иги
Этип турады.

ЖАШЧЫКЪ

Ол тынгылайды хапарыма,
Тынгылайды,
Хар сёзюм кёрюне
Аны уллу кёзлеринде.

КЪОЛЛАРЫМ СОЗУЛА ЫЗЫНГДАН

Сен кетдинг, жиляй...
Кетдинг,
Къолларым созула ызынгдан...
Бармакъларым эмчек излеген
Сокъур кючюклеча, сынсый.

Кетдинг...
Къар жаба ызынгы.
Кетдинг,
Къар жаба,
Жаба ачы кёз къарамымы.

* * *

Бир-бирде уа амандан
Иги туууп кѣалады.
Ожакъ кѣынгыр эсе да,
Тютюн а — тюз барады.

* * *

Кѣоншунгу танасына
Терс кѣарадынъ эсе сен,
Эсингде тут, абыныр,
Юйюнгдеги ийнегинг.

* * *

Чыгѣанагѣа ёсерге
Ташлы-машлы жер керек.
Хышты-мышты кѣатынга
Сокѣур-бокѣур эр керек.

ГИТАРА

Терегим акъ чакъгъан сагъатда,
Жулдузча, юзюлсе жүрегим,
Ма къула тюзюню да сагъайта,
От чакъдырып,
 кишнер жүйрюгюм.

Къаралып чыгъарла булутла,
Кёз жашла тамыза танглагъа.
Тауларым, желлени бурулта,
Мудахлыкъ берирле тарлагъа.

Сен а, сен къара да кийгенлей,
Болмайын эрттенинг, не кечинг,
Тауушсуз сынсырса, күйгенлей,
Гитара, сен — жангыз эгечим.

ХОРАЗ

Хораз
Чыкъды эрттенликге,
Боюнуна жыйып
Жангы кюнню нюрлерин битеу.

Къычыргъаны уа
Кёк бла арбазны арасында
Чигинжи болду.

Хораз.
Жангы кюн...

ДЕКАБРЬ АЙНЫ 21-чи КЮНЮНДЕ,
СТАЛИННИ ТУУГЪАН КЮНЮНДЕ
ЖАРАТЫЛГЪАН СЁЗЛЕРИМ

*Атамы кёчгюнчюлюкде ёлген эки
кзарындашы Дадашны бла Юсю-
пайны эсгере...*

Ол терс къарагъанлайын,
Къаралып тангны башы,
Эки атылгъан эди
Малкъарны мурдор ташы.

Къарамы уа — къан жугъу,
Мыйыкълары — сюнгюле,
Чанчылдыла халкъыма
Жандауурсуз сюргюнде.

Мен тарыхгъа кирсем а —
Сталин сау сунама.
Алай туююл эсе уа —
Хар мартда нек сынама?!

Бир-бирде уа мен, къайтып,
Кёчгенлейин келеме.
Сюрюп барадыла да,
Азияда ёлеме.

ХАЛКЪЫМЫ МЕН ИШЛЕГЕН СУРАТЫ

Халкъым! Сени жарыкъ уллу
Суратынгы ишледим
Тау башлада.
Аланы булут жабып къойду.
Суратынгы ишледим
Жол ташлада.
Аланы элия ойду.
Халкъым! Сени жарыкъ уллу
Суратынгы ишледим
Акъ гюлледе.
Ала кюл болдула.
Суратынгы ишледим
Тау кёлледе.
Ала тюп болдула.

Халкъым! Сени жарыкъ уллу
Суратынгы ишледим
Жаннган отда.
Ол ёчюлюп къалды.
Суратынгы ишледим
Учхан окъда.
Ол суууду къарда.
Халкъым! Сени жарыкъ уллу
Суратынгы ишледим
Кёп кёзледе.
Ала жабылдыла.
Суратынгы ишледим
Боз кёрледе.
Ала жарылдыла.

...Дагъыда кѣп кере сени
жарыкъ уллу
Суратынгы ишледим,
Бу къайгъыла кѣп аламда
Зыраф болуп ишлерим.
Энди къайда ишлейим
Сени жарыкъ уллу суратынгы?
Къайда?

Энди кесинги ызынгда ишлейим,
Керти ызынгда.
Энди кесинги ызынгда
ишлейим,
Берчли ызынгда.
Энди кесинги ызынгда
ишлейим,
Таза ызынгда.
Энди кесинги ызынгда
ишлейим,
Азат ызынгда.
Сени жарыкъ уллу суратынгы.

Аны булут жабып къоймаз,
Аны не элия оймаз,
Ол не кюл болмаз,
Ол не ёчюлюп къалмаз,
Ол не къарда сууумаз,
Ол не жарылмаз,
Ол не жабылмаз,
Сени жарыкъ уллу суратынг!

ТИШИРЫУ

Жаулугъунгда кечени
Ауанасы кёрюне.
Кёлюнгде уа, билеме,
Тынгысызлыкъ — кёлюнгде.

Мен аллай сёз табалмам,
Сени жарыкъ этерча.
Ол огъурлу бетинги
Ызлыкълары кетерча.

Не этейим, эгечим,
Санга не мажарайым?
Андан эсе, жаншамай,
Отунунгу жарайым.

ТАУЛУ РЕКВИЕМ

I

Ол адам эди.
Таула, жолла да таныгъан адам.
Ол кетди, жулдуз учханча.
Кёп ишлери битмей къалдыла.
Ол кетди —
Юйде жияяу.

II

Юйде жияяу...
Эшикте жауун шулпу эте.
Мылы чапыракъла.
Ала — жиямукъдан толгъан кёзле.
Жиягъан тауушла, къабыргъалагъа
Жаралы къанатлылача тиедиле да,
Тамычыла болуп тамадыла терезеден.

Юйде жияяу...
Анда жангыз жашын кёрюрге
Термиле кетген таулуну
Ачылып къалгъан кёзлери.
Бош къалгъан берчли къоллары.
Ол кёзлеге жарыкъ жокъ,
Ол къоллагъа иш да жокъ энди.

III

Юйде жияу...
Къарт парий босагъадан
Къарайды юй ичине,
Аякълары кюе тургъанча,
Сынсий,
Кёзлери тола...

Мудах бетле.
Мылы чапыракъла.
Ёлюкню алып барадыла
Актырын, актырын,
Уллу жерпи ауурлугъун
Алып баргъанча, кыйын.
Ёлюк ауур жюкдю,
Кыйын жюкдю, ахыр жолда барады да.

Жол окъуна къарыусуз кёрюнеди,
Аны къарыуун ёлюкню
Ауурлугъу алгъанды да.
Мудахдыла кёз къарамла.
Аякъла. Кёп аякъла
Жерге дауча тиедиле.

IV

Жол бла,
Эртте-эртте кеси ишлеген
Жол бла
Алып барадыла аны.
Аны кёол аязларына ушагъан

Жол бла
Алып барадыла аны.
Кесини кѡол ызлыкѡларыча, кѡыланч
Жол бла
Алып барадыла аны.
Бу жол аны ахыр жолу болду.
Жол жанында терекле
Чайкѡала, тауушсуз жилийдыла,
Чапыракѡлары, жилимукѡлача агѡа.
Ол салгѡан эди бу тереклени,
Ол ѳсдюрген эди бу тереклени,
Сабийлерин ѳсдюргенча.

V

Кѡабырла...
Мылы топуракѡ.
Ай башлы сынны сууукѡ кѡарамы.
Зурнукла кѡабырла башында...
Аланы тауушларында
Жер мудахлыгѡы. Кѡкню жилиауу.

МУДАХ САГЪЫШЛАРЫНГ ЖИЛЯМУКЪЛА БОЛУП ЧЫГЪА

Къолларынгда
Бичен татыуу,
Арыгъан къолларынгда.
Гитче отоуунгда
Бишген гыржын ийис,
Терезенгде гюлле
Санга къарап...

Эринги къоллары уа
Аракъы ийис этедиле.
Аны булутлу кеф кёзлеринде
Бир тас бола,
Бир а кёрюне,
Бир а дагъыда тас бола,
Тураса сен,
Мудах сагъышларынг
Жилямукула болуп чыгъа.

Бичен татыулу
Арыгъан къолларынг да,
Бишген гыржын ийис да,
Терезенгде гюллеринг да,
Сени жапсаралмай,
Сени жапсаралмай,
Кеф кёзледе
Бир тас бола,
Бир а кёрюне,
Бир а дагъыда тас бола,
Турадыла.

Сен а
Гитче отоуунгу ортасында...
Ол болгъанды
Жилямукъларынга къабыр,
Болгъанды.

ЗАР АДАМГЪА ЭНТДА АЙТАМА

Тот бичакъды —
бу зар адам,
Акъ кюнюнгю бузар
адам.

КЮЗГЮ АЛЛЫНДА

Кюзгю аллында,
Гюлчюк чакъгъанлай,
Сюелесе сен,
Алай жангылай.

Сени аллында,
Жангы жаралай,
Сюелеме мен,
Кесим жангызлай.

МЕН КЕТГЕНДЕН СОРА ДА

Мен кетгенден сора да
Атарыкъдыла тангла,
Манга ёчюлген тангла.

Мен кетгенден сора да
Жанарыкъдыла жулдузла,
Кёзлеримден учуп кетген жулдузла.

Мен кетгенден сора да
Агъарлыкдыла булутла,
Ахыр солууумдан жаратылгъан
булутла.

Мен кетгенден сора да
Тууарыкъдыла таулула,
Малкъар сёзюн жырлатырыкъ таулула.

Мен кетгенден сора да
Къарап турлукдула кёзлерим,
Жашларымы кёзлеринде — кёзлерим.

АКЪ-СУУ. ЖАЗ БАШЫ

Ышардынг да,
Бетингден кыыш кетди,
Эрий-эрий...

Ауазынг, жангыра-жангыра
Табийгыатха ётдю да,
Тереклеринг чагъа башладыла.
Ауазынг манга да жете...

Мен да чагъа...
Мен да терек...

ШОШЛУКЪГЪА АЙТАМА

Жаратылгъанса
Ышарыуладан,
Кюнлю сёзледен,
Бешик жырладан.

Тилинг — кырдыкла
Тилиди сени,
Ауазынг а — шо,
Жулдуз кюлгени.

Чыкъ тамычыла
Уя эте сенде,
Сабий жылыуун
Кёрдюм бетингде.

Кёк чапыракъла
Шыбырдай санга,
Къанатларында
Ышара тангла...

Жаратылышны
Иги сёзюсе,
Сагъышларыма
Жарыкъ эжиусе.

Уллу аламны
Ачылып къалгъан
Жараларына
Боласа балхам.

Шаудан суунуча
Сени ичебиз,
Аны ючюн кимге
Ыспас этебиз?!

Аздан-аз бола
Бараса, эрип,
Ызынгдан сюре
Мыдых желлери.

ТУМАНЛА БАРАДЫЛА

Барадыла боз туманла —
Кёклеримде акъ турнала.

Тас болгъан сагъышларын
Излей-излей барадыла,
Табалмайын, кеслери да
Акъ сагъышла боладыла.

Барадыла ала, арып,
Кюн ышарыудан къызарып.

БАЙРАКЪНЫ ЖЫРЫ

Кесин туудура
Эрттенлик чыкъда,
Жерни кѣучакълай,
Кюн энтда чыкъды.

Анга кесими
Учурама мен,
Акъ жүреклени
Чакъырама мен,

Хар эрттен сайын
Бийикден кѣарай,
Кюнню аллына
Шууулдап бара.

Халал кѣолланы
Жарытама мен,
Акъ алгъышланы
Жырлатама мен.

Терслик кѣаманы
Ууатама мен,
Насып терекле
Орнатама мен.

Мен кѣанат кѣакъсам —
Бешикле жылы.
Бомба сарнаудан —
Булбулну жыры

Бийикди жерде! —
Билеме аны.
Мен жарытама
Келлик тангланы.

МАЛКЪАР ЖУРТУМА

Сен а кѣуруда: «Ма!» — дегенлей,
Хар затны да манга бергенлей...

Кѣуруда мени кѣтюргенлей,
Манга кюнню да келтиргенлей...

Манга гыржын да узатханлай,
Мени ючюн танг болуп атханлай...

Аллыма келесе кюн сайын,
Ачылып, кѣучагъынгы жайып...

Мен а... Мен санга бир жеталмай,
Ма бир игилик да эталмай...

БИЗНИ КЪОЛЛАРЫБЫЗ

Бизни къолларыбыз бир бирни
Кёрмейин тургъанлы
Жемишли тахтада *
Кырдыкла къарт окъуна
Болдула,
Чегетде ** акъ терекле
Чапыракъла агъыза.

Сен узакъ...
Къолларым
Къолларынга жеталмай,
Узатылгъанлай къалдыла
Сагъышларымы башында.

Сен узакъ...
Къолларымда
Къолларынгы
Жылыуларын излейме,
Излейме.

* Жемишли тахта — Акъ-Сууда жерни аты.
** Чегет — Акъ-Сууда жерни аты.

ЁГЮЗЛЕ

Келедиле ёгюзле...
Кёзлеринде — ёмюрле.
Келедиле...
Дуния токъ, жокъду дау.
Келедиле... Бешик жылыуу сау!

Келедиле, чарсда эрий,
Къууанч — къулач мюйюзлери,
Келедиле ёгюзле... Кёрдюм —
Алыкъа къарт туююдю жерим.

КЪЫЧЫРЫКЪ ТИЙИП, ШОШЛУКЪ СОЙЛАНЫП КЪАЛДЫ

Ачы ктычырыкъ тийип,
Шошлукъ сойланып къалды,
Акъ маралча.

Шошлукъ
Сойланып къалды...
Аны кёзлеринде жулдузла бата,
Ёксюз болдула
Чыкъ тамычыла.

Узайып кетди ачы ктычырыкъ,
Садакъ окъча,
Элгеннген чапыракъла
Аны ызындан къарай...

ЖЮРЕГИМДЕ ЭНТДА ДА ТАНГ АТДЫ

Жырлайды танг...
Тынгылайма,
Алай тынгылайма,
Ташла да эшитирча.

КЪЫЙЫНДЫ

Къыйынды акъ тилекге
Ныхытлы жолда баргъан.
Къыйынды жаш терекге
Чапыракъла чыгъаргъан.

Къыйынды къара
къыннга
Жютю къаманы тыйгъан.
Къыйынды хузум сыннга
Тауушсуз жияп тургъан.

Къыйынды кечеге да,
Жангы кюнню къозласа.
Къыйынды кечиуге да,
Кюйсюз черек
къозгъалса.

Къыйынды сур аламгъа
Чыкъ тамычыгъа
ышаргъан.
Бек къыйын а — адамгъа,
Дайым Адамлай баргъан.

АУРУГЪАН КЕЧЕМДЕ

Ай,
Терезеден ётюп келип,
Анамча,
Олтурду да ундуругъуму
Къыйырында,
Сылады къолларымы, бетими
Сылады,
Кечеми аурууу аз бола,
Кечеми къышы уа жаз бола...

Анамы бети сыфатлы
Ай жарыгъы,
Бир кесек мычы
Къатымда...

Тилейме, терк кетип къалма.

ТАНГ — ТЕШИКЛИ КЪАЛАЧ

Уян да, тангнга,
Тангнга бир къара,
Бергенча ананг
Тешикли къалач.

Къууанырса алай,
Сабийликдеча,
Тюбесенг тангнга,
Эшикни ача.

Танг а сюеди
Санга келирге,
Жарыкъ хапарча,
Юйге кирирге.

— Жууукъ бол! — дейик,
Акъ къашлы тангнга,
Игилик тилей,
Барырбыз анга.

Къарадым да, танг
Табийгъат берген
Тешикли къалач
Сундум бу жерде.

МУДАХ КЮНЮМДЕ
ПОЭЗИЯ БЛА СЁЛЕШЕМЕ

Манга тюртдюм сёзле айтханны,
Сен ауузун тыяллыкъ туююлсе.
Манга сауут алып чапханны,
Тохтатып, туюллыкъ туююлсе.

Ёр жолумда бара, жыгъылсам,
Мени кьобараллыкъ туююлсе.
Къыйын кюнде гыржынсыз
къалсам,
Сен бурху бераллыкъ туююлсе.

Аны да биле тургъанымлай,
Поэзия! Дагъыда санга
Таяна келеме, мен алай,
Дайым таяныучумча тангнга.

КЕЛГЕНМЕ САНГА,
КЮЗ АРТЫЧА, КЪАРТ БОЛУП

Эрттенлик жауун терезеде
Жазгъанча ёз жияуун,
Сагъышлы бетингде
Жазама мудахлыгъымы.

Арыпъан къанатлы
Кючден жетип къоннганды уясына,
Мен да алай келгенме санга,
Кюз артыча, къарт болуп.

УЯНАЛАНЫ МУХТАРНЫ ЭСГЕРЕ

Уяналары Мухтар
Эл аллында жүрюген
Киши эди, оллахий,
Кюнню да алгъа кӛрген.

Къарыусузгъа болуша
Кюн батдыра эди ол.
Халкъны ишин тындыра,
Танг атдыра эди ол.

Ауур жүгюн башхагъа
Атмайын келди Мухтар,
Кесин махтап, уллу сӛз
Айтмайын келди Мухтар.

Юйюрюне кӛйгъанды
Мухтар энди ишлерин.
Аны атын унутмай,
Таныгъанла сый бере...

Аталарыны атын
Жарыта, алгъа элте,
Дайым да игиликге
Ийнана, кӛуллукъ эте,

Сабийлери жашайла,
Аталарына ушап.
Жаннетли болсун, Мухтар,
Жатхан жери жумушакъ!

ЖЕЛ. АЙ. ЧЕРЕК. ЭКИБИЗ

Жел

Сөлешеди терекле бла,
Алада сёзлерине уяла эте.

Мен

Сөлешеме сени бла,
Жюрегингде сёзлериме уяла эте.

Ай

Сөлешеди терезеле бла,
Алада кесини суратын ишлей.

Мен

Сөлешеме сени бла,
Кёзлерингде суратымы ишлей.

Черек

Сөлешеди жагъалары бла,
Алагъа айырылыу макъамын
тарта.

Мен

Сөлешеме сени бла,
Айырылыу макъамын тарта.

ОЙНАЙДЫЛА САБИЙЛЕ

Ойнайдыла сабийле,
Байрам эте таланы.
Тамбла уа къаллай кюн
Сакълай болур аланы?!

Сакълай болур аланы
Жарыкъ мангылайлы танг.
Не уа палахмы келир,
Къан тѣкдюре, адам къан?

МЕН ТАНГНЫ ИШЛЕДИМ ДА...

Мен тангны ишледим да,
Аны жандырдым...

Ол а — алай бийик!
Ол а — алай жарыкъ, таза!..

Сора кесим ишлеген
Тангны хауасындан уртладым...

Аныча бийик,
Аныча жарыкъ, таза
Болдум!

Энди мен тангны
Кюн сайын
Ишлей турлукъма.
Аны жандыргъан да
Кюн сайын кесим этерикме.

АЖАШХАН ТАЙ, КЪАШХА ТАЙ

Шош кюз кече... Ай.
Сары тюзде тай,
Ажашхан тай,
О, къашха тай!..

Ол чабады, чабады...
Жулдузла, от чагъа да,
Шошлукъну жара,
Кишнейле бары.

Тайчыкъ да кишней,
Чабады кючден...
Уллукез болгъанды ай,
Сынжырын тарта, жияй...

Жютюкъяулакъ байталны
Ачы кишнеген тауушу
Кечеге сыйынмай къалды.
Жалкъасы жаннганын тауусуп.

МУДАХ САГЪАТЫМДА АЙТАМА

Кюн менден узакъда
Къанатла узата,
Къанкъазча, бата башлады,
Татыуу — будай башлада.

Терекле баш ийип,
Кюнню бетин кийип
Туралла, мудах къызлача.
(Сынсый, гитара къыллача).

УРУШДА ЖОЮЛГЪАН, КЪАЯЧА
ОЮЛГЪАН ХОЛАМЛЫ ЖАШНЫ
ЭСГЕРЕМЕ

I

Жерине ол
Къайталмады,
Танглы сёзюн
Айталмады.
Аны оту
Жанмай къалды,
Жаууну да
Жаумай къалды.
Шауданы да
Къуруп кетди —
Уруш аны
Уруп кетди.
Къабыры да
Къайда эсе да...
Ёлетни ким
Жайды эсе да...

II

Холам элин
Ойгъанында,
От жагъасыз
Къойгъанында,

Малкъар халкъын
Къыргъанында,
Мурдарлыгъын
Къылгъанында,
Аман атха
Миндиргенде,
Къара кюнню
Тийдиргенде —
Сталин а
Жоюлмады,
Анга къая
Оюлмады,
Партия да
Истемеди,
Тюзлюк жолун
Излемеди.

III

Холамлы жаш
Хорлам ючюн
Кетди, берип
Жанын, кючюн.
Холамы да
Кетди ызындан.
Эсгериуюм —
Манга зиндан.

КЪАРАЧАЙГЪА КЕЛГЕНМЕ

Къарачайгъа келгенме,
Кеси юйюме келгенча.
Бу да — сени жеринг деп,
Аллах манга бергенча.

Къанатланып келгенме,
Ётерге деп төрюне.
Бу сыйлы бийик жерни
Бетин сылай кёлүмден.

Тейри адамы, келгенме,
Къарнашларыма тюбей,
Уллу Аллахдан мында хар
Юйге игилик тилей.

Таудан — тюзге ётеме,
Ызым къала танг чыкъда.
Къарчаны тыпыр ташын
Къучакълайма, тансыкълап.

Тазажюрек Къарачай,
Сен — Малкъарча, бир
жырым.

Дунияда татыулу
От жагъангда — гыржынынг.

Мен къайдан да кёреме
Минги тауда кюнюнгю.
Ол — къуру тау туююлдю,
Ол — башыды куююнгю.

ЕКСЮЗ БОЛГЪАН КЪЫЗЧЫГЪЫ

Машинала аугъан жерде,
Къанатсыз эте желни,
Чыгъады ачы кычырыкъ:
— Къызчыгъым, ой, кыызчыгъым!..

Юйде къалгъанды мени
Экиайлыкъ кыызчыгъым
(Къарыусуз бола ёню),—
Мени айлы кыызчыгъым.

Тиширыуну башындан
Агъып келген жылы къан
Жабады аны кёзлерин,
Сёзлерин да, кёргенин.

Ол а терен жарасын
Къоллары бла басып,
Кычырады къан жугъу:
— Экиайлыкъ кыызчыгъым...

Алып кетдиле аны,
Дохтур машиналаны
Сырыйналары от чагъа:
— Экиайлыкъ кыызчыгъы...
Аны айлы кыызчыгъы...

...Ексюз болгъан кыызчыгъы.

МЕНИ КЪАЛАЙ УНУТАЛДЫНГ?

Жыр

Сени кёрсем, сени кёрсем,
Мен, жарый, салам берсем,
Сен а манга сёлешмейсе,
Сен энди сёз эшитмейсе.

Эжиу: Жангызлыгъ'а къайтып, къайтып,
Кюйдюреди жарамы.
Къар басханды, къар басханды,
Жайда гюллю таламы.

Мени къалай унуталдынг?
Сен сейир унуталдынг.
Менсиз къалай умут алдынг?
Сен къалай умут алдынг?

Эжиу: Жангызлыгъ'а къайтып, къайтып,
Кюйдюреди жарамы.
Къар басханды, къар басханды,
Жайда гюллю таламы.

Менден къалай узакъ къалдынг?
Сен сейир узакъ къалдынг.
Манга къалай бузлап къалдынг?
Сен къалай бузлап къалдынг?

Эжиу: Жангызлыгъ'а къайтып, къайтып,
Кюйдюреди жарамы.
Къар басханды, къар басханды,
Жайда гюллю таламы.

СЪЗЮН АЙТА БИЛМЕГЕННГЕ

Съзюнг

кесингден ычхыннгынчы,

Ол — сени къулунг.

Съзюнг ычхынып

кетди эсе уа,

Сен — аны къулу.

СЕН — МЕНДЕСЕ

Сен — бу эрттенликде
Кетген этгенликге,
Сени кесимде да
Табама, табама.
Ызынгдан чабама.
— Къайрыса, не жерге?
Кесинги уа менде
Къоюп бараса, — дерге.

Сен бу эрттенликни
Атып кетгенликге,
Тауусулгъан кюнча
Батып кетгенликге,
Сен — мендесе, менде,
Палахла уа — кенгде.

СЮЙМЕКЛИКГЕ ЭКИНЧИ СЁЗЮМ

Сюймеклик,
Сени арбазында,
Тейри кылычны
Жети ауазында
Жырлайды булбул.

Сюймеклик,
Сени кёгюнде
Айынг тутулуп,
Къычырады къузгъун.

САБИЙЛИГИМИ ТАЛАСЫ БЛА СЁЛЕШЕМЕ

I

Сабийликни жолларындан,—
Жарыкъ къанат жылларымдан

Эртте чыгып, къайтдым санга,
Негерлерим — бийик тангла.

Сенде къалгъан кюнлерими,
Жарыкъ-жарыкъ кюлгенинги,

Жаланаякъ ызларымы,
Ол къайгъысыз жылларымы

Излей келдим, эсгериуле
Мени аллымда къанат кере.

II

О, Тала! Эсингдеди,
Айхай да эсингдеди,
Тамата къарындашым,
Азанча, деменгили Азат.

Мангылайын жабып
Гебен чачы.
Уллу къалын къашлары...
Къыланч мыйыкълары уа

Кишиликини бир ариу
Сыфатын бере...
Къоллары — эки эмен къурукъ...
Къол аязларында
Сирнек жандырыучуду.
Къол аязлары бла
Жаныу этиучюдю бичагъына.

Келинчиг'а келинчик?..
Тал чыбыкъ...
Кёзлери бетине жумушакълыкъ
Нюрюн жая-жая...
Эринлери — къызыл гюллери бетини.
Ышаргъаны бютюнда
Сюйдюмлю эте кесин.
Къоллары, не этселе да,
Дайым тепсегенлей...
Бек къууанчлары — Азатха
Жанлагъан заманлары...

Мен а, мен...
Онекижыллыкъ жигитме.
Окъуудан солугъан заманым.
Ма алайды, ючюбюз, Тала,
Сенде бичен этебиз.
Ийнек бла бузоу а?
Мен аланы унутуп...

III

Кюнню къызгъан кезиуюнде
Мен шауданнга эндим.
Эндим да, ичдим

Ол кюмюштаууш
Шаудандан,
Салкъынлыгъы
Келе бетиме.
Азатлагъа
Суу келтирдим.
Сени уа хауангда
Бал къайнай, Тала.

Мени гитче челекчигимде
Сууукъ шаудан суу,
Уллу кёк,
Кюнлю кюмюшле,
Чабакълача, ойнай.

Азат,
бетини терлегенлери
Бара-бара,
Кюнлю кюмюшлени
Жутду,
Бузчукъланыча.
Келинчик, суу иче туруп,
Мен аны кёзлерин,
Уллу къара кёзлерин
Сууну кюзгюсюнде кёрдюм.
Кирпиклери
Челекчигимдеги кёкге жете, жете...
Ичин бошай,
Шош бара-барып,
Келинчик сууну къалгъанын
Азатны жалан аркъасына,
Төрлеп тургъан, кенг аркъасына
Къуйду да, къачды.

Къачды, ·
Учуп баргъанча.
Акъ кёлеги,
Кенг женглери —
Къанатла.
Къая жеринден
Тепгенча,
Тебиреди Азат
Аны ызындан,
Бешкъарышын
Шиперип бир жанына.
Къачды келинчик,
Бир кюлгени
Минг кере жангыра...
Жангыра...
Сейир.

Бизни къуршалагъан
Къаяла да кюле...
Кенгтамыр
Къарт чинарла да
Кюле...

Акъ къанатлыча
Барады келинчик,
Азат — аны ызындан.
Агъачха кирип кетдиле...
Кесим жангыз къалып,
Бузоучукъ бла
Ойнайым деп,
Къарасам,
Ол а, жибин да юзюп,
Анасын эме...

Атылдым ары,
Атылдым жалан аякъялай.
Жете барып,
Тохтадым да къялдым, —
Аллай бир ырахатлыкъ!
Аллай бир зауукъялукъ алада! —
Ана бла балада.
Хауада сют ийис бал ийис
Бла къятыш.
Алай эмеди
Бузоучукъ анасын.
Эмеди,
Кёмюк этдире.

Олтурдум да
Къарап къялдым алагъа:
«Сютсюз къялсакъ,
Къалайыкъ» — дедим.

IV

Бир кюн а,
Тюш азыкъдан сора,
Азат, кьош салкъянында
Таянды да,
Жукъялап къялды.
Терлеген чачы
Мангылайына жабышып...
Къялын къяшлары,
Мийыкъялары,
Къоллары да
Жукъялап къялдыла.

Ол — уллу,
Жерча уллу.

Жер а — Азатны
Арыгъанын кесине тарта,
Ол терк окъуна кюч алырча.
Келинчик сылай
Аны чачын,
Аны мыйыкъларын...
Алай суюдюмлю эрий, эрий!..
Ол сагъатда келинчик
Айтханча кёрюндю
Азатха суюмеклик
Жырын
Жюрегинден.
Иги ангыладым аны.
Къалай ариуду
Келинчик бусагъатда!

V

Кюн кетип,
Ахшам бетинге
Бетин салгъанда,
Чыкъ тамычыларын
Чыкъдыла,
Гюлчюклеча,
Ала кюн узуну
Асыры къызгъанынгдан
Чыкъдыла, Тала.
Бир кесекден а
Кёкде жулдузла да
Чыгъа башладыла,

Чыгъа башладыла.
Жулдузла — чыкъ тамычыла.
Чыкъ тамычыла — жулдузла.

Кёк жырлайды,
Кёк жырлайды
Жулдузлары бла,
Жулдузлары бла
Эсгерме ишлей
Бийиклигине.

VI

Эсингде болур,
Тала...
Бир ингирде эндим
Биягъы шауданнга.
Шауданда уа —
Жулдузла, жулдузла...
Была жуууннган
Эте болурла деп
Келди кёлюме.
Не ингир аязмы
Агъызгъан болур аланы,
Бал эриклени агъызгъанча?..

Экинчи кюн
Танг бла тенг
Келдим шауданнга.
Жулдузланы, анам этген
Акъ къалпагъыма жыйып,
Къурумийис
Гитче къошчугъубузгъа
Элтиргеди умутум.

Къалпакъны толтуруп,
Алдым шаудан суудан,
Чолпу бла алгъанлай,
Жулдузлу шаудан суудан.
Ёрге айланып,
Чабыууму тохтатмай,
Ёрлейме, ёрлейме.

Талакъ солуу эте,
Кирдим къошха,
Азатлагъа шыбырдадым:
— Къарагъыз бери,
Мен сизге жулдузла
Келтиргенме, жулдузла,
Саппа-сау,
Жана тургъан
Жулдузла!

Тобукъланып,
Къалпакъны ачханымда, —
Жулдузла жокъ.
Жокъ...
Анда бир чабакъчыкъ,
Саппа-сау чабакъчыкъ,
Алтынчыкъча. Жюзе.
Ма энди билдим,
Билдим,
Жулдузла чабакъчыкъла
Болуп къалгъандыла.
Саппа-сау чабакъчыкъла,
Жана тургъан чабакъчыкъла.

Жулдузла — чабакъла.
Чабакъла — жулдузла.

VII

Тюш кызыуда
Азыкъ ашап
Бошагъандан сора,
Къош салкынында
Чалгъы тишейди
Багъыраркъа Азат,
Кенгаркъа Азат.
Аны тауушу ушайды
Бир сейирлик жыргъа.
Агъачны терениндеми,
Къая башларындамы,
Биреулен да тишейди
Чалгъысын.
Ол таууш а Азатны
Чалгъы тишеген
Жырына эжиу бола...
Азат тохтаса, ол да тохтай.

VIII

Хар ингир сайын
Келинчик
Этеди гыржын.
Сейир тууады гыржын.
Келинчик ийлейди, ийлейди
Тылыны,
Шаудан суудан къоша, къоша,
Ай жарыкъдан къоша, къоша,
Хауада бал татыудан къоша,
къоша,

Кесини бет жарыгъын кьоша,
кьоша.
Бичен ийисинден кьоша, кьоша.

Төгерек, уллу гыржын,
Жарыта,
Тылпыу эте,
Чыгъады табадан,
Ай чыкыгъанча.

Мен толгъан айгъа
Къарасам, анда да
Бир келин гыржын эте тургъанча
Кёрюнеди.
Азат бир татыулу
Ашайды
Ол гыржынны
Жау бла.
Жангы жау бла.
Уллу кюллары...
Мыйыкълары жылтырай...
Айран иче,
Акъмыйыкъ бола...
«Акъмыйыкъ!» — дейди
Ол сагъатда
Келинчик Азатха.

Бирде,
Азат, жыйып келип,
Бир ариу гюллени
Келинчикни
Чачына,

Бетине,
Къолларына
Салады.

Келинчик,
Гитче къызчыкъча,
Къымылдамай,
Узун боюнун да созуп,
Тынгылайды,
Къысып кёзлерин.

Бир кесекден
Ачды кёзлерин.
Кёзлери да — гюлле,
Бек ариу гюлле!

Келинчик чыгъарды да кюзгюсюн,
Гюлледен ышара къарамы,
Къарады бетине:
— Чачым да гюллю,
Бетимде гюлле.
Къолларым, кюннге
Къууанып, кюле... —

Деп жырлады,
Узун тартып,
Ариу ауазы бла...

Тала, сен да
Ышара,
Сен да
Жырлай.
Азат алай къарады,

Кесини эринлерине
Жетдире, жетдире
Гюллени шыбырдауларын.

IX

Чалгъы чалады Азат,
Сызгъыра бешкъарышы,
Бекем къоллары...
Терлеген бети...

Чаллыкъ — тенгиз,
(Толкъунлана, бурула...)
Азат «къайыкъ» бла
Барады толкъунлада,
Барады толкъунлада.

Жырып барады,
Онгдан солгъа булгъай.
Барады...

X

Азатны жашау жолу,
Чалгъыда дурусуна
Ушаш, уллу
Болгъанын мен артда
Билгенме, огъурлу Тала.

...Энди мен кесим да
Чалгъы чалама,
Чалгъы чалама
Жашау чаллыгъымда.

Кесини энчи ызын
Къойгъан
Къыйын болгъанын
Мен иги билеме.
Мен иги билеме.

ОГЪУРСУЗ КЪАТЫН

Эр кишини эркелигин
Сынамагъан,
Кесини уа ёз намысын
Сурамагъан.

ЖАНГЫЗ АТА ОН САБИЙИН ЁСДЮРДЮ...

Жангыз ата он сабийин
Ёсдюрдю, халкыгъа чыгъарды.
Сора кеси къарт да болду,
Гырхы болду, бек агъарды.

Кесим демей сабийлерин
Окъутду бу, юй да этди.
Сора, кючю азайды да,
Къарыусузгъа кетди, кетди.

Бир кесекден а акъсакъал
Тюшюп къалды тар тешекге.
Биргесине адамы жокъ,
Чыгъалмайды ол эшикге.

Анчасындан бири да жокъ,
Жокъду сууу, не къатыгъы.
Жарлы, жияй эсгереди
Ёлюп кетген ёз къатынын.

Барын кёрген ахлулары
Къоймадыла къартны атып.
Бу хариппи кёзлери уа,
Жолгъа къатып, жолгъа къатып...

ЕКСЮЗЛЕ АНАСЫ

Коста Хетагуровдан

О, къалай ачы
Къабады боран!
Къузгъун окъуна
Къабыша болур.

Боран ёкюре,
Къайнайды кючю...
Нар эл жукълайды
Бузлагъан кече.

Къырау агъартхан
Тикле да, жарла...
Эл кыйырында
Эски халжарда

Чыракъ жилтинчик
Адыргы жана.
Боран а улуй,
Жолланы жаба.

Жюреги сынсый,
Ексюзле анасы,
От тиргизгенди,
Чоюнну асып.

Беш сабий отха
Мудах къарайды.
Жарлы ана уа
Ичинден жияйды.

— Бираз тѣзюгюз,
Балачыкъларым,
Азыкъ берликме
Бишгенлей, алып, —

Дейди тиширыу
Сабийлерине, —
Бусагъат сизни
Тойдурлукъма мен...

Тютюнден тола
Халжарны ичи,
Эрин эсгерди,
Азая кючю:

«Къар ауушда сен
Юзюлюп кетип...
Беш сабийинги
Да ёксюз этип,

Жабыпмы къойду
Сени ёлюм къары?
Нек жибергенем
Мен сени ары?..

Бек гитчечигинг,
Къаракъашчыгъынг,
Ачдан арала,
Ийип башчыгъын...

Аны уллусу
Чуусуз жатады...
Мени хар тангым
Аман атады.

Не этейим, жаным,
Жокъду амалым.
Санга барайым
Быланы алып...»

Жепилеринден
Эски халжарны
Боран, сызгъыра,
Себеди къарны.

Кече белинде
Ач сабийлени,
Шош келе келип,
Жукъу бийледи.

Сазбетле болуп,
Жукълап къалдыла,
Боран кючюнден
Халжар къалтырай.

Ана мулжаргъа
Салды аланы.
Юслерине да
Жабып саламны.

Суу а чоюнда
Къайнай, тегюле.
Жилямукъла уа
Кюлде ёчюле...

Алай жукълайла
Ёксюзле кече.
Эс тапдырымь
Жукъу бир кесек?

Къырау агъартхан
Тикле да, жарла...
Эл къыйырында
Эски халжарда

Бурхусу болмай,
Жюреги жана,
Ташла къайнатып
Тургъанды ана.

КЪАНАТЛЫ

Григоре Виерудан

Азыкъчыкъ
Алып келди уясына.
Анда уа балалары
Жокъ болуп.
Уясы къуппа-къуру.
Кимге берсин ауузундагъын?
Кёп изледи балаларын, кёп.
Изледи къанатлары
Чал болгъунчу.
Изледи,
Ауузунда бюртюк
Чирчик этгинчи.

КЪАРА ТЮКЛЕ

Эдуардас Межелайтисден

Ахшам... Бу жауун, жаууннга да ушамай,
Кенг терезелеге болду накъут гуржаба.
Акъ къолла — жаралы къанатлыла, учалмай,
Къара тюекледе этедиле гузаба.

Къыланч кирпичкеде жилимукъла, тангда
'Чыкъ тамычыла жылтырагъанча, айлы.
Сенсиз къалдым да, кёз жашым тангнга
тамды.

Тамды да, кюмюш болуп къалды алайда.

(Жашау а татлы...) Хорлау... Бизниди хорлау.
(Жашау а татлы...) Адам табады барын.
Кеслерине аны ючюн алалла къолла
Къара тюеклени ауур мудахлыкъларын.

ТЕРЕКЛЕ

Ахсар Кодзатиден

Терекле — юйсюз жырчыла,
Чалбашла, сагъышлыла.
Хар уя — чыпчыкъ балаладан,
Къанатлы жырладан

Толу жол артмакъды.
Исси кюн ала жерге
Ауаналарыны жамычыларын
Жаядыла да, эрттегили таурухла,

Череклеча, агъа башлайдыла.
Терекле — юйсюз жырчыла,
Барадыла элден элге.

МАЗАЛЛЫ БЛА КЪАРЫУСУЗ

Къыйынды мазаллыны
Терслигинде кюйдюрген,
Бек тынчды къарыусузгъа
Айып кёлек кийдирген.

ЖЫЛЛАРЫМ, ЮРКЮП БАРГЪАН ЖЫЛКЪЫ КИБИК

Къанат къагъып кетедиле,
Кетедиле ыйыкъла.
Сур заманны сур желинде
Агъаралла мыйыкъла.

Юркюп баргъан жылкы кибики,
Озадыла жылларым.
Кюн сайын къысха бола
Барадыла жолларым.

Менден къачып ётедиле,
Ётедиле ыйыкъла.
...Къайнагъан тенгизледе уа
Батадыла къайыкъла.

БИРЕУ БЕРГЕН АКЪЫЛЫНГ

Адет-къылыкъ билмеген —
Халкъ ичинде кийикди.
Биреу берген акъылынг —
Бичакъсыз къын кибикиди.

ЖАШАУ — КЮРЕШДИ

Жолунгу къарын кесинг кюре,
Кесинг барыргъа керексе алгъа.
Жашау — кюреш, харкюннгю
кюреш.
Жюгюнгю да кесинг элт жолда.

Жашау — кюрешди, уллу кюреш,
Кюрешди акъ тангны атыуу.
Бек тойгъан а жашайды юре,
Билмейин кюрешни татыуун.

Кюнюнгю кесинг ишле, кесинг —
Кёрсюнле кюрешни жарыгъын.
Сени кюнюнг кюрешде келсин,
Жашама биреуге жалынып.

ИГИЛИК ЭТГЕН

Жерге салкынлыкъ береме деп,
Сагъыш этмегенди терек.
Игилиги ючюн хакъ алгъан,
Игиликсиз къалыр керек.

ЖЕР А ХАЛАЛЛЫГЪЫН ТАС ЭТМЕСИН

I

Бирчады дунияда
Хар адамны жияуу,
Урушда ёлгенине жияуу.
Бирчады дунияда
Хар адамны жырлауу,
Ёлюмден къайтханына жырлауу.

Бирчадыла жерде,
Уруш кюйдюрген жерде
Тангланы атыулары.
Бирчадыла жерде,
Адам къаны къошулгъан
Сууланы агъулары.

Бирчадыла дунияда
Жер ышарып турур ючюн
Кетгенлени къабырлары.
Бирчадыла дунияда
Жерни сакълай
Кетгенлени къабынлары.

II

Уллу урушда ёлгенле
Сёлешмейле деселе, сен
Ийнанмазса, ийнанмазса,
Бир бушуу сынагъан эсенг.

Айхай да сёлешедиле,
Айхай да сёлешедиле,—

Битеу да сау къалгъанлада.
Кюнкёз кюмюш шауданлада,

Хар биринчи баразада,
Кёкге чыгып баргъанлада,

Тангда, хар чыкъ тамычыда,
Анам этген жамычыда,

Талпыннган танг байрагъымда,
Таугъа ёрлеп баргъанымда,

Жырлы Къызыл майданымда,
Мен тепсеген байрамымда,

Сенде да, менде да, мингде,
Танг бла тенг келген Гимнде.

Кетгенлени сёзлеринде
Сёлешедиле келликле,
Мудах жүреклеге битеу
Игиликлерин берликле.

• Уллу жер а адамлагъа
Халаллыгъын тас этмесин,
Акъ жүрегин аз этмесин!

КЪАРЫУСУЗ НАЗМУЧУГЪА

Сен кюрешип, тизгенинг —
Гуппур-дуппур тизгининг.

Сёзлеринг а — тапсынып,
Онгуп, ууалып — сынып...

ЖАШЛАГЪА АЙТХАН СЁЗЛЕРИМ

Камал, Жамал, Алим, биз,
Къолдан келгенни этип,
Ёсдюралгъанбыз сизни,
Кёп кыйынлыкъдан ётюп.

Ма анагъыз, ма мен да,
Бар кючюбюзню сизге
Бергенбиз, аямайын,
Бергенбиз ючюгюзге.

Сизге юлешип турдукъ
Бизге жетген тангланы.
Ышарсагъыз — бек жарыкъ
Чыракъны да жаннганы.

Жокъду да сизден уллу
Ишибиз, сагъышыбыз,
Сизден толду жайыбыз,
Сизли болду кышыбыз.

Энди сиз — жетген жашла,
Хайт деген

кезиуюгюз.

Энди биз а — уллая,
Шошая эжиуюбюз.

Бир бирге хар заманда
Билеклик эте, алай

Барыгъыз дейме, жашла,
Адамлыкъны тутханлай.

Халкъ аллында бизни эниш
Этерикле, бийикге
Кётюрлюкле да — сизсиз,
Къуллана игиликге.

Сизге жарыкъ кёрюнсюн
Бу жашауну сахнасы.
Сиз айыплы болгъандан
Уллу Аллах сакъласын!

ХОЛАМ БАШЫНДА КЪАРА БУЛУТЛА

Атталаны Хусейге

Холам, башынгда
Къара булутла...
Ала бютюнда
Жюрек бурулта.

Къайда излейик
Акъ тангларынгы,
Ачыу къурутхан
Шауданларынгы?

Жиляй да, жиляй,
Чыгъады айынг,
Тау жолларынгы
Барып табайыкъ.

Ечюлтмез ючюн
Сени отунгу,
Жюрекде жаздыкъ
Нюрлю атынгы.

Холам! Сен хорлам
Деп бизге алай
Эшитилесе,
Ёлюмсюз жырлай.

ЖАНБАШ СЫРТДА ЖАНГЫЗ ТЕРЕК

Жанбаш сыртда жангыз
терек ёсмесин,
Ессе— ёссюн, ууалмасын,
сынмасын.
Аналагъа жангыз улан
туумасын.
Тууса — туусун, аурумасын,
ёлмесин,
Аны анасы а ы ачыуун
кёрмесин!

Х а л к ы ж ы р д а н

Жанбаш сыртда жангыз терек
Ёсген эди,— дейдиле.
Ёсгенде да — жерден кёкге
Ётген эди, — дейдиле.

Бир жол а аны элия
Ургъан эди, — дейдиле.
Ургъанлыкъгъа — терек ёлмей
Тургъан эди, — дейдиле.

Тургъанлыкъгъа — кёп бутагъы
Сыннган эди, — дейдиле.
Элия уа аны ёлген
Суннган эди, — дейдиле.

Терек, сыртдан, къаны бара
Къарай эди, — дейдиле.

Кёк жел жетип, жараларын
Жалай эди, — дейдиле.

Жанбаш сырт а терегине
Кюе эди, — дейдиле.
Терегин а, баласынча,
Сюе эди, — дейдиле.

Чал жанбаш сырт ёз терегин
Багъа эди, — дейдиле.
Жаралы уа жап-жангыдан
Чагъа эди, — дейдиле.

ИШЛЕЙМЕ

Ишлейме да — жарыкъ
Кюн болуп чыгъама,
Сёзлерим — атларым,
Мен минип чабама.

Чабама, халкъыма
Жетерге керекме.
Игилик бере, мен
Хар юйге кирликме,

Барлыкъма, бушууну
Аз этер ючюннге,
Шауданкёз тилими
Кюч къоша кючюне.

Озарма, жылыта
Хар тыпыр ташымы,
Билеклик да эте
Таууму жашына.

Ишлейме, ишлейме —
Чыгъама, кюн болуп.
Тохтарыкъ туююлме,
Тохтагъынчы жолум.

ЭРТТЕ, ЭРТТЕ, ЭРТТЕ ЭДИ —
АТАМ-АНАМ САУ ЗАМАН

Ол жашауум — ётген кюнюм —
Эртте, эртте, эртте эди.
Ёрден-ёрге мени атам
Элте, элте, элте эди.

Анда кюнюм алдан-алгъа
Атлай, атлай, атлай эди.
Хар палахдан мени анам
Сакълай, сакълай, сакълай эди.

АТАМЫ КЪОЛЛАРЫ

Атам, арып келип, таянды да,
Къалкъып къалды. Атамы терлегенин
Кесине алып, андан а бютюнда
Кючлю бола тургъанча кёрюндю жер.

Атам жукълайды... Аны къарыулу
къоллары
Чапхыч атлагъа ушадыла.
Хорлагъандыла ала кёп чаришледе.
Шёндю ол чаришле къолланы тюшлеринде.

Атам жукълайды, солуйдула санлары...
Берчлери шырхыла болуп къалгъан къол
аязлары
Ачылып.. Ала — акъылман китабым...
Окъуп бошайлырмамы мен аны
жашауумда?..

ЖУКЪЛАЙДЫ АНАМ

Жукълайды мени анам,
Дуниялада бар анам.
Къарап турама анга,
Жырын жырлай, от жана.

Къалкъыйдыла анамы
Гырхы болгъан къоллары,
Кёзлюклери да аны,
Намазлыгъы да, арып.

Бар жашагъан жылларын
Эски урчугъуна чулгъап,
Жашыны къайгъыларын
Тюшюнде кёре тургъан

Анам, татлы жукълайды,
От мени бла эте ушакъ.
Терезедеги ай да
Къалкъыйды, анама ушاپ.

АНАМ, ЖАШЧЫГЪЫМ, МЕН

Анам. Жашчыгъым. Мен.
Эски арбаз тар.
Жашчыгъымча — жангы
эрттен.
Жашау а — анамча, къарт.

Заман къанатлы. Кюнлерим,
Шапталлача, бишедиле.
Терегимден ала эрип,
Замансыз тюшедиле.

Анам урчугъун бурады.
Жырлайды, шош жырлайды
жаз.

Башыма акъ чыгъа турады,
Хайырлы кюнлерим а — аз.

Анам. Жашчыгъым. Мен.
Бузоу туугъанча кюнде,
Арбазда назму тууады.
Ышарыуча, жингил эрттен,
Сагъышлы бетими жууады.

МЕНДЕ КЕСИНГИ КЪОЮП
КЕТГЕНСЕ, АТАМ

I

Жеталмадым, жеталмадым санга...
Жеталмадым да, ачыудан жандым.

Кёзлеринги ахыр жарыкъларын
Кёралмадым, атам, жетип барып.

Эшиталмадым ахыр сёзюнгю, —
Юйюм седиреп кетди, сёгюлдю.

Юйюмю терезелери тангда
Жилий туралла, къошулуп манга.

Къарангыдыла элими орамлары —
Мудах келедиле адамларым.

Келедиле, кюн берирге манга —
Болсада, сенсиз мен жангыз, жангыз.

II

Ууалдыла кёп ахшы умутларым,
(Сенсиз арып къалырмамы, арып?).

Экибиз тюберик бийик тангла
Ёчюлдюле, билмей тургъанымлай.

Жарыкъ жолларым кече арада
Оюлдула. Сени бла алада

Барлыкъ эдим мен, барлыкъ эдим мен,
Санга тангла бере жүрегимден.

Онгсуздан жан-жанымы къармадым.
Ачы ктычырыкъ эте къолларым,

Жыртдыла, кече кёкню жыртдыла,
Атасыз къалдым бийик журтумда.

III

Танг атды манга,
Аман танг.
Мени юсюме
Аугъан танг.
Кетмез жараны
Салгъан танг.

Танг атды манга,
Къара танг.
Бар жашаууму
Къаралта.
Кёз жашларымча
Тамгъан танг.

IV

Кёреме, къабырынг —
Жангы.
Жүрегим — къабырча

Кёбюп...
Асыры мудахдан
Тангым,
Къабыргъа ушады
Кёгюм.
Анамы жаулугъу
Къара.
Къоллары ажашып,
Сарнай.
Келининг ызынгдан
Къарап,
Ауазы — жаралы
Марал.

V

Уллу халкъым къыйын кюнюмде
Уллу тауум болуп кёрюндю.

Таяндым, халкъыма таяндым,
Сенсиз къалдым — халкъым бла
къалдым.

Эсими жыйдым да, эсими,
Айтычу сёзюнгю эсгердим:

«Адамгъа халкъдан уллу саугъа
Жокъду. Аны унутхан саула
Ёлгенлеге тенгдиле, саулай».

VI

Мудахлыкъ кючюмю таууса,
Барама бушуулу жырыма.
Орфейни жиягъан тауушу
Ашыра келеди жолумда.

Тауланы жаралы журуна
Ушайды атамсыз арбазым.
Къабырла башында жауунда
Сарнайды кёгюмю ауазы.

VII

Хар тангымы,
Атламымы
Жылыта эдинг,
Жырлата эдинг.
Мен сени тапмай къарадым,
Къарангы бола къарамым.

VIII

— Атангы жылыуу менде! —
Деди юйюмю тыпыр ташы.
— Атангы ышарыуу менде! —
Деди манга АКТЪ-СУУНУ акъ тангы.

— Менде — аны къол татыуу! —
Деди жюзюм терек арбазда.
— Бизде — атангы адамлыгъы! —
Дедиле эллилерим бир аууздан.

IX

Келтире келип,
Келтире келип,
Жолуму ёрюнде —
Бек кыйын жеринде

Мени кёюп,
Мени кёюп.

Кетип кялдыңг,
Кетип кялдыңг.

X

Кёолларынга сын ташдыла кёолларым.
Жолларынгы барыулары — жолларым.

Сен кесинги кёюп кетгенсе менде.
Сёзлерим чыкыгъандыла сёзлерингден.

Адамлыгынг дайым биргеме барыр,
Мен жолумда тохтап кялгыынчы, арып.

Хорламларым боллукъду сени атынг,
Мени хар тангым бла бирге атып.

АНАНГ АУРУСА

Ананг ауруса,
Юйюнг юй түйюл.
Кюнюнг да жокъду,
Турса да тийип.

Таза сууунг да —
Энди къара суу.
Болмаз дунияда
Сенден къарыусуз.

Жулдузларынг да
Чыкъдыла ауруп,
Кёз къарамынг да,
Сёзюнг да ауур.

Ананг ауруса,
Хар такъыйкъанг да
Ауруп къалады,
Ауруйду танг да.

Арбазынг да тар,
Жанмай отунг да,
Кетеден-кете
Бетинг-къутунг да.

Кесинг да ауруйса,
Ауруса ананг, —
Чырагъынг мутхуз,
Жашауунг аман.

АТАМЫ КЪАРАМЫ

Кюн чыкыгъанды, жарыгъы
Къонгуроу таууш эте.
Туман эрип-жайылып,
Кёрюндю къая бети.

Кюн чыкыгъанды, таягъы
Тауладан тюзге ёте.
Мен а, анга таянып,
Битеу нюр болуп бетим.

Кюн чыкыгъанды, атамы
Сын ташына къарадым.
Саулай турады аны,
Кюнча, жарыкъ къарамы.

КЪЫЙЫН СОРУУ

Бу сагъышлы арбазда
Терек бюркюп чагъады.
Чыкъны жалай, агъыза,
Шатык желчик чабады.

Анам а, къыйын ауруп...
Мени окъуна кёралмай.
Амалым тауусулуп,
Кючюм манга келалмай...

Тардан-тар бола юйюм,
Сордум терекге кесим :
— Анам сау боллукъ туйюл
Эсе, нек чакъгъанса сен?

ЭРТТЕНЛИК КЕЛЕДИ МУДАХ ЖЫРЧА

Жашау манга энтда бушуу берди,
Жилямукъларымдан къарады алам.
Алай, мен жашагъан къадар бирде,
Манга кюч берип турлукъду анам.

Эрттенлик келеди мудах жырча,
Бюгюн да сынсый турады ауанам,
Алай, мен хайырлы иш этапырча,
Акъылым болгъанлай турлукъду анам.

Мен узакъ жолладан къайта келсем,
Аллыма чыгъар анамы сыфаты.
Аны кёргенлей турлукъма кесим,
Тангым, анамча, ышара ата.

АНАМЫ КЪАБЫРЫНДА АЙТАМА

Кюнден-кюннге кыйындан-кыйын
Бола жашауум... Талдым.
Кетдинг да, мени урду июнь,
Чыракъсыз къалып къалдым.

Чыракъсыз къалдым мен жеримде,
Учалмай, келе тангла.
Жарыгъ'а сени кёзлерингден
Чыгъа кёре эдим манга.

АНАМ КЕТГЕНЛИ

Анам кетгенли
Тангны жарыгы да
Кете башлагъанча...

Игилик азайгъанча...
Кюн нюрю
Узайгъанча...

Нек кете болурла
Анала
Бу дуниядан?

ЭКИ КЪАБЫР

Манга къарагъанлай турады,
Эки къабыр.
Мени къоругъанлай турады,
Эки къабыр.
Жанып тургъан эки чырагъым —
Эки къабыр.
Ортагъызда олтуруп жиядым,
Эки къабыр.

Мен къайтыучу эки жерим —
Эки къабыр.
Хар кюн сайын манга кюч бере,
Эки къабыр.

Мени эки да уллу тауум —
Эки къабыр.
Бар сауладан да эки сауум —
Эки къабыр.

Бири — атамы къабыры.
Бири — анамы къабыры.

АРБАЗЫМЫ АУАЗЫ

Энтда келир жаз башы —
Ана терегинг чакъмаз.
Татыусуз болур ашынг —
Ананг аллынга чыкъмаз.

Къайгъыларынгы ала,
Ананг санга къарамаз.
Жашау алгъынча бара,
Ышаралмаз санга жаз.

Энди, сени жылыта,
Жер тепсемез танг чыкъда...
Босагъангы жарыта,
Ананг аллынга чыкъмаз.

АНАМА КЪОР БОЛАЙЫМ

Кюн сайын анам, манга :
«Къор болайым!» — дей эди,
Жангызына Аллахдан
Ахшылыкъ тилей эди.

«Къор болайым!» — дегенлей,
(Жулдузча жарый жаным),
Мени субай, акъыллы,
Этиучю эди анам.

«Къор болайым!» — дегенлей,
Жангыдан тууа эдим.
Кюн сыфатлы бетинде
Жангыра тура эдим.

«Къор болайым!» — дегенлей,
Мен къарыу ала эдим,
Ауруп тургъанымлайын,
Сау болуп къала эдим.

Юйюмю-кюнюмю да
Иги этер ючюннге,
Анам манга къор бола,
Жашады жер юсюнде.

Ма, онжети жыл — анам,
Бу дуниядан кетгенли,
Чырагъым мутхузлана,
Мени къутсуз этгенли.

Энди жолум къыйынды,
Кёп киреме туманнга.
Энди адам айтмайды:
«Къор болайым!» — деп манга.

Мен Гъаршха да жетдирип,
Эшитдирип бу аламгъа,
Энди кесим айтама:
«Къор болайым анама!»

Мен саулукъда ёлмезлик
Анама къор болайым!
Жарыгъы ёчюлмезлик
Анама къор болайым!

АНАМА АЙТАМА

Къайдан да санга,
Санга къайтыучем.
Не сёзюмю да
Санга айтыучем.

Сени къатынгда
Болмай бир къайгъым,
Ачыкъ тенгизде
Жюздю къайыгъым.

Битеу кючюнгю
Манга бердинг сен,
Мени кимден да
Иги кёрдюнг сен.

Къара туманны
Кесинге алып,
Жарыкъ кючюнгю
Манга чыгъарып...

Къол аязларынг —
Тирликли жерча.
Бетинг а — сабыр,
Толгъан ай дерча.

Сени кёрюучем
Не узакъдан да.
Санга келирем
Не тузакъдан да.

Сен айтсанг — ариу
Эшитилди атым,
Сен къарагъанда —
Субай сыфатым.

Бар аналагъа
Ушагъан анам,
Бар аналача
Жашагъан анам.

Болсада, аллай
Ана жокъ эди.
Жарыкъ жүреги
Манга жол эди.

ДЕУ АЛАУГАННЫ СЫРТЫНА УШАГЪАН
СЫРТ ТАЛАДА, АТАМ БЛА МЕН КЁП
ЖЫЛНЫ ЧАЛГЪЫ ТАРТХАН ТАЛАДА
ТУУГЪАН ТИЗГИНЛЕ

Бу сыйлы жеримде, танг чыкъда,
Аллыма чабалла кырдыкла.
Мырхыкла уа мени тансыкълап...
Тансыкълап жабыша мырхыкла.

Былайда тарала жүрегим,
Мен ётген кюнлеге чабама.
Тарыхым жашагъан талада,
Атамы дурусун табама.

АНАМ, ХАРИПНИ, ЭСГЕРЕ...

Отуму да ол жандырды,
Суу бергенде ол кѣандырды.

Кѣарагѣаны — балхам болду,
Хар айтханы — илхам болду.

Аны бети — тангым кирик,
Кѣучакѣладым — жаным кирик.

Кѣол аязы — жерим эди,
Бери кѣайтып келирми эди?..

Бери кѣайтса не этер эдим?
Аны ючюн кетер эдим.

Кетер эдим, барыр эдим,
Ол дунияда кѣалыр эдим.

Анасы ючюн ѳлгенди деп,
Аны ючюн келгенди деп,

Ариу — сыйлы кѣрюр элле,
Манга жаннет берир элле.

МЕН САУДА — АТАМ, АНАМ ДА САУ

Акъ-Сууда атам салгъан
Терекни къучакъладым.
Анам, харипден, къалгъан
Жаулукъну ийнакъладым.

Бир игилик келгенча,
Жюгюм женгил кёрюндю.
Анам: «Балам!» — дегенча,
Гюлле чагъа кёлюмде.

Кюнюм жарыкъ къарады,
Иги кёрюндю жашау.
Мен жерде сау къадарда,
Атам да, анам да — сау.

КЪЫЙЫН САГЪАТЫМДА
АТАМ-АНАМ БЛА СЕЛЕШЕМЕ

Сиз кетгенли
Ауругъанлай,
Арыгъанлай барама.

Кюн сайын
Излейме сизни,
Табалмагъанымдан,
Таралгъанымдан
Ач киреди манга.

Сиз эдигиз
Мени жарыкъ жерим,
Къыйынлыкъда барыучу,
Барып, эс да табыучу,
Барып, кюч да алыучу
Жерим.

Энди жашайма,
Сизсиз тангларымда ата,
Сизсиз ахшамларымда бата.

КЪЫРГЪЫЗДА САБИЙЛИГИМИ ЭСГЕРЕ

Кюн асыры кызыудан
Жана тургъанча, жана...
Эки адам келеди:
Атам — бири, бири — анам.

Келедиле, манга уа
Жокъ аладан иги адам.
Алларына чабама:
Анам — бири, бири — атам.

КЮННГЕ АЙТАМА

Келдинг, сыйлы Аллахны
Кёз къарамы сен болуп,
Арысанг а, солурса,
Къол аязыма къонуп.

Оюмуму жарытдынг,
Жырыма умут бердинг,
Сагъышымы аллында
Къарангыны кетердинг.

Сен барда — жашау да бар,
Сен — хар кимге да керек.
Сенсиз — чапырагъын да
Чыгъаралмайды терек.

Хар кюн сайын келесе
Кеси жолларынг бла,
Сабийни да бёлейсе
Ана къоллары бла.

Биз бюгюн да тюбешдик,
Сени ауазынг — жарыкъ.
Атамы, анамы да
Сын ташларын бир жарыт.

АНАМ — ЖАРЫКЪ ТАУУМ

Мен бир бош жерде
Алай жангылдым...
Кесим терс болуп,
Аман жыгъылдым.

Энди мен ёрге,
Ёрге турмазча,
Бийик тауума
Ёрлеялмазча.

Чууакъ кёгюме
Къараялмазча,
Акъ сёзден хуна
Къалаялмазча.

Ишимде манга
Терс къарайдыла,
Кёзлери бла
Мени ашайдыла.

Чыкъдым да кетдим,
Юйге тебиредим.
«Анда сабырлыкъ
Табылыр» — дедим.

Ахшам шахарда
Келеме жангыз.
Жилямукъ тамычым
Болгъанды жулдуз.

Гюрюлдей тургъан
Кенг орам — мыдых.
Халгъ, а кёрюндю
Бюгюн бир мудах.

Бийик терекле
Алана болун...
Бичакъ ауузуча,
Жютюдю жолум.

Бир амал а жокъ,
Сагъышым — ауур.
Мудахлыгъымдан
Башым да ауруй...

Алай жетдим да,
Юйюме кирдим, —
Анам, харипни,
Суратын кёрдюм.

Кёргенимлейин,
Кюнча ачыла,
Анам къарады, —
Кете ачыула.

Анамы аллында
Таза болдум мен,
Болушлукъ келе
Ана кючюнден.

Алайда жангы,
Жангы кюч алдым. —
Нюзюрлендим да,
Жолгъа чыгъалдым.

Сауса сен, анам,
Сауладан да сау,
Манга кюч берип
Тургъан жарыкъ тау.

ЭСИМЕ ТЮШДЮЛЕ АНАМЫ БЕТИ,
АНАМЫ КЪОЛЛАРЫ

Бийикликке
Тансыкъ болуп
Тура эдим да,
Къушну учууна
Таянып чыкъдым таугъа.

Андан эследим,
Табийгъатны бети жыйырылып,
Къоллары жарылып
Тургъанын.

Сора алайда, бийикле бийигинде,
Эсима тюшюп къалдыла
Анамы бети,
Анамы къоллары.

АНДА ТАЗА БОЛЛУКЪМА МЕН

Эшигин кенг ачып тангны,
Жюзюп чыкыгъанды къайыгъым.
Бюгюн дуния жаппа-жангы
Эсе да, мени — кёп къайгъым.

Къабырлагъа барлыкъма мен,
Анда — атам, анам — анда.
Анда таза боллукъма мен,
Экисини да къатында.

АНАМЫ КЪОЛЛАРЫ ДА ДУГЪУМА ИЙИС ЭТИУЧЮ ЭДИЛЕ

Сакъ жауун жетди, жууа
Сехлени, юй башланы.
Жауады ол, сууута
Къызып тургъан ташланы.

Ол, хауаны да жуууп,
Таза этип къойгъанча
Кёрюндю манга бюгюн,
Хар чапыракъ тойгъанча.

Жол букъусу да чёкдю...
Жауун, уча, кетеди.
Арбазыбыз а энди
Дугъума ийис этеди.

Эсимдеди: жайны бу
Кезиуюнде анамы
Къоллары да Акъ-Сууда,
Кенгерте бу аламны,

Дугъума ийис этип
Туруучу эдиле анда.
Атам а, жаз башыча,
Жаш эди ол заманда.

СЕН А БЫЛЛАЙ ЖЕРИНГ БОЛГЪАНЫНА ШУКУР ЭТЕСЕ

Не узунду бу кече, не узун,
Сени кюйдюреди жашау тузу.

Сабийинг ауруйду, ой, ауруйду!

Жашауда кѳрген къыйынлыкъларынг
Кѳз аллынга келгендиле бары.

Атанг да, ананг да жокъ биргенге,
Санга кѳл этдире, кюч берирге.

Сабийинг ауруйду, сен — амалсыз,
Жюрегинг — ауурду, ой, ауурду!
Санга ышанып къарайды анасы.

Санга ышанып къарайды ай да...
Кече уа, черекча, шууулдайды.

Асыры не этерге билмегенден,
Аны кѳююнунга аласа да сен,
Арбазынга чыгъараса да сен,

Сюелесе, кесинги унутуп...
Къанат къагъа башлайды умутунг.

Жеринги бетини жылыуундан,
Хар тамырындан, хар солууундан,

Хар чапырагъындан, кырдыгындан,
Жулдузларындан, ышарыуундан,

Бал татыулу балхам хауасындан,
Ма, къайнап чыкыгъан гара сууундан

Келеди Аллах берген дарманы, —
Келеди насыбынгы акъ тангы.

Сен а сабийинги сау къалгъанына
Шукур этесе!

Сен а быллай жеринг болгъанына
Шукур этесе!

СЮЙМЕКЛИК ЖЫРЫ

Сюймеклик деген —
Ол аллай жырды,
Къанатсыз учуп айланнган.
Келип санга бир
Тийди эсе уа —
Къолунг-бутунг да байланнган.

Сюймеклик деген —
Ол аллай жомакъ,
Билмезсе къайдан чыкыгъанын.
Ол кѣргюзтеди
Къыш чиллесинде
Терекни къалай чакыгъанын.

Сюймеклик деген —
Аллай къанатлы,
Билмезсе къайры кетгенин.
Ансыз ачылмаз
Тейри къылычынг,
Ансыз ышармаз эрттенинг.

Сюймеклик деген —
Эмилик атды.
Чыгъарыр, кѣкге жетдирип.
Бирде уа жыгъып,
Малтап да кетер,
Аямай сарнау этдирип.

Сюймеклик деген —
Жап-жарыкъ кюндю,
Эрттенлик чыкъда чачылгъан.
Жер юсюнде бир
Базар чыкъмады, —
Анда сюймеклик сатылгъан.

* * *

Ата журтум!
Къучакълай эдинг,
Къучакълай эдинг
Къанлы душманны
Ууатып къайтхан
Жашларынгы.
Къучакълай эдинг,
Жараларын ачитмай...

Алай жаланда сен
Къучакълай билесе,
Ата журтум!

КЕК АСЫРЫ ЧУУАКЪДАН!

Кёк, асыры чууакъдан,
Жерге жете турады,
Ай да чыгып чорбатдан,
Эшмелерин бурады.

Жулдузла уа тепсейле,
Кёкде уллу той бара...
Мени жарам, терсеймей
Тургъанча, иги бола.

ТАШЛА

Жилямукълабыз,
Жилямукълабыз,
Къатып къалгъан
Жилямукъла.

Адамла уа
Бизни, жонуп,
Ёлюмсюз этедиле да,
Кеслерини жылы
Ышарыуларын саладыла.

Ала дагъыда
Бизден сын ташла
Ишлейдиле, сын ташла.
Алай болса,
Жилямукъла аз
Тёгюллюк сунуп,
Бу жаралары кёп жерде.

АКЪ-СУУДА АТА ЮЙЮМЕ АЙТАМА

Мени керексиз сюрмелей,
Ачы сёзлюле туйселе,

Тар кёрюнсе уллу кёгюм,
Сынсый-сынсый эки кёзюм,

Акъ-Сууда ата юйюме —
Иги жашаулу кюнюме

Мен тансыкъ болуп къалама.
Не ишиме да къарамай,

Атама кесими ары,
Къарыу табар ючюн, къарыу...

Анда уа энди анам да жокъ,
Халкъ таныгъан атам да жокъ.

Юйюмю мудах кёзлери
Эрий, ма менича, эрий...

АКЪ-СУУНУ АСЫЛ ЖЕРИ —
СЫРТ ТАЛАГЪА ЭНТДА
КЕЛДИМ

Жашлыгъымы эсгере,
Сырт талагъа келдим мен.
Къалын туман ачылып,
Кёкню кёзюн кёрдюм мен.

Былайы Аллахха жууукъ,
Атам сау замандача.
Бир жерде тынчаймадым,
Эс тапмадым, мындача.

ЧЕРЕК БЛА АДАМНЫ УШАГЪЫ

— Адам,
Эсгериулеринги бер манга,
Алып кетейим.
— Элталырмыса да?
— Элтген а дейсе!
— Ала асыры
Ауурдула, Черек.
— Жиляуланы,
Жырлауланы,
Къаргъышланы,
Алгъышланы да элтген,
Мен
Къалай элталмам
Эсгериулени?!
— Эсгериулерими
Жел да элталмагъанды,
Буз да ууаталмагъанды,
Къыш да бузлаталмагъанды.
— Мени ишим башхады,
Мен — черекме,
Нени да элтирге
керекме!

Адам, сени
Эсгериулеринги уа
Бютюнда.

Бердим эсгериулерими,
Черекге бердим.

Уллу юй кибик
Ташланы
Тюкге да
Көрмей элтген
Черек элталмады аланы.
— Не сейирди бу,
Быллайны көрмегенме
Ёмюрюмде! — дейди черек.

— Черек, эсгериулерим
Кёчгюнчюлюкде көрген
Къыйынлыкъларымы
Эсгериулеридиле
Сора уа!

КЪАБЫРЛАДА

Терекни къан тамырларында,
Мудах жырларын жырлай,
Келедиле —
Келедиле тууарыкъ чапыракъла.

Булутланы къан тамырларында,
Мудах жырларын жырлай,
Барадыла —
Барадыла жауун тамычыла.

Мени къан тамырларымда,
Мудах жырларын жырлай,
Жаратыладыла —
Жаратыладыла назму тизгинлерим.

АДАМ ДУНИЯДАН КЕТСЕ

Кючмезланы Шакъманны эсгере

Адам дуниядан кетсе,
Алашаракъ болады тау да.
Къууанч азаяды да,
Бар нюрюн тас этеди танг да.

Адам дуниядан кетсе,
Таркъаяды уллу черек да.
Саз бетленип табийгъат,
Къартайып къалады терек да.

Адам дуниядан кетсе,
Хар инсан да бир кесек жарлы.
Къарт кёрюнюп уллу кёк,
Битеу жерни юсю жаралы.

ЭРКИНЛИК

Къанатлы жырлайды —
Эркинлик.
Кёкде толу ай да —
Эркинлик.

Терек да — эркинлик,
Учады.
Эркинлик шауданнга
Ушайды!

Жерими къоллары —
Эркинлик.
Аласыз жашауум —
Биркюнлюк

Эрттенлик кеси да —
Эркинлик.
Аны ышаргъаны —
Мингкюнлюк.

Урушну кёзлери —
Кёмюллюк.
Кенгкъанат эркинлик —
Ёмюрлюк.

ЖЮРЕКНИ БУЛБУЛУ

Жюрегинде хар адамны
Булбул жашайды.
Ахшы иш этсе адам,
Игилик этсе,
Жырлап башлайды булбул —
Къууанчлы, жарыкъ.
Жюрекни шууулдагъан тереклерини
Биринден бирине къона,
Биринден бирине къона,
Ауазы кюн жарыкъдан тола.

Адам, кир ишге бел байлап,
Аманлыкъ этсе —
Булбулну ауазы ёчюледи,
Жюрекни шууулдагъан тереклери
Къуруй-къуруй.
Ёчюле жарыкъ
Жюрекни шауданлары
Таркъая-таркъая.

Тар жюрекде уа булбул,
Жырлаялмай, учалмай,
Ёлюп къалады,
Адамны изарлыгъы, малкёзлюгю
Кюйдюре булбул къанатланы.

Аллай адамлагъа:
«Саудан ёлген» — дейдиле халкъда.
Аллайланы кюнлери, гюллери да —

Саудан ёлген,
Атламлары, хар танглары да
Саудан ёлген.

Ахшыланы жүреклери —
Кенг, халал, таза.
Булбул аллай жүрекледе,
Жырлай-жырлай,
Учады ёмюрледе.
Адамла ёлгенден сора да
Жашайдыла ол жырла
Тёлюден-тёлюге ёте... ‘

Аланла!
Унутмагъыз жүрекледе булбулланы!

ТЮКЕНЧИ КЪЫЗ

Уллу элни ортасында тюкенде
Ишлейди бир къыз, палахдан
кенгде

Тургъан кибик, алай жарыкъ,
субай.
Кёз къарамы — таза,
шаудан суулай.

Элни жетген, хайт деген
жашлары
Ингир сайын бири къалмай
ары

Жыйылалла, не айтырса,
омакъ,
Кёзлери уа — къызда, ойнай-
ойнай...

Чачларын да жылтыратып,
тарап,
Къызгъа алай къарап, умутлу къарап...

Дух ийис этелле бир-бирлери,
Шайтан суу тартыб'а — бирсилери.

Къыз а ышарыуун да юлеше,
Хар бири бла хар тюрлю сёлеше.

Сора тюкенни этилир заманы
Жетеди. Тёгерек кѡап-кѡарангы

Болады, кѡыз ишден кетеди да,
Жашланы уа мудах этеди да.

Кѡызны кесине да кѡыйынды ол,
Тюкенни этмез эди, болса онг.

Дуния атламы алай келеди:
Бирде уа тюкен да этиледи.

Бирде уа — кѡарангы да болады,
Бирде уа — кѡыз кетип да кѡалады.

АДАМЛЫКЪ ХОРЛАР

- Тингла чал нек боладыла?
- Саутла асыры кѣпден.
- Къолла нек ышарадыла?
- Адамлыкъ хорлар, хорлар! —
деп.

- Аз нек туадыла сабийле?
- Тойгъанла асыры кѣпден.
- Жылылай нек туралла юйле?
- Адамлыкъ хорлар, хорлар! —
деп.

КЪОБУЗ ТАУУШ ЖЫРЛАСА, КЫРДЫК ДА ИГИ ЧЫГЪА...

Той барады элимде,
Тийре жангыра, чагъа.
Къобуз таууш жырласа,
Кырдык да иги чыгъа...

Жашла алай гиртчилле,
Къызла уа — алай субай.
Шукур этдим Аллахха,
Тоюбуз тура саулай...

ТИЛЕК

Кюн учуп чыкъды
Тауну артындан.
Биз къаргъанайыкъ
Жерни атындан.

Жарыкъ жырланы
Энтда эшитейик.
«Дуния игиди,
Бушуу жокъ!» — дейик.

Кюн — тор атыбыз,
Чартлап минейик.
«Жашау — насыпды,
Палах жокъ!» — дейик.

Тилейик азат
Байракъгъа саулукъ.
Арымай, алгъа
Баргъаннга — саулукъ.

Ата-анагъа
Саулукъ тилейик.
«Сабий ышарса —
Уруш жокъ!» — дейик.

Той бара тургъан
Юйге кирейик.
«Жерибиз барда,
Биз кючлю!» — дейик.

АТА ЖУРТУМА

Зубер Тхагазитовдан

Сени аллынга ётсем,
Тырман этме, Ата журтум, манга,
Махтауну суюгенледен
Кёреме да бу деп, кёол жуума.
Аллынга уа жаланда
Жюрегинги къанлы душманнга
Бермез ючюн ётерме.
Сени жауунга — мен да жаума.

Артда къалсам а, мени
Санап къойма аман къоркъакъгъа,
Бу биргеме да хазна
Баралмаз деп, болма арсар да.
Сенден артда жаланда
Душман урмаз ючюн аркъангдан,
Къалкъан болуп къаллыкъма.
Алай ёледи бирде жыр да.

ӨР КИШИ ЖАШАУДАН КЕТЕДИ

Зубер Тхагазитовдан

Өр киши жашаудан кетеди.
Кечиледиле бар терс ишлери:
Кечгинлик бериледи ёлгеннге,
Кечгинлик бериледи ёлгеннге...

Юй бийчеси кечеди саякълыгъын,
Къызы кюйсюзлюгюн кечеди,
Къоншулары кечедиле гынттылыгъын,
Ише — оспарлыгъын кечедиле.

Кечгинлик бериледи ёлгеннге,
Кечгинлик бериледи ёлгеннге,
Туугъан жерин сатхан эсе уа,
Ёлгеннге да жокъду кечгинлик.

НАЗМУ ЖАЗГЪАН КЕЗИУЮМ

Назму жазгъан
кезиуюм —
Кёкден тюшген
кезиуюм.
Къаламымы жютю эте,
Къая тешген кезиуюм.

Назму жазгъан
кезиуюм —
Къолум ачыкъ кезиуюм.
Игиликге ийнана,
Жолум ачыкъ
кезиуюм.

Назму жазгъан кезиуюм —
Ахшы кезиуюм мени.
Жюрегим бла алай
Ачама жүреклени.

БАЙРАМГЪА ЧЫКЪДЫ ТАУЛУ

Байрамгъа чыкъды таулу —
Минг ауазлы майданнга.
Кёкюрегинде уллу
От чагъа орден, майдалла.

Бек жарыкъды кеси да...
Жарала уа сау болмай...
Сагъышлары, эси да
Энтда урушдан чыгъалмай,

Келеди таулу алай.
Жашаугъа суюмеклиги
Кенг байрагъы болгъанлай.
Хар этген иши — иги.

Шукур болсун — кёк чууакъ,
Кишилик — сауду, жангы.
Таулуну чачы уа — акъ,
Ол — баш ордени аны.

ЭРТТЕНЛИК АЧДЫ ЖАНГЫ КИТАБЫН

Эрттенлик ачды
Жангы китабын,
Къол аязымда
Кюн нюрю чабып...

Жерими кырдык-
Чапыракълары —
Байлыгъымдыла,
Менилле бары.

Мен ангылайма
Аланы жарыкъ
Сёзлерин, дайым
Жолумда бара.

Ёссюн хар кырдык,
Чапыракъ ёссюн.
Шёндю аладан
Бириме кесим.

Жангы китабын
Ачды эрттенлик —
Келеди бизге
Уллу игилик.

ЧЫРАКЪ ЖАНДЫРДЫНГ

Ышарыуунг бла
Чыракъ жандырдынг да,
Барама энди
Жарыгъынгы
жолунда...

Барама, ажашмай,
Сени таба.
Жарыгъынг
Мени элтеди.

СЁЗЛЕРИМ КЮЙДЮРЕ

Ачы сёзлерим
Мылы кёзлерингде
Кетдиле...
Кетдиле,
Кесими кюйдюре,
Кюйдюре...

КЕЧЕГИ ШАУДАН

Шаптал терекни тюбюнден,
Жырлай кесини тилинде,

Шаудан чыгъады, зынгырдай,
Жулдузла атдыра зыгъырдан.

Шауданнга бишген шапталла
Тюшелле, тюшгенча айла.

Жулдуздан толу шауданым...
Шапталкёз болуп шауданым...

Кёгюм туууучу шауданым,
Жырлап туруучу шауданым.

Жулдузча, таза шауданым,
Кечени жазгъан шауданым.

ХОЛАМ ЧЕРЕГИНИ ЖАГЪАСЫНДА,
ОЗГЪАН ЗАМАНЛАНЫ ЭСГЕРГЕН
ТОЛКЪУНЛУ КЮНЮМДЕ ТУУГЪАН
СЁЗЛЕРИМ

Бараса,
Тузлу эсгериулерими
Къыйырлары бла...
Мен да барама.
Ечюлген от жагъаланы
Биргеме алып,
Барама... ызынгдан.

Ауазым а,
Къая ыранда
Сарнагъан желча,
Къалды.

УРУШДАН КЪАЙТХАННЫ СЁЗЛЕРИ

Кюйсюз, уубет урушдан
Бутсуз болуп къайтды ол.
Эллилери жыйылгъан
Жерде былай айтды ол:

— Журтубузну сакъладыкъ,
Отубуз ёчюлмеди.
Кишилигибиз бийик, —
Душман бизге кюлмеди.

— Халкълай къалдыкъ! — деди да,
Къарады, жарыкъ солуй...
Жашчыгъы уа келди да,
Сюелди, буту болуп.

ЖАШАУ БЛА СЕЛЕШЕМЕ

Сен Уллу Аллах берген
Жарыкъ эсенг,
Къарангы уа къайдан
келеди?

Сен юй жылытхан от эсенг,
Буз а къайдан
жауады?

Сен къууанч эсенг,
Бушуу а къайдан
чыгъады?

Сен хар инсаннга
Деп жаратылгъан
эсенг,

Атам, анам да
Сенден нек
кетдиле
Алай эртте?

БАРАДЫЛА КЮНЛЕРИМ,
ЮЗЮЛЮП-ЮЗЮЛЮП КЕСИМДЕН

Башымда чыгып,
Санларым бла
Ётюп барадыла кюнлерим...
Юзюлюп-юзюлюп
Кесимден.

Бир-бирде ала —
Бек ауур жюкленип
Ёрлеген ёгюзле.
Бирде уа — къарап тургъанымлай
Думп болуп
Кетген гебенекле.

Кюнлерим...
Къарайма ызларындан,
Къысхара-къысхара жолум...
Чалдан-чал бола башым...

Бир жырлай,
Бир жилай,
Санларым бла
Ётюп барадыла кюнлерим...

КЮН БЛА СЁЛЕШЕМЕ

Кёкге ыспас этеме:
Ол сени сакълайды да,
Онг да бере ишингде,
Салып санга уллу
жол.

Кюн!
Андан да бег' а мен:
Жюреклеринде сени
Жюрютгенлеге ыспас
Эте жашайма
жерде.

АКЪ-СУУ БАШЫНДА
«БУУ МЮЙЮЗЛЕ КЕЗИ»
ДЕГЕН ЖЕРДЕ ЖАРА-
ТЫЛГЪАН ТИЗГИНЛЕ

Мында
Агъач ичине кирсем,
Мен да терек болама да,
Ёсюп тебирейме.

Чапыракъла уа —
Сёзлерими кёзлери.

ТИШИРЫУНУ МЕН ИШЛЕГЕН СУРАТЫ

I

Тангны кёралмай кьалсам —
Бетинги излейме.

Сенсиз кюнюм —
Магъанасыз ётеди да,
Жаралы
Болама.

Сенсиз —
Сагъышымы таласындан
Кюн кетип кьалады да,
Къара туман
Ойнайды анда.

Къатынгда
Мен — кюнлю,
Шошлукъ ийнакълай
Хар такъыйкъамы...

Сени эслегенлей —
Тепсей башлайдыла
Терекле,
Кеслерине ушатып
Ариу чархынгы.

Сени кѳргенлей
Жырлап тебирейдиле
Шауданла,
Ауазынгда
Кеслерин табып.

II

Кѳулачым
Кюн сайын
Терезе болургъа
Сюеди санга, —
Сени дуния
Кѳрюрча,
Сени хайырынгдан
Гюлле
Бютюнда бек
Ышарырча...

Сен ол терезеден
Кѳарарча,
Чапыракъла
Атынгы шыбырдагъанларын
Эшитирча.

Ол терезени
Санга береме,
Тиширыу, —
Андан
Келликди да
Санга жарыкъ.

Кѳолларынг а —
Кѳууанчымда,

Бушууумда да
Имбашларыма
Къонуучу къанатлыларым.

Сени чачынг —
Жаз жауунну
Ауанасыды.
Ол жауун
Биз тюбегенде
Жаууучуду бетиме,
Къуруй тургъан
Сабанымы
Къандыра.

Танг чыгъында жууулгъан
Чачынгы,
Кюн нюрюнде
Тарасанг,
Ай нюрюнде
Эшсент...
Къалай ариу болуучуса сен!

III

Санга мудахлыкъ
Келген чакъда
Мени халым —
Жыр болады,
Мудах жыр.

Жашау ауурлугъу
Тёзюмюнгю
Тауусса,
Кюн тутула,
Боран болады юйюнгде...

Бетингден
Аллах берген
Нюрюнг къача...
Субайлыгъын —
Сынсый-сынсый,
Сёзлеринг а —
Тузлу-тузлу,
Кёз къарамын —
Бузлу-бузлу...

IV

Санга
Къууанч келген
Чакъда —
Сагъышларымы
Къанатлылары
Женгил уцадыла,
Кюндюз кёкню
Тап-таза, чууакъ эте,
Кече кёкню
Жулдузлу эте.

Мен —
Хауаны бал
Чагъырныча, иче.
Жарыкъ ышаруум а
Къалай
Тап жарашады
Бетинге!

V

Көп көргенме
Жашауумда жулдузланы —
Жаланда
Кеслерин жарытхан
Жулдузланы.

Сен а — жулдузса,
Ажашханнга жарыкъ
Берген жулдуз,
Аны жолун табып
Берген жулдуз.

VI

Сен — жыргъа да
Ушайса.
Жырларыгъым келип
Турады ол жырны.

Бир-бирде уа сен —
Кёлсе,
Агъач ичинде
Тап-таза, кюнлю кёл.

Къалай зауукъду
Сенде жюзген!

Бир кюн санга
Гюлле алып
Келдим —
Чакъгъан сау таланы
Келтиргенча.

Аланы къатында
Бетинг бютюнда
Жарыгъанда,
Ангыладым,
Сени гюлге
Ушагъанынгы.

Сен — гюллени
Эгечлери.

Санга
Бир инсан да
Айталмазлыкъ
Ариу сёзле
Айтырыгъым келеди.

Ала сени аллынгда
Мутхузланып
Къалырла деп,
Арсар болуп турама.

VIII

Жауун чаллыкъгъа
Киргенча,
Киреме да
Сени кюнюнге,
Битеулей сенден
Толуп къалама.

IX

Бир-бирде сен
Чапыракъдан бла
Кырдыкдан
Жаратылгъан сунама,
Андан айтама:
— Жашасын
Сени табийгъатынг! — деп.

X

Сюймеклик
Сени биргенге келеди,
Дайым
Тангны
Биргесине жарыкъ
Келгенча.

XI

Желге,
Жайда салктын желге
Алай сукъланыучу эдим
Жаш заманымда: —
Ол бетинги
Сылаучу эди да,
Чачынгы
Тараучу эди да,
Сени къучакълаучу эди да.

Ол заманда билгенме
Кёк чууагъы
Сени ёшюнлерингден

Башланнганын:
Кёкде да бар
Жулдузла,
Сенде да бар
Жулдузла.
Бетинг
Тангны чакъыра...
Кёз къарамынг а —
Къууанчымды,
Мени ыразы эте,
Манга игилик
Эшигин ача...

XII

Тиширыу!
Жерибизни накъут
Ташыса.
Сени эслей билген,
Сыйлай билген —
Эр кишини кючюдю,
Аны эсиди.

Мени уа — саугъамса сен,
Ким бергенин
Билалмайма.

Мени уа —
Оюмларым таяннган
Жулдузумса сен,
Къалай чыкъгъанынгы
Билалмайма.

Мени уа эрттенлигимсе сен —
Хар жангы сезимими
Берген эрттенлик,
Уллу Аллахдан
Келген эрттенлик.

XIII

Алай ашыгып
Барады заман.
Сени алып
Кеталмайды ол: —
Жерими
Жарыкъ гюлюсе да,
Къадарымы магъаналы
Кюнюсе да.
Тамблагъа
Экибиз бирге барлыкъбыз да,
Бийик тангнга
Бирге чыгъаллыкъбыз да.

Мен а бюгюн
Суратынгы ишледим
Сёзюм бла,
Дуниямда жашайса
Ёзюм бла.

XIV

Махтау береме
Сени келтирген
Акъ тангларыма.

Жолларыбыз окъуна
Къууандыла
Къошулгъанларына.

Санга айтхан
Бу оюмларым —
Жангы кюнюбюзню
Балалары.

* * *

Кюн да кетеди дейдиле,
Кюн да ёледи дейдиле.

Къалай кетер сен болгъан кюн,
Сени кёрген кюн ёлюрмю?!

Гюл да арыйды дейдиле,
Гюл да ауруйду дейдиле.

Къалай арыр сен алгъан гюл,
Къолунгда гюл ауурму да?!

ШИНЖИКЁЗ КЪАТЫН БЛА ТЮГЕНЕ БАРГЪАН ЭРИ

Шинжикёз къатын,
Таукел сюелип,
Аямагъанлай
Эгейди эрин.

Киши уа — тёзе...
Сууукъ от жагъа.
Бу тиширыуну
Ауузу от чагъа.

Бетсиз сёзлери —
Окълача жютю,
Зуу-зуу этелле,
Жюрекге ёте.

Жангыз сёз айтмай
Акъдан, къарадан,
Эри тынгылап
Турду, къарала...

Тынгылайдыла
Кенг терезеле,
Мутхуз да бола,
Терлей, эзиле.

Тынгылайдыла
Эшик жабыула,
Чаба, ачыла...
Мудах жабыла.

Кюн тау артына
Тынгылап бата...
Тиширыу ауузу
Бомбала ата.

Киши тюгене,
Кесин унута,
Къанатсыз бола
Ахшы умутла.

Жангыз сёз айтмай,
Турду да ёрге,
Асыры ачудан
Тюкюрдю жерге.

Сора, урду да,
Чыкъды арбазгъа,
Къолларын жайып,
Тарыкъды жазгъа :

«Муну киши этип,
(О, ийсагъан...)
Жагъасындан бир
Тутма къоймагъан

Къадаргъа ыразы
Тюйюлме, туююл.
Тутмакъча, сууукъ,
Эришиди юйюм».

АЧЫ КЪАДАРЫНГЫ НЕК КЁРДЮМ?

Мен нек келдим, нек келдим
Юйле ишленнген жерге?!
Ой, нек кёрдюм, нек кёрдюм
Ачы къадарынгы?! Кеч...

Сен жалынмагъан,
Сен жаламагъан

Къайсы къалды ишчиледен,
Кюйдюрген къыш чилледе?!

Болушмады жангыз бири,
Адамыча, къолун берип.

Сууукъдан ёлдюле,
Сууукъдан ёлдюле

Сени төрт кючюгюнг —
Батхан төрт кюнчюгюнг.

Къалай эздиле ала
Жюрегинги, төрт кёмюп...
Кёзлеринг эрип бара,
Кюнюнгю къара кёрдюнг.

АТА ЖУРТУНГ БОЛСУН БИРГЕНГЕ

Къайда да Ата журтунг
Болсун, болсун биргенге.
Айта эсенг сёзюнгю,
Айт эшите билгеннге.

Адамлыгъынгы кёргюзт
Жерге хурмет бергеннге.
Гыржындан да жиргенир —
Топуракъдан жиргеннген.

Сен, танг болуп атсанг да,
Ёлмезлик сёз айтсанг да,
Махтанма, жаш, махтанма,
Аны суймез атанг да.

Эсирик болуп кетсенг,
Душман санга айтмаз дау.
Унутма, айып этер,
Сени ёсдюрген Минги тау.

КЕЧГЮНЧЮЛЮК ЭСИМЕ ЭНТДА
ТЮШГЕНДЕ КЪАГЪЫТХА ТЮШГЕН
СЁЗЛЕРИМ

1

Къыргъыз эли Кегети,
Татлы эди кёгетинг.

Жюрегинг а — кенг эди,
Тауларынга тенг эди.

Таулуну иги кёрдюнг,
Халаллыгъынгы бердинг.

Ма санга жер, мал дединг,
Гыржынымы ал дединг.

Мында тамыр сал дединг,
Менде жашап къал дединг.

2

«Сау бол» дедик Къыргъызгъа,
Ала-Тоогъа, жерине.
Аллах игилик берсиг
Халал жүреклерине!

3

Бизни уа ёмюрледе
Ёз жерибиз бар эди.
Журтубузгъа къайтмасакъ,
Жашау бизге тар эди.

Бизге уа от жагъабыз,
Ташыбыз керек эди.
Кеси кесине ие
Башыбыз керек эди.

4

Къайтдыкъ. Энди чыгъады
Ожакъладан тютюн да.
Биз келгенли Минги тау
Бийик болду бютюнда.

МИНГИ ТАУ

Алийге

О, бир тауум,
Сен — минг тауум!

Жюрегинг — жылы,
Чалды башынг — акъ.
Бийик болабыз,
Атынгы айтсакъ.

Сен — босагъабыз,
Ачылып кюннге.
Сен барса да, биз
Сукъланмакъ мингнге.

Сенсе бек бийик,
Аз эсек да биз.
Кюн а кесингден
Чыкъгъанын да бил.

Сезе келебиз:
Бузунг — жылы буз.
Жюрекледен да
Минги тауубуз

Жашап турады.
Ол — адамлыкъны
Минги таууду.

Ол — халаллыкъны
Минги таууду.

О, бир тауум...
О, минг тауум...

ТЕЙРИ КЪЫЛЫЧХА АЙТХАНЛЫГЪЫМДЫ

Къанатларынгдагъыларынгда
Гюллю-кюнлю бояуларынгда

Жырлайдыла чыкъ тамычыла,
Хар биринде кюнчукле чыгъа.

Кимле жаялла, экен, сени,
Кимле жыялла, экен, сени?

Къаллай эшикден чыкъгъанынгы,
Къайсы жерледе букъгъанынгы

Кёралмагъанды бир адам да,
Аны биле болмаз алам да.

Жашауда насып бетлисе сен,—
Бар къылычланы бек игиси.

Анамы билегини ызыса,
Табийгъатны ариу къызыса.

ЖАШАУУМУ КЪАТЛАДЫМ

Жашаууму энтда бир
Кюню кетди эсе да,
Ёмюрюмю бютюнда
Къысха этди эсе да:

Саппа-сау кюнню кёрдюм,
Шукур этдим, атладым.
Юзюлмеди ёр жолум,
Жашаууму къатладым.

* * *

Мудах сагъатымда,
Амалсыз кюнюмде
Келме-келме къатыма:
Сюймейме
Манга жетген
Къара булутла
Къаралтсала сени да.

Жарыкъ сагъатымда,
Иги кюнюмде
Кетме, кетме къатымдан:
Сюеме
Манга келген
Къууанч жарыкъ
Жарытса бетинги.

Х

КЪАР ЖАУАДЫ

Къар жауады, тынгылап,
Турадыла талала.
Къарайды чалбаш алам,
Кеси кесин тазалай.

Къар жауады акъырын,
Къууана жаугъанына.
Мени да ийнандыра
Назмула жазгъанына.

Бу жашауча эски къар,
Жап-жангыдан жауады.
Юйде ынна бешик жыр
Айта... От да жанады.

Къар жауады, ашыкъмай,
Сабийлигимде кибик.
Энди мен да чыгъама,
Эски тонуму кийип.

ЖАУУН ЖАУА, КЪЫЗ ЖАШХА
АЙТА ТУРАДЫ

Жибип, суу болдукъ биз, суу,
Мен къачайым, сен а къуу...

Жетсенг, манга не да эт,
Ма, къайры сюйсенг да элт.

Бу жауундан къачайыкъ,
Кюнню бетин ачайыкъ.

Бугъайыкъ адамладан
Экибиз да танглада...

Къучакъларса сен мени,
Жангыра этим-зеним...

Болгъаныбыз бизни — суу.
Мен къачайым, сен а — къуу...

АКЪСАП КЪАЙТДЫ АУАЗЫМ

Къачдыңг,
Менден алай къачдыңг,
Мени къоюп, алай къачдыңг:
Ауазым ызынгдан жеталмай,
Ауазым ызынгдан жеталмай,
Акъсап къайтды кесиме.

АТЫМ ЧАБАДЫ

Атым алай чабады,
Желге орайда айтдыра,
Къаяладан элия
Сыныкъларын атдыра.

Атым алай чабады,
Анга къууана хар зат.
Эжиу эте турады
Ол чабыугъа табийгъат.

Ёсер дейме хар инсан,
Ма бу чабыуну кёрсе,
Къайгъылану унутуп,
Алай барама кесим.

Шукур! Атым чабады, —
Анга саулукъ тиледим.
Адам мындан кюч ала,
Жашагъанын билдим мен.

Чалбаш таулагъа, бери,
Ёлет, сыйыт ётмезча,
Чабады мени атым,
Кесин да окъ жетмезча.

Билалмайма, ат былай
Чапхан сыйлы аламда
Бир бирлерине хыны
Нек этелле адамла?

Дагъыда, ийнанама,
Чаба эсе ат былай,
Юзюлмей барыр жашау,
Тауубуз бийик бола.

СЁЗЛЕРИМ БЛА

Чапыракъ — сёздю манга,
Топуракъ — сёздю манга,
Таш да, чёп да — сёздюле
манга.

Жер да, кёк да — сёздюле
манга.

Аланы барын жыйып,
Жашаууму суратын
Ишлейме,
Ишлейме
Сёзлерим бла.

КЮННГЕ ДА, АЙГЪА ДА СОРАМА

— Сен жерге нек келесе, кюн?

— Игиликге жол салгъанны

Жангыртыргъа.

— Сен а нек келесе, кече?

— Аманлыкъны къолгъа

алгъанны

Жангылтыргъа.

АНАМЫ ЧАКЪЫРЫП КЕЛИГИЗ

Бийик Терскъолда ауруп жатама мен,
Тауларым! Манга кюч беригиз.
Аурууну оту урады бетиме,
Анамы чакъырып келигиз.

Къушларым! Ауруу бла кюрешеме,
Сиз манга болушлукъ этигиз.
Мен узакъда ауазын эшитеме,
Анамы чакъырып келигиз.

Азаудан Минги тау таба барыучу
Булутла, сиз бери энигиз.
Жашына кимден да уста багъыучу
Анамы чакъырып келигиз.

ЭНТДА ТАНГ БЛА СЁЛЁШЕМЕ

Кертиликча — тазаса.
Сен кесинги жазаса

Дайым мени ангымда.
Сен бюгюн да аллымда

Намаз эте тураса...
Сен тууаса, тууаса

Бел алгъа жүрегимде,
Андан сора элимде.

Айтырыгъынгы айтып
Бошамайса да, къайтып,

Келип тургъанынг — андан.
Чыгъып барама санга.

СЕНИ ЧАҚЫРДЫМ

Сени чакъырдым
Къыйын сагъатымда.
Чакъырдым,
атынгы айтып, къычырып...

Ауазым,
Къанатлыны ызыча,
Къалды хауада.

ТАНГНГА АЛАЙ КИРЕМЕ

Танг а жерге кѡаш бола,
Игиликге баш бола,
Жашау жашдан-жаш бола,
Аман адам таш бола

Турса сюерик эдим, —
Тауча сюеллик эдим.

Танг а жерде аз бола,
Жашау саздан-саз бола,
Асыл адам сал бола,
Аман — саудан-сау бола

Турады да, кюеме.
Тангнга алай киреме.

ЭРТТЕНЛИК

Терезеден
ётюп келип
Къабыргъада,
Къызыны жыйрыгъыча,
Тагъылгъанды эрттенлик.

ХОЛАМ

Таулу киши
«Холам» деген сёзню
Жона кетип,
Сын таш этди.
Энди ол аны
Аламны къалайындан да
Кёрюнюрча, аллай жерге
Элтип саллыкъды.

Таулу тиширыу
«Холам» деген сёзню
Ийлей кетип,
Гыржын этди.
Энди ол аны
Аламны хар инсаны да
Ашарча, аллай аш къангагъа
Элтип саллыкъды.

Таулула
«Холам» деген сёзню
Алып барадыла,
Ёлюкнюча.
Алай жокъду аны асырар жерибиз.

Нек дегенде,
«Холам» деген сёзню
Биз, таулула,
Асырагъанбыз жүреклерибизде.

ТИЛЕГИМЕ АЛГЪЫШ ЭТЕМЕ

Кюню батхан сабийни
Башын сылап жарытхан,
Къартла тургъан кыш юйню
От жагъасын жылытхан,

Жаралы къанатлыны
Уясына жетдирген,
Жолсуз кыалгъан атлыны
Къар ауушдан ётдюрген,

Тилегим, сени жангы
Насыбынг тутсун алда.
Ыразыча мен санга,
Ыразы болсун Аллах!

АНА ТИЛИБИЗНИ КЪАДАРЫНЫ
ЮСЮНДЕН САГЪЫШ ЭТЕ КЕЛГЕНДЕ
ТУУГЪАН СЕГИЗ ТИЗГИН

Тилибизде жырлайдыла терекле,
Тилибизде бишедиле кёгетле,

Уллу кюн да тилибизде чыгъады,
Тилибизде бешик жыры чагъады.

Ма ол тилни махтайма мен кюн сайын,
Олду булбулауаз, кёккъанат жайым.

Кесим жарыйма анга кюн тийгенде,
Гюлча ачылып, туруп турса тийремде.

ТУУГЪАН КЮНЮНГЕ
САУГЪАМ

Мен санга жашауумда
Не къадар ариу
Айтханма,
Таза сёзлерими
Жюрегимден чыгъарып.

Энди аланы
Жыярыкъма да,
Мынчакъла этип,
Тагъарыкъма боюнунга,
Ол къанкъаз боюнунга.

ЖАНГЫ МАКЪАМЫНГЫ АЙТ

Жеттеланы Мустафирге

Жырыбызча жарыкъды
Акъ-Суу башындагъы ай.
Мустафир, бюгюн кел да,
Жангы макъамынгы айт.

Мен кёп да тилемейме —
Жаланда бир иги жыр.
Ауазыбыз учсун да,
Жашауума къош бир жыл.

Сора кюнюме минип,
Жолларымда чабарма.
Аллах айтса, бюгюн мен,
Бир жангы сёз табарма.

Жангы жыр эшитдирсек,
Сау болур жер жарасы.
Сен да, мен да насыплы —
Бир инсаннга жарасакъ.

КЪАЙСЫННЫ ЮСЮНДЕН САГЪЫШЛА

I

Миллетибиз жаратылгъанлы бери
Ол келеди халкъыны биргесине.
Бар жашауун таулу журтуна берип,
Ёлюмсюзлюк алып кеси кесине.

II

— Келигиз, барыбыз да
Халкъ сёзюню азанчысы,
Кюн муратлы Къайсыннга
Байрайыкъ, — деди таулу.
— Барайыкъ, — дедиле таула.

III

Тил къаласын къалап берген
Къайсынны,
Малкъар сёзге къанат берген
Къайсынны,

Юй жылыуун кёрмей кетген
Къайсынны,
Ёлгенде да ёлмей кетген
Къайсынны,

Энди ташдан къарап тургъан
Къайсынны,

Кетгенде да жарап тургъан
Къайсынны,

Биз кюн сайын эсгерейик,
Тангла бла тенг кёрейик,
Халкъыбызгъа кимден да кёп
Игиликле эттгенди деп,
Хар инсаннга жетгенди деп.

IV

Халкъыбыз асыры кёп
Ачы палах кёргенден,
Жашау таулу миллетге
Азап кёп чекдиргенден,

Тазалыгъы ючюн да,
Халаллыгъы ючюн да,
Къол къыйыны ючюн да,
Адамлыгъы ючюн да

Аллах бизни миллетге,
Ма Къайсынны бергенди.
Берип, таулуну уллу
Этгенин да билгенди.

САНГА АЧЫЛГЪАНЫМЛАЙ

Сен, хар эрттен сайын,
Кырдыклагъа
Чыкъ келгенча, келесе
Манга.

Бетими жашландыра,
Къартлыгъымы букъдура...

Мен а,
Кесими хазырлап,
Санга ачылгъанымлай,
Жокъ боласа да
Кетесе.

САНГА ТАЯННГАНМА

*Атталаны Хусейни жашы
Анатолийге*

Хар ауурлукъ келген кюн,
Хар къыйын сагъатымда,
Мен аууп къалмаз ючюн
Союлгенсе къатымда.

Халымы билгенсе да,
Мен санга таяннганма.
Болушлукъ бергенсе да,
Эс табып, туралгъанма.

Сора шукур этгенме
Сени жашагъанынга.
Ауушладан ётгенме,
Салам бере тангынга.

Сенде халкъны къарамы
Кёрюннгенлей барлыкъды.
Сенде жокъду харамлыкъ,
Адамлыгъынг жарыкъды.

Эл таныгъан атангы
Танылгъан жангыз жашы,
Къол узатама санга,
Ачы болмасын ашынг!

УЛЛУ ЖЫЙЫЛЫУДА МАЛКЪАР ТИЛНИ
ЭНИШ ЭТИП СЕЛЕШГЕН ТАУЛУГЪА
АЙТХАН СЕЗЛЕРИМ

Кечеде бар эсенг да,
Жокъса тангда,
Санауда бар эсенг да,
Жокъса санда.
Къарауда бар эсенг да,
Жокъса къанда.

СОРУУЛА

Жашаялырмы адам,
Жарыкъ тангча атмаса?
Къоншусуна кюн сайын
Бир иги сёз айтмаса?

Ата ташын жылытыр
Оюм табып чыкъмаса?
Къанлы жауну аллына
Чыгып, аны жыкъмаса?

Туугъан халкъыны атын
Бийиклеге элтмесе?
Ёз миллети ючюн ол,
Жанын къурман
этимесе?

АДАМ АЗАН КЪЫЧЫРАДЫ

Адам
Азан
Къычырады ёмюрле теренинден.
Жангы тангдан
Чыгъа ауазы, кёкге жетген
Терегимден бийик...

Ёмюрлени жарыта
Келеди азан.
Ол — Къуранча тазады,
Таза.
Адамла уллу бола,
Агъачла журлу бола,
Сокъурла кёзлю бола,
Тилсизле сёзлю бола,
Эришиле субай бола,
Жарлыла уа бай бола,
Тынгылайдыла азаннга,
Ол сейирлик жырлы тангнга.

ЖАРЫКЪГЪА АЙТАМА

Халалса...

Саусуз онг тапды сенде.

Хауагъа ышарыу бердинг.

Чапыракъкёзсе. Дайым жангыса.

Шатыкса. Къарачы,

Сени кючюнгден къарылгъач балаларын

Кюн таякъгъа къондурду, тизип.

Мен а сенде

Кырдыкланы окъуй жашайма.

КЕШОКЪ УЛУ АЛИМГЕ

Сёзлеринг ишлейдиле,
Хар къарындаш халкъынга.
Ёлюмсюзлюк алгъанса
Сен аланы хакъына

Ауазынг а, терекча,
Чыгъады, чагъа, ёсе,
Тюз ниетли инсаннга
Кёгетлерин саугъа эте.

Мен санга сый береме,
Жашауунгдан юйрене,
Фахму кючюнг жаннганын
Кёре жангы юйледе.

Къаламны жеринг кеси
Тутады, сен жазгъанда,
Адамлыгъынг берекет,
Къууат бере жазлагъа.

* * *

Черек барады,
Ашыгып барады тенгизге.
Барады, билмейин
Анда тутуллугъун,
Анда жутуллугъун,
Анда унутуллугъун...

Черек барады...

ИАЗМУЧУГЪА АЙТАМА

Сёлешме сен, сёлешме,
Сёзюнг гурмук тилчини
Узун тилин кесмесе.
Ангсыз, жойкъул адамны
Къагъып, алып кетмесе.

Сёлешме сен, сёлешме,
Сёзюнг тангларынгы да
Ёсдюрлюк туююл эсе,
Кюч берип, палахладан
Ётдюрлюк туююл эсе.

Сёлешме сен, сёлешме,
Сёзюнг тауларыбызда
Къушла учуралмаса,
Ачыулу жумдурукъну
Жетип, ачдыралмаса.

БЮГЕЧЕ МАНГА АЙ КЕРЕКДИ

Бюгече манга ай керекди,
Ай керекди, толгъан ай...
Бетинги кёрюр ючюн,
Кёз къарамынгы,
Гюлнюча, алыр ючюн.

Бюгече манга ай керекди,
Къолларынгы бармакълары
Къол аязларымда
Ышаргъанларын кёрюр ючюн.

Бюгече манга ай керекди,
Иги сёзча, толгъан ай.

АДАМНЫ ТАБИЙГЪАТХА АЙТХАН СЁЗЮ

Жангыла-жангыла,
Жангыдан жангыла,
Жырынгы жиятдым,
Жарала жангыра.

Жанкѳозла жашнагъан,
Жумарукъ жырлагъан
Тарланы таралтдым,
Тойдура жанынгдан.

Билмей да жангыла,
Билип да жангыла,
Мен сени сындырдым,
Ачыудан жандырә

Сен а тѳзе-тѳзе,
Сен билмей да гѳзе,
Сен билип да тѳзе,
Тѳзюмюнг бла
Хар инсанны эзе.

Санга, кесими ашай
Алай кѳарап турама.
Энди мен кѳара журтда
Кѳала-кѳала турама.
Энди мен кѳара кѳала
Кѳалай-кѳалай турама.

Сен а тынгылайса,
Тынгылауунг тынг буза.
Жауа-жауа уу бузла,
Сен а азадан-аза.

Ауруйса, ауруйса сен,
Тауларынг ауругъандан.
Ауурса, ауурса сен,
Къоргъашин жел
ургъандан.

Тереклеринг
къуруйдула,
Тилеклерим
къуругъанча,
Череклеринг
таркъаялла,
Умутларым
таркъайгъанча.

Ун ийисин унутуп
Къояды тирмен ташым.
Къуру къазан асарча
Бола турады башым.

Билеме, ана сютю
Аз болады, аз бола.
Алай бла жашауум
Саз болады, саз бола.

Мен — адам улу,
Былайлай барсам,
Мен — адам улу,
Ангсызлай къалсам,

Мен — адам улу,
Санга таянмасам,
Мен — адам улу,
Жыртхычлыгъымы
тыялмасам,

Ез телилигими
тюялмасам:
Сабийле туумай
къалырла,

Оюлурла къабырла,
Таула алаша болурла.
Ол заманда кюн таягъы
Манга садакъ окъча
Чанчылыр.

Ахыр сагъатымда
Ким сылар да чачымы?!

Кёрмей эсенг да,
Жокъду сенден
жютюкёз.

Сёлешмей эсенг да,
Жокъду сенден
жютюсёз.

Эшитмей эсенг да,
Бардыла
къулакъларынг.

Жокъду сенича
тынгылай билген.
Атламай эсенг да,
Бардыла аякъларынг.
Жокъду сенден терк
жюрюген.

ЭРИ КЕЛЕДИ, ЭРИ

Сымарланып, тиширыу,
Кюзгюню да арытып,
Бютюнда ариу болуп,
Кеси кесин жарытып,

Бар амалын аямай,
Бетин гюл кибик этди,
Сора ёз чырайына
Бюсюреп, чыгып кетди.

Алай чыкъды эшикге,
Кёзлери кёзюр ойнай.
Эринлери — гюллеча,
Къашлары — жангы айла.

Жолда алай барады,
Къоллары тепсегенлей.
Жюреги уа урады,
«Хайда», «хайда» дегенлей.

Тиширыу барады, бек
Омакъ жыйрыгъын кийип.
Уууртлары жаналла,
Бишген алмала кибик.

Барады, жолу анга
Зауукълугъун да берир.
Сиз билмейсиз, узакъдан,
Эри келеди, эри.

ТИШИРЫУСУЗ ЮЙ КЪУРАЛМАЗ

Тиширыусуз юй къуралмаз,
Тиширыу — юйню чырагъы.
Тиширыу болмайын къалса,
Билмейме кюнню чыгъарын.

Сен тиширыу, сен анаса,
Ма олду кючюнг, тюзлюгюнг!
Жерни жарыта жанаса,
Чууакълайын турсун кёгюнг!

БУ ДУНИЯДАН КЕТСЕМ ДА

Тау төппени акълыгъы,
Ма, башыма тюшгенди.
Жюк да — ауур, жол да — тик,
Аууш бийикди энди.

Ишлерим а — кёпден-кёп,
Келелле жангылары.
Кече узуну кёз къысмай,
Чырагъым жаннганлайын...

Бу дуниядан кетсем да,
Къайгъыларым, зынгырдай,
Мени ызымдан келликча,
Кёрюнедиле алай.

КИТАП

Сен китапны ачханлай,
Бетинге кюн тиеди.
Китап — кѣанатларынгы,
Игиге ол төреди.

Китап — таугъа ушайды,
Тёппесине чыгъалсанг.
Андан сау дунияны
Кёрюрсе, билим алсанг.

МЕНИ КЪОНШУМДУ МАЗАН

Барды мени да къоншум,
Сау болсун къоншум!
Аллай къоншу, аланла,
Сизге да къонсун!

Бар жашауу — ишинде,
Темирчиди ол,
Битеу тарда белгили,
Уста, алтынкъол.

Аны аты — Рамазан,
Элде уа Мазан
Деп къойгъандыла, болмай
Соргъан не оргъан.

Кенг жауурунлу, бийик
Адамды Мазан.
Бети ачыкъча, жүреги
Да ачыкъ, таза.

Орамда уллу атлай,
Барыучуду ол,
Аны кётюралмайын,
Бюгюлгенча жол.

Кёрдюм, бу кёмюр ийис
Этген къоллары
Аны кесинден эсе
Къарт болгъанларын.

Гуу-гуу эте гюрбежи...
Жютю кёзлери...
От жарыгында агъа
Терлегенлери.

Салта тёш бла жырлай,
Темирни кюйген
Ийисин мен къоншуму
Ишинде суюдум.

Ингирде уа келеди
Юйюне, арып,
Аякъ машинасына
Ауур къаланып.

— Салам алейкум, Мазан!
Бизге къайта бар,
Арыгъанынг да кетер,
Айран тарта бар.

ПОЭТЛЕ ЖАРЛЫ БОЛАЛЛА

Къаяла сагъышлы бодалла,
Акъ тангла алгъышлы бодалла.

Терекле жолоучу бодалла,
Сур желле жонуучу бодалла.

Жулдузла жияуукъ бодалла,
Черекле жырлауукъ бодалла.

Тау башлары къарлы бодалла,
Поэтле уа жарлы бодалла.

АКЪ КИТАБЫМ

Акъ китабым,
Жаздым сени,
Таулу
Бар кючюн жыйып,
Юй ишлегенча.

Хар сёзюмю
Сайлап,
Сылап-сыйпап
Салдым, ташны
Хунагъа салгъанча.

Ишледим сени, акъ китабым,
Башым агъарып,
Къартая къолларым.

Ишледим сени, акъ китабым,
Жарыкъ болсун бу жерде деп,
Сен бийиклеге ёрле деп.

Ишледим сени,
Бир инсаннга
Жарарса деп,
Къарыусузгъа къарарса деп.

Ишледим сени,
Мени бетим ачыкъча,
Сени да бетинг
Ачыкъ болур деп.

Сени харфларынҗ,
Жауун тамычылача,
Тюшсюнле чаллыкъгъа.
Сени тизгинлеринҗ,
Кюн таякълача,
Келсинле сабаннга.

Арыгъан жолоучу,
Санга юйгеча кирип,
Ышыкъ тапсын дейме.
Ач болгъан сабий,
Сенде гыржын бурху
Табып къапсын дейме.

Ёмюрюнде ишлеп
Жашады атам Солтан.
Халал къыйыны бла
Ёсдюрдю мени ол.

Мен да сабийлерими
Алай кётюрюрге,
Аякъ юслерине алай
Салыргъа кюрешдим,
Жашауумда сени жаза,
Акъ китабым.
Китапларымда
Бек таза
Китабым.
Энди сен да,
Баламча...

Акъ китабым,
Жер сюрген
Сабан агъач

Жарыкъды, дайым, жангыды.
Сен анга ушасанг —
Мен насыплы.

Юйюм да, кюйюм да барды.
Энди сен да
Барса, Аллах айтса.

Нюр жайылсын
Сени ачханнга,
Акъ китабым.
Сен а билеклик эт
Туманны чачханнга,
Акъ китабым.

Кёп болсунла
Санга ийнаннганла,
Санга таяннганла,
Акъ китабым.

Бар жолунга,
Бар, жаным,
Кесинги юлеше,
Желле бла сёлеше,
Жерле бла кёрюше,
Бу дунияда акъ китабым.

Аллах ахшы жол
Берсин,
Акъ китабым, санга.
Кюз артыча,
Чомарт китабым, санга.

АРЫН КЪАЛЫРМЫ ТАУЛУ?

Кёзжетмезден агъа-агъа,
Къарамымда аза-аза,
Жауады чалбаш къарым.
Болгъаныча эртте-эртте,
Кеси жюгюн элте элте,
Таулу жолунда барыр.

Кеси кесин талай-талай,
Сагъышларын тарай-тарай,
Къарда учады тауум.
Бюгюн жашау эталмайын,
Ауур жюгюн элталмайын,
Арын къалырмы таулу?

ЖЕР ТЕПДИ, ЖЮРЕКЛЕ ТИТИРЕП

*Эрменде жер тепгени бла байлам-
лы, Къайсын эгечине санаучу, айт-
хылы назмучу тиширыу, эрменни
халкъ поэти Сильва Капутикяннга
жиберген къагъытым.*

Халкъынгдан кѣп адам жоюлду,
Жер тебип, кюйсюзлюк этгенде.
Ташынг да атылды жолунгда,
Къаралып келгенди эрттенинг.

Сизде хар жаралы чыракъда
Жюрегинг да жанады, сарнай,
Миллетинг ачыгъан сагъатда,
Тюзлюгюнг кюч бергенди санга.

Жер тепди, жүреккле титиреп,
Сюелди инсаны аламны.
Сау болса, Къайсын да жетеред, —
Эрменни бек суйгеч адамы.

Жилядыкъ, юйлеринг оюлуп,
Черекле къан жугъу акъгъанда.
Айастан а къалмаз жоюлуп,
Арарат ачылыр акъ тангда.

Кѣребиз — бирликди уллу кюч,
Палахны да хорлайды бирлик.
Бешикле тебиретир жангы кюн,
Халкъ жыры ёлмезин да билдик.

Кюн — шауданды, ёмюрлюк
Аны бюгюн да ичди шаудан,
Дунияам.

Кюн — жырды, ёлюмсюз жыр,
Аны бюгюн да жырлады
Дунияам.

КЕЧГЮНЧЮЛЮКГЕ МЕН ЭТГЕН ЖЫР

Беш да тау элни оту ёчюлдю,
Терекле къалай чакъсынла?
Таулу дунияны кюню батханды,
Жулдузла жияй чыкъсынла.

Жулдузла жияй, алай чыкъсынла,
Зорлукъну жолу кесиле.
Холамда энди адам къалмады,
Ёлгенле къобуп келсинле.

Ёлгенле къобуп, алай келсинле,
Терс оноу отда кюерча.
Бизге бу кюнню берген мурдарны,
Анасы къара киерча.

Ой, Холам черек — ол толан черек!
Къаягъы кесин урады.
Халкъыны ызындан къарап Дыхтауум,
Жияйу жыр айта турады.

ЧЕРЕК

Бараса — бир чаба, бир атлай,
Бир — жаралы кѣапланча, чартлай.

Бирде уа айыуча, ёкюре...
Ёмюрлени санай, ётдюре,

Жалкѣангы кѣобара, жол сала,
Жагѣаларынгы ура, талай...

Ауазынг кѣаяда жангыра,
Таула да тынгылай жырынга.

Не палах да, не буз да сени
Тохтаталмагѣандыла, женгип.

Арымай, кѣажымай бараса,
Жерге уа — кѣан тамыр боласа.

Жетген кѣыз а, — сенден суу алып
Келеди, кюнѣне кѣууанып.

ТАМБЛАБЫЗ КЕЛЕДИ

Кетди бююннгю кюн да.
Къайтмаз ол, болмаз жангы.
Аны биледи ким да.
Ким да билмейди аны.

Тамблабыз келеди,
Къучакълай сур таулары.
Аны ким да кёреди,
Ким да кёрмейди аны.

АНА

Сабан сюреди жашы,
Анга къарайды ана, —
Жерде хар зат да ахшы,
Жерде хар зат да жангы.

Ишлей турады жашы, —
Ана тилеги келди.
Экисинден насыплы
Бир жан жокъду бу жерде.

Атасыны ташында
Жер сюреди баласы.
Баразаны башында
Сюеледи анасы.

АТА ТАШЫ

Ата ташын, къарт ташын
Къучакълагъанды таулу.
Башын ачып, акъ башын,
Къарап тургъанды тауу.

Ата ташы — бешиги,
Туз-гыржыны да болду.
Анга айтды ол иги
Жырларын да ёр жолда.

Ата ташын къучакълап,
Алай ёлгенди таулу.
Ата ташы — тау чакълы,
Кюн жылыуундан толду.

ИГИ ТАНГ АТСЫН КЪУДУРЕТГЕ

Жангыз жашы дуниядан кетген киши
Жиляйды, тюгене, гитче да бола.

— Битген эсе да энди мени ишим,
Жамауатха келмесин, — дейди, — палах.

Сынсыйды жана тургъан эмен терек,
Олия бла къалып бетден-бетге.

Кюе эсе да, этеди ол тилек:

— Иги танг атсын, — деп, — бу
къудуретге!

АУРУУ БЛА СЁЛЁШЕМЕ

Ауруу, энтда башымда
уча, бурула,
Къара ауанангы иесе аман.
Бир-бирде таула да ауруй
болурла,
Ансы нек басады аланы
туман?!
Ауруу, сен а бир къажымагъан
жанса,
Ма, башым къызады, жана
тургъанча.
Бир-бирде тенгиз да ауруй
болур, ансы,
Нек толкъунланады къарыны
бургъанча?!

ОРАМДА

Чыракъла жанадыла
Бу туманлы орамда.
Къайры эсе да ашыгъып
Барышалла адамла.

Бир бирге жарыкъ хапар
Айтадыла чыракъла.
Ышарадыла ала,
Хар ётгенни къучакълай.

Жанадыла чыракъла,
Игилик излегенлей,
Адамлагъа: «Жолугъуз
Ахшы болсун!» — дегенлей.

Адамла уа бир бирге
Ышаннган да этмейин,
Сёлешген да этмейин,
Ышаргъан да этмейин,

Ашыгъып барадыла.
(Уллу черекди — барыу).
Бу толкъунлу орамда
Жетишмейди ышарыу.

ЖИЛЯЙДЫ ЧЫРАКЪНЫ ЖАРЫГЪЫ

Кечени сырына кѡшула,
Жиляйды чыракъны жарыгъы.
Сабийи кѡйынды кѡншуму,
Амалсыз жүреги жарыла.

Анасы айтады кѡайтарып:
«Бир Аллах сакъласын жанынгы!»
Дарманлыкъ эталмай, арып,
Ол сѡзле кетелле жаууннга.

Ючжыллыкъ адам а жатады,
Аурууну отунда шош эрий.
Танг да бир сагъышлы атады.
Энди ол кѡншума не берир?

ГЮЛ ЁЛДЮ

Гюл ёлдю эрттенликде.
Аны ышарыуу
Къурудуду, шаудан къуругъанча.
Кёзлери,
Жулдузлача, кюйдюле.

Кюн сайын
Аны ийнакълаучу
Желчик,
Жиляй турады,
Чапыракъгъа къонуп.

Тёгерекде
Уллу терекле
Дууа этедиле,
Бутакъларын жайып.

...Бу эрттенликде
Элде
Бир къагъанакъ
Ёлгенди дедиле.

СЮЙМЕКЛИКГЕ ЮЧЮНЧЮ СЁЗЮМ

Жерни суююп
Чыгъады кюн.
Гюлню суююп
Тюшеди чыкъ.

Жолну суююп
Турады таш.
Жазны суююп
Къарайды чум.

Кёкню суююп
Барады ай.
Бийикликни
Сюеди тау.

Сени суююп
Келеме мен,
Сенсиз кюнюм
Тилсиз болду.

ТАУЛУ ХЫЧИН

Халкъыбызны берекети —
Кюн нюрюнден толу хычин.
Азатлыкъны азыгъыса,
Жаулу хычин, таулу хычин.

Аналаны къолларында
Ийленесе, тууаса сен.
Аш къанганы магъанасы
Болгъанлайын тураса сен.

Таурухлада айтылгъанса,
Санга жырла этип нартла.
Сенден къарыу алып, алай
Жашайдыла чалбаш къартла.

Кёп палахдан да къутулуп,
Къайтып келдинг тауларынга.
Къууанабыз татыуунгу
Тас этмейин тургъанынга.

Сенсиз ана тилибиз да
Къалыр эди жарлы болуп,
Ёчюлмесин бет жарыгъынг,
Юзюлмесин баргъан жолунг.

КИЧИБАЛЫКЪ ЭЛДЕ АЗАТЛЫКЪ
АХЛУСУ, ФАЙГЪАМБАР СЫФАТЛЫ
КЯЗИМНИ 130-ЖЫЛЛЫГЪЫНЫ
КЪУУАНЧЫН ЭТГЕН КЮН
АЙТХАН СЕЗЮМ

Бюгюн, бу сыйлы кюн,
Кязим жүрюген жерде атларгъа,
Ол ичген шаудандан уртларгъа.
Ол солугъан хаудан жутаргъа,
Кязимни таныгъан бу
Огъурлу акъсакъалланы
къолларын тутаргъа деп,
Сора кесибиз да бир кесек КЯЗИМИРЕК
болургъа деп,
Алай келгенбиз бери.

АДАМ УРЛУКЪ СЕБЕДИ

Танг аллында бараза
Айтады жангы жырын.
Кѣг'а — тазады, таза,
Жер а — жылыды, жылы.

Адам а — урлукъ себе,
Жер а — чирчикден кѣбе,
Хар мирзеу бюртюк кюнден
Чартлагъанча кѣрюне...

Алай себеди адам,
Уллу жерге ышанып.
Айтычусуча атам,
Жангырады жер шары.

Ашыгъанды истемейин,
Къолунда бюртюк чагъып,
Адам себеди урлукъ,
Кимди да андан уллу!

БЕРГЕН КЪОЛ АЛГЪАН КЪОЛДАН СЫЙЛЫДЫ

Берген къол алгъан къолдан
Сыйлыды деп, ма алай,
Жашай келгенди таулу,
Тангына таукел къарай.

Барама ёз жолумда,
Кюнюмю кесим жаза,
Мен да берсем эди деп,
Биреуге бир иги зат.

ЖАШАУУНГУ ЭТДИРМЕ КЮЛ

Хар бир инсан — манга байлыкъ,
Витеу дуния — мени юйюм.
Уллу жерни бир кыйыры
Жана эсе, мен да кюйдюм.

Сауутла кёп — олду ауруу...
Эс жый, адам, мудахды кюн!
Ётген кыанлы отну унутуп,
Жашауунгу этдирме кюл!

КЪОРКЪАМА КЪАРА ТАНГЛАДАН

Энди жер сюргенле — аз.
Андан арыкъ бола жаз.

Кефле, эсиргенле — кёп.
Итлеча юргенле — кёп.

Бирле кыйынлыкъдан —
кеф,

Бирле тоюп, эсирип.
Иймансызла кёпден-кёп,
Бирлеге уа ач кирип.

Власть алай барады,
Узая инсанладан.
Кирип кетмеге эди
Жашау къара танглагъа.

УЛЛУ АГЪАЧДА СЕЗЛЕРИМИ ТАПДЫМ

Сёзлерими излейме
Сыртда, кьолда. Тауда, тюзде.
Къышда, кюзде...
Малларын тас этген
Эртте кишича.

Бюгюн а,
Къуршоучуну
Уллу агъачына кирдим да,
Чапыракъла агъа-агъа,
Уллу кёкню да жерге
Агъызгъанларын кёрдюм.

Кёрдюм да,
Уллу агъачда сёзлерими
Тапдым.

КЕСИ КЕСИМЕ АЙТЫЛГЪАН НАЗМУ

Кюрешесе, кюрешесе,
Сен кесинги юлешесе,
Къутсузгъа да, юйсюзге да,
Огъурлугъа, кюйсюзге да,

Игиге да, аманнга да,
Чыкъ кёзюне, аламгъа да,

Сени биреу терилтсе да,
Тейри къылыч керилсе да,

Сен кесинги юлешесе.
Итле бла юрюшесе,

Ёлген бла ёлюшесе,
Туугъан бла кёрюшесе.

Сен къалайса деген а жокъ,
Сен жарайса деген а жокъ.

Тау черег'а ишин эте,
Къайыгъынгы элте, элте...

Къажымайын бара, агъа,
Ашыгъады узакълагъа.

Ашыгъады, истемейин,
Эслемейин, эслемейин

Сен Малкъарда

къаллыгъынгы,
Халкъ ыспасын аллыгъынгы.

ГУРА

Арбазда
Тауукъла ичинде
Айланады,
Батан
Талада
Гебенча.

Барады,
Кеси кесине къубула,
Къанатлары,
Жер тырнай...
Байракъ эте,
Кикиригин.

Уллу сёлешгенни эриклей,
Атлайды,
Менсинию
Кёбе-кёбе...
Кесин бек суйгенден —
Гура болуп,
Ехтемликден —
Фура болуп...

* * *

Кечени юсюмден
Тешдим да,
Кёлекнича, тешдим да,
Алай чыкъдым
Тангнга.

АДАМ ЖАНГЫ КЮН БЛА СЁЛЁШЕДИ

— Жангы кюн келесе.
Не берликсе манга?
— Къайгъы берликме.
— Азмыды да ол а менде?
— Жангы кюннге —
жангы къайгъы.

— Кел, жангы кюн, кел.
Не берликсе манга?
— Къууанч берликме.
— Кёпмюдю да ол а менде?
— Жангы кюннге — жангы
къууанч.

ТАУЛУМА ДЕЯЛЛЫКЪМА

Бир жангы сёзюме таянып,
Ёрге турду эсе жыгъылгъан,
Бир инсан окъуна чыкъды эсе,
Китабыма кирип
жылыннган, —

Терс къарамаз Минги тау
манга,
Харам болмаз ашагъан ашым.
Энди таулума деяллыкъма,
Жерибизни мен да бир
жашы.

АППАСЫ БЛА ТУУДУГЪУ

— Аппа, сени кёлюнге

Тийселе, мудах этселе

Къайры кетиучюсе?

— Ётген заманыма —

Жашлыгъыма, жашым.

— Аппа, сени махтап,

Кётюрселе

Къайры кетиучюсе?

— Ётген заманыма —

Жашлыгъыма, жашым.

— Ётген заманынг, жашлыгъынг а
Къайдады, аппа?

— Берги тауну артында

Дагъыда таула, таула.

Аргъы тауну къатында

Дагъыда таула, таула.

Мени жашлыгъым а —

Аладан да ары.

УЧУП ЧЫКЪДЫ КЪЫЗЫЛ КЪУШ

Хар зат шош,
Хар зат ырахат...

Танг жарыгъы чиммакъ,
Гюлмендича,
Жайылды табийгъатха.

Хар зат — таза,
Энди туугъанча.

Шаудан жангы жырын
Жырлай...

Энди уяна, кырдыкла,
Чыкъ кёзюнден къарайла.

Хар зат жангы,
Сыбызгъы ауазыча.

Табийгъат игилик
Сакълап тургъанча,
Сагъайып...

Бир заманда
Тау артындан
Учуп чыкъды къызыл къуш,
Къанатлары нюр жана.

Андан а
Уллу кѣууанч
Келди жерге:
Жангы кюнню
Кѣууанчы,
Жарыкѣны кѣууанчы.

ЖАНГЫ ЖЫЛЛА ЭСКИ БОЛУП КЕТЕЛЛЕ

Жангы жылла эски болуп кетелле,
Мен да эски бола-бола барама.
Жылла башха дунялагъа ётелле,
Мен а мында, ёз жеримде къалама.

Жылланы уа, Аллах айтса, кютерме,
Иги кесек назму сёзюм жазылыр.
Эски жылча, мен да бирде кетерме,
Къабырым а ёз жеримде къазылыр.

ТУУДУКЪЧУГЪУМ ЛЕЙЛЯЧЫКЪГЪА,
АЛЛАХ БЕРГЕН КЪЫЗЧЫГЪЫМА
АЙТХАН БИРИНЧИ НАЗМУМ

Сен — таза балачыгъым,
Гюлчюгюм болгъанчыгъым.
Сюйдюмлю туугъанчыгъым,
Жарытып тургъанчыгъым.

Ариу къаракъашчыгъым,
Мени къарылгъашчыгъым.
Жюрегиме жарагъан.
Толу айча къарагъан,

Аллах берген къызчыгъым.
Жерим кёрген къызчыгъым.

Сен барса, энди манга
Къартлыкъ не эталлыкъды?!
Сен кьоюнумда тургъанда,
Къартлыкъ кенгде къаллыкъды.

Нюр сыфатлы къызчыгъым,
Тангча, татлы къызчыгъым!

КЪОЛЛАРЫНГ
СЁЛЕШЕДИЛЕ МЕНИ БЛА

Къолларынг
Сёлешедиле мени бла,
Къолларымы къучакълай,
Бетими ийнакълай...

Мен а
Келе тургъан
Тангнга кирип барама,
Къолларым ышара.

АЖАШЫП КЕТДИМ
КЮНЮМДЕН

Бармакъны бармакъгъа
Ургъанча,
Бир жумуш этмедим
Бюгюн мен.
Ажашып кетгенча
Болгъанма,
Уллу Аллах жиберген
Кюнюмден.

МЕН АЛЛАХДАН ТИЛЕДИМ

Танг атханды, тийрени,
Жап-жангыдан туудуруп.
Мен Аллахдан тиледим
Жашасын деп туудугъум.

Танг а алай ышарды,
Уллу Аллахны атындан.
Ол — алгъышха ушады,
Туудугъума айтылгъан.

СЁЗНЮ МАГЪАНАСЫНЫ
ЮСЮНДЕН АЙТАМА

Сёз келеди,
Жилянча, сызгъыра.
Сёз келеди,
Элияча, ура.

Сёз келеди,
Сыннган жүрекни байлай.
Сёз келеди,
Толгъан айча,
Бетинги сылай.

КЮЗ АРТЫНДА ТЕРЕКДЕ АЛМАЛА БЛА СЁЛЁШЕМЕ

— Къалай юлешалдыгъыз
Кюнню былай теппе-тенг?
Хар биригиз къып-къызыл,
Хар биригиз татыулу.

— Биз — кюнню балалары,
Биз — аныча, төгерек,
Биз — аныча, къып-къызыл,
Биз — аныча, татыулу.

НЕ АЙТЫРСА МАНГА СЕН?

Эри:

Сени кьоюп, атып кетсем,
Юсюнг бла атлап кетсем,
Не айтырса манга сен?

Къатыны:

Мени кьоюп, атып кетсенг,
Ызынгдан а бек терк жетсем,
Не айтырса манга сен?

Эри:

Мен башханы сайлап алсам,
Сенден узакъ болуп къалсам,
Не айтырса манга сен?

Къатыны:

Сен башханы сайлап алсанг,
Басхан жеринг кесим болсам,
Не айтырса манга сен?

Эри:

Башха бла юй кьурасам,
Сени таба къарамасам,
Не айтырса манга сен?

Къатыны:

Башха бла юй къурасанг,
Юйюнгден а мен къарасам,
Не айтырса манга сен?

Эри:

Мен жангыдан умут алсам,
Сени кёрмей, унуталсам,
Не айтырса манга сен?

Къатыны:

Сен жангыдан умут алсанг,
Умутунга кирип къалсам,
Не айтырса манга сен?

Экиси да бирге:

Алай эсе, алай эсе,
Игиликни кюн этейик,
Юйюбюзге биз жетейик.

МАНГА БИР КЁРЮН, АНСЫ

Мен тилейме, тилейме,
Сени кёрсем бир, дейме,
Кюнден туугъан нюрлени,
Жерде тургъан гюллени
Кёрмей да жашарыкъма,
Кёрмей да жашарыкъма.

Мен тилейме, тилейме,
Сени болсунла, дейме,
Игиликле бары да,
Жер жюзюню балы да,
Манга бир кёрюн ансы,
Манга бир кёрюн ансы.

Кёрюн манга, бир кёрюн,
Тангча болсун да кёлум,
Мен гыржынсыз окъуна,
Мен бир жырсыз окъуна
Къалайым, дейме, дейме.
Мен ма алай тилейме.

МЕН СЕНИ БЕК АЛГЪА КЁРГЕНДЕ

Мен сени бек алгъа
 кӧргенде
Къып-къызыл эдиле алмала.
Ма андан беричи — отуз жыл,
Алайлай турадыла ала.

БАЗАРДА

Къысыкъкёз къыз къалай устады,
Базарны къолунда тутады.
Ол кимни да алдап къояды,
Махтай да, малтай да ояды.

Юйреннген ишиди — ма къысыкъ
Харбызла сатады, аямай.
Ышаргъан да эте, кёз къыса,
Къыз ахча ишлейди, уялмай.

Кёргенлей, эслейди сатырда
Чомартны, харбызла аллыкъны.
Хатлама табарса сатыуда
Бу къызны да озуп барлыкъны.

Харбызла ичича, къып-къызыл
Тюменле ойнайла арада.
Харбызкёз аламны бу къызы
Базарны тарх этмей аладды.

Харбызы жазулу, ызлыкълы.
Къызны уа кёзлери къысыкъла.
Ёз жырын айтады хар харбыз,
Сатыуну жырын а — ма бу къыз.

НЕДИ ШАХАР ДЕГЕНИНГ

Эки кьоншу бир бирни
Атларын да билмеген,
Жолукъгъанда, мангылай
Жарыгъын да бермеген.

Бир бирге намыс этип,
Кьоншулукъ да иймеген,
Бирини жарсыуунда
Бирси келип, кюймеген.

Шахар олду — көгетле
Тюкенледе ёсген жер.
Сабийле ёз тиллерин
Малтап-малтап ётген жер.

Шахарда гюллени да
Сатып, алай берелле.
Ант этеме, нени да
Ахча кёзден кёрелле.

Фатарлары уа — чыпчыкъ
Уяланы кёр да кьой.
Мында кьууанч да азды,
Тойлары да — арыкъ той.

Айтырыгъымы айтдым,
Хар сёзюмю да билип,
Кесим да мен шахарда
Жашагъанладан бири.

ЖАНГЫ ЖЫЛГЪА АЛГЪЫШЫМ

Ана бетича, кюнден
Тола келсин жангы жыл.
От жагъагъа берекет
Бола келсин жангы жыл.

Аманлыкъны ызындан
Ысламасын жангы жыл.
Къарангыда жарыгъын
Къызгъанмасын жангы жыл.

Бешиклени жылыуун
Сакълай турсун жангы жыл.
Таулу айранча, тазалай,
Акълай турсун жангы жыл.

МУДАХДЫЛА КЪОЛЛАРЫМ

Мудахдыла къолларым...
Ала, бюгюн, хорланып
Къайтып тобукъларыма
Къонуп туралла, арып.

Сагъышлылла къолларым...
Битеу ётген жолларым
Алада жазылалла,
Ызлыкъла — жазуулалла.

КАВКАЗГЪА КЪАРАГЪАНЛАЙ

Тангыбызны аудуруп,
Къанлы жаун жаудуруп,

Биз миллетни сындырып,
Аллах ургъан сундуруп,

Отубузну ёчюрюп,
Чыгъардыла, кёчюрюп.

Къара оноу къургъанла
Кюнюбюзню урлалла.

Терслигибиз болмайын,
Седиредик, онгмайын.

Эр кишиле аскерде,
Къартларыбыз а кёрде.

Сабийле уа таш бола,
Миллетибиз тас бола.

Сарнайдыла анала,
Ачдан кёбе, къарала,

Жашайбыз да тузакъда,
Минги таудан узакъда.

Ёле туруп таулула,
Ёре туруп таулула,

Кавказгъа къарагъанлай,
Ауалла алай-алай.

ЧАПЫРАКЪЛА АГЪАДЫЛА

Чапыракъла агъадыла,
Жашауубуз чал бола.
Бир бирге терс къарай кетип,
Асыл жашла сал бола.

Чапыракъла агъадыла,
Бир миллетден бирсине.
Халкыгъа аман ыз бичгенле
Энди жууап берсинле.

Чапыракъла, кёз жашлача
Агъадыла, саргъала.
Кавказия — жылы уя,
Сени алып сарнаула.

Чапыракъла агъадыла
Уруш отну юсюне.
Уллу кёг'а къаралады,
Ачыу эте, кючсюне.

Чапыракъла агъадыла,
Жюреклеге ётелле.
Аналаны жияуларын
Желле алып кетелле.

Чапыракъла агъадыла,
Замансыз кюе-кюе.
Тиширыула чыгъадыла,
Кёпден-кёп къара кие.

Чаныракъла агъадыла,
Жерге-жерге чабалла.
Чал Кавказны къанай тургъан
Жараларын жабалла.

КЪАРТ АППА БЛА ТАНГ

Кёз ача башлады кюнчыгъыш,
Къуршоучу тартады юллесин.
Къарт аппа, арбазгъа шош чыгъып,
Бет жууду, тангына сёлеше:

«Жашадым мен, санга табына,
Келесе, жугъутурча, къарай...
Айтчы сен, жерде от къабынып,
Туудугъум думп болупму къалыр?

Азайгъан эсе да къабыным,
Тилейме, чыкъма сен къаш туююп.
Айт манга, уллу от къабынып,
Думп болупму кетер жылы юйюм?

Бюгюн да чыгъаса сен жолгъа,
Арымай ёрлесин тор аынг.
Сары танг, ёлмесин мен санга
Къууанып къарагъан сагъатым».

Кюн жези жанады къаяда,
Арбазла уа — жашаудан толу.
Къарт аппа барады дунияда,
Хар тангны да ызлай ёр жолун.

КЪЫШ КЕЧЕ

Сагъат къагъады,
Алай къагъады...
Аны тауушу
Кечеми
Элек-элек этди,
Сени сакълагъан
Кечеми.

Баям, сени
Келмезлигинги билип,
Ура болур эди сагъат кеси кесин.

Кечени тешиклеринден
Къарлы жел сызгырады энди.
Къалай сууукъду дуниям!

АЛЛАЙ БОЛМА, ТИЛЕЙМЕ

Кесин дайым тау этип,
Бирсини уа ау этип,
Онгузну уа жау этип,
Сен айтханнга дау этип...

Угъай десенг окъ болуп,
Эки кёзю от болуп,
Бармакълары тот болуп,
Алай бла жокъ болуп

Жашагъанны билеме.
Аллай болма, тилейме.

ЭРТТЕ БАЙ КИШЕНИ ИГИ ИШИ

I

Эртте биреу бар эди,
Ашагъаны бал эди.

Кёп малы, арбазы да,
Ат жекген арбасы да.

Бахчасы да бар эди,
Бохчасы да бар эди.

Алтыны да бар эди,
Къатыны да бар эди.

Бек бай эди, токъ эди,
Сабийи уа жокъ эди.

Жокъ эди да сабийи,
Жарымай эди юю.

II

Кюнлени уа биринде:
«Амал тапдым, тапдым» — деп,

Бу бай алай кычырды,
Къатынын да чакъырды.

Амалы уа — базаргъа,
Базаргъа терк барыргъа.

Базаргъа терк барыргъа —
Сабий сатып алыргъа.

Къатыны да къууанды,
Жюрек жулдузу жанды.

Экиси да, келишип,
Бир бирге къол беришип,

Базаргъа тебирелле,
— Сабий болады! — делле.

III

Базар а аллай базар,
Анда чыпчыкъ сют да бар!

Анда — малмы дейсе — кёп,
Анда — балмы дейсе — кёп.

Ун да, шекер да, эт да,
Ичгиле да, кёгет да,

Къумач да топпа-толу,
Къурмач да топпа-толу.

Къанатлы да сатыла,
Кёп атла да сатыла...

Базарны сырадыла,
— Сабий, — деп, сурайдыла.

Къарай-къарай баралла,
Была сейир болалла.

Уллу базар. Не да эркин,
Мында сабий жокъ, экен.

Табалмалла баласын
Сатып, аны багъасын

Чыгъарып бай боллукъну,
Алай жашап къаллыкъны.

IV

Бет-къутлары да кетип,
Бир бирге тырман эте,

Арбаларына минип,
Къайтдыла юйлерине.

V

Как болгъанды да иши,
Сагъышлыды бай киши.

Кёз къысмай чыкъды
тангнга.
Эрттенликде уа анга

Аллахдан акъыл келди —
Ол ёз терслигин кёрдю.

Сора уа былай деди:
«Мен — эссизме, мен — тели,

Жангылыргъа аз къалдым,
Базаргъа да нек бардым?

Андан эсе, къадалып,
Битеу кючюю салып,

Мен окъуу юй ачайым,
Къарангыны чачайым.

Жол берейим билимге,
Ол игиди элиме.

Окъуу юйюн салайым, —
Халкъ ыспасын алайым.

Окъусунла сабийле,
Аланы билим бийлеп.

Хар сабий окъуялса,
Хар сабий билим алса,

Туууп ёсген элимде
Чыгъарла кёп алимле.

Сора мени да ала
Унутуб'а къоймазла.

Атымы иги бла
Айтырла, ыразы бола.

Байлыгъ'а — келе-кете,
Бирде игилик эте,

Бирде уа — аманлыкъ да,
Жойкъуллукъ, харамлыкъ да

Болуп кѣалыучуду ол,
От да салыучуду ол.

Жашасын окѣуу юйюм,
Турсун анга кюн тийип!» —

Дегенни айтды киши,
Елюмсюз эте ишин.

VI

Эртте биреу бар эди,
Ол бий эди, бай эди.

Алтыны — кѣп, токѣ эди,
Сабийи уа — жокѣ эди.

Байлыгъын салып, суююп
Ачды да окѣуу юйюн, —

Ол кѣп сабийли болду,
Заманны алай озду.

Кѣалды халкѣны эсинде.
Мен да муну юсюнден

Бу хапарымы андан
Айтып кюрешдим санга.

Сен а манга тынгылап
Тургъанынг ючюн, сау бол!
Мени иги ангылап
Тургъанынг ючюн, сау бол!

ЭРТТЕ КЮНЛЕРИМИ ЭСГЕРЕ

Кеси да элге баш эди,
Айтхан сёзю тангча ата.
Субай эди да жаш эди,
Ол заманда мени атам.

Энтда унутмайды Акъ-Суу
Акъыл сёзлерин атамы.
Олду — олду манга асыу.
Анданды эркин атламым.

КЪАРТ КЪАТЫН БЛА КЪАРТ КИШИ

Къарт къатын бла
Къарт киши —

Таулада бирге жашагъанла,
Бурхуларын бирге ашагъанла,
Кеслери да бирге ушагъанла...

Къарт киши бла
Къарт къатын —
(Игиликге чомарт къатын),

Узая-узая баргъанла,
Жашауну жолунда талгъанла,
Бюгюн а атылып къалгъанла...

Къарт къатын бла
Къарт киши —
(Ёз заманында нарт киши),

Бек ауур кюнлери жетгенле,
Балалары учуп кетгенле,
Мени жүрегим бла ётгенле...

ИЧГИЧИНИ АНАСЫНЫ ЖИЛЯУУ

«Ичме, ичме» — дей кетдим да,
Кесим этдим сени ичгичи,
Эшикге чыкъмазлыкъ болдукъ,
Тауусула жашар кючюм.

Андан эсе уа жамауат
Ёлгеними кёрге эди,
Жангыз эгечим юйюме
Сарнай, алай келге эди.

Къалмады санга кюлмеген,
Аягъы кир сюрте санга.
Сени ичгичи мен этдим —
Налат манга, налат манга.

АНАМЫ ЭГЕЧИ
АТТАЛАНЫ ЧУННАЙНЫ КЪЫЗЫ
КЪЫЗЧЫКЪ ЁЛГЕН КЮН
ТУУГЪАН ТИЗГИНЛЕ

Мени кёп кётюрген сен эдинг,
Билсинле, анама тенг эдинг.

Бу кюнюм асыры ауурдан
Ауанам окъуна ауруду.

Жокъ эсе да сени туугъанынг,
Ызынгдан — мен жияп тургъанынг.

Анама тенг эдинг, кесинг тенг —
Анамача, кюйдюм санга мен.

ЖАШЫ АЖЫМЛЫ ЖОЮЛГЪАН КИШИНИ СЁЗЛЕРИ

Адам этдим мен сени,
Аман этдинг сен мени.

Кёп къубултдум мен сени,
Нек къурутдунг сен мени?

Нек жиятдынг, улутдунг?
Жашаууму унутдум.

Къышны бузун эритдим,
Къабырлагъа жол этдим.

МУДАХЛЫГЪЫМ
БАРАДЫ САНГА

Мудахлыгъым,
Сёзлерими къанатла этип,
Алай барады санга.
Барады.

Тыялмадым аны мен.

Билеме, энди
Сени къучакълап,
Сынсырыкъды ол.

Андан а
Сени кюнюнг да
Болур мудах,
Къолларынг чакъыра
Къолларымы...

Биз а
Бир бирден узакъ...
Мудахлыгъым барады санга.

АМАНЛЫКЪ ЭТМЕГЕН ЭСЕ,—
ИГИЛИКДИ ОЛ ДА

Махтай эдиле биреуленни,
Аямай, тахтагъа чыгъара...
Бир жаш а айтды:
— Адамгъа ол игилик
Этгенди деп эшитмегенме.

Сёзге кьошулду да
Тынгылап тургъан къарт,
Былай деди:
— Аманлыкъ этмеген эсе,—
Игиликди ол да бу дунняда.

ЖЕРИБИЗНИ, ТАБИЙГЪАТЫБЫЗНЫ
СОРА ТАМБЛАБЫЗНЫ ЮСЮНДЕН
ДА САГЪЫШЛАРЫМ

Жерибизни биз кесибиз туурайбыз,
Алай бла тамбланы урлайбыз.

Юйреннгенбиз къуру алып турургъа,
Кесибизни кёме палах уругъа.

Табийгъатха бир зат бермей къойдукъ биз,
Жети кёкню ненча кере ойдукъ биз?!

Талаларыбыздагъыларыбыздан,
Балаларыбыздагъыларыбыздан

Бошاپ, къалып къалмайыкъ къара
журтда...

Ракетабыз кёкню бюгюн да
жыртды.

ТЕРЕК БАХЧАДА

Къоллары — эмен бутакъла,
Бетинде минг ызлыгъы
Болгъан къарт киши,
Кюн жаратхан алманы
Бетин сылайды, алып...
Сылайды шырхы къоллары бла.

Сылайды,
Сылагъанча сабийини бетин.
Сылайды,
Кеси бетини ызлыкълары кете...

О, жер баласы — алма!
О, жыр багъасы — алма!

БИГТИРЛАНЫ НАЗИР ЁЛГЕН КЮН
АЙТХАН НАЗМУМ

Ажал, сен, сормай,
Къалай терк жетдинг? —
Бир да кеч къалмай.
Къап-къара бетинг.

Жилян сызгъыра,
Сени ёнюнгде...
Жиляу барады
Туугъан элимде.

«Назир ёлдю» — деп,
Айланмай тили,
Бушуу этеди
Акъ-Сууум — элим.

Назир кетгенди,
Къоюп бар ишин,
Аз сёлешип, кёп
Этиучю киши.

Ол кёплеге эс
Тапдыргъан адам,
Монглукъ тирменин
Тартдыргъан адам,

Жолну къууанча
Элтиучю адам,
Бушууну женгил
Этиучю адам

Эди да Назир,
Жиляйбыз андан,
(Чал Къуршоучу да --
Къара туманда.)

Бушууларымда
Анга таяндым,
Тапсыз атласам,
Андан уялдым.

Къабыргъа къоншу
Болуп жашадыкъ,
Аууз къабынны
Бёлюп ашадыкъ.

Энди жокъ Назир.
Ма, берекет да
Аз болгъанча алай
Кёрюнюр, кертда.

Эл а аны кёп,
Кёп кере излер:
— Назир былайда
Болса эди, — дер.

УЛЛУ ХОРЛАУНУ КЮНЮНДЕ РАДИОҒА КЕЛГЕН КЪАҒЫТ

Урушдан къайтханлагъа,
Эрлик сёз айтханлагъа
Жырла юлеше туруп,
Унутмагъыз, тилейбиз,
Ёксюз болгъанланы да,
Эрсиз къалгъанланы да.

Къанлы урушдан къайтмай,
Тангча жангыдан атмай
Къалгъан жигит жашлагъа,
Сиз жырла айта туруп,
Босагъада олтуруп,
Кёзюн къандан толтуруп,
Энтда жолгъа аралып
Тургъан жарлы ананы
Унутуп иш къоярсыз!

КЮНЮ БОЛГЪАН, ГЮЛЮ ДА БОЛГЪАН
БУ ЖЕРИБИЗНИ БИР ИНСАНЫМА ДА
МЕН

Кюн.

Ол жаланда мени ючюн
Чыкыгъанды демейме.

Гюл.

Ол къуруда мени ючюн
Чакыгъанды демейме.

Алай

Жарыкъ болургъа
Болушады манга кюн.

Алай

Ышарыр кюч береди
Манга гюл.

Кюню да болгъан,
Гюлю да болгъан
Бу жерибизни
Бир инсаныма да мен,
Кюннге саулукъ,
Гюлге саулукъ
Тилейме, тилейме!

СОЗАЙ ТУКЪУМУБУЗГЪА АЙТАМА

Къайдан чыкъгъанса,
Ким биле болур?
Къайсы ёмюрден
Келеди жолунг?

Ненча ауушдан
Ауалгъанса сен?
«Созай» деп къайда
Къуралгъанса сен?

Кимле бердиле
Бу атны санга?
Халкъда — тукъум ат,
Бизге уа — саугъа.

Аякъ ызларынг
Кёп миллетде бар.
Тёр от жагъанг а —
Малкъарды, Малкъар.

Холам а — сени
Ортамисиринг.
Алгъа андамы
Гыржын биширдинг?

Созай дегенлей,
Бар бола жокъ да,
Огъурлулукъгъа
Чыгъады жол да.

Созай дегенлей —
Бетле да иги...
Жарыгъын бере
Акъ эрттенлигим...

Алай сунады
Хар инсаныбыз.
Алай атады
Хар бир тангыбыз.

Созай жашлары —
Ташны сыкътганла,
Адамлыкъ ючюн
Таугъа чыкътганла.

Созай къызлары —
Сурат салгъанлай,
Ышарыуларын
Кюнден алгъанла.

Созай келинле —
Жарытып келе,
Тукъумубузгъа
Айбатлыкъ бере...

Аллай тукъумбуз,
Тарыхдан букъу
Чыгъара келген,
Жютюкёз тукъум.

Заман толкъунла
Бир бирин оза,
Ёз жолун сала
Келеди Созай.

«Менден иги жокъ», —
Демеди Созай,
Акъкъанат жырын
Бюгюн да соза.

Керилип айтды,
Демесин ким да,
Бизни ючюн тийген
Сунмайбыз кюн да.

Биз да бир тукъум —
Ёз жерибизде.
Отубуз жана
Жюрегибизде.

Халкъгъа ётсун деп
Хар ишибиз да,
Алай жашайды
Хар кишибиз да.

Хар миллетге да
Игилик тилей, —
Бирлигибиз а
Къая болсун дей,

Алай барабыз
Тамблабызгъа,
Айып келтирмей
Уллу атабызгъа.

ИНША АЛЛАХ!

Юйюме келеди танг,
Сюйюне келеди танг.
Мени алай жарыта,
Келиучю эди атам.

Кюнден къарайды алам,
Гюлден къарайды алам,
Мени алай къубулта,
Къараучу эди анам.

Жокъдула энди мени
Биргеме атам, анам.
Инша Аллах, саудула,
Ма аллынча танг, алам.

БЁРК

Кимни башында эсенг,
Ушап кьаласа анга,
Къылыкъларын да
Ала.

Къарайса аныча,
Жарыгъан да
Аныча этесе,
Мудах да
Аныча боласа.

Кюн тие
Алчи кийилсенг...

Иенги кьолайы,
Аны онгу,
Аны ангы да
Кёрюне келеди сенде.

Намыс,
Кишилик,
Ёхтемлик дайым
Сени бла байланнганды
Тауларыбызда.

Бюгюн а сени...
Сени тиширыу да киеди.

Къама да кесди сени,
Окъ да тешди сени,
Иенгсиз да къалдыңг, —
Жашайса.

Жаша, жаша
Кязимни бёркю!
Темирбашны бёркю!
Атамы бёркю!

Миллет бёркюбюз а —
Ёмюрлюк Минги тауубуз!

ТОЛМАГЪАН ТИЛЕК

I

— Ёлме, ёлме, балам, — деп,
Анасы тилей эди, —
Сенсиз бир кюнчюкню да
Жашауум жокъ, — дей эди.

— Кёрлюгюмю кёргенме,
Келлигими келгенме, —
Дей эди анасы.

— Гыржынымы ашадым,
Кёп ахлumu ашырдым, —
Дей эди анасы.

— Энди алай этейим,
Сени ючюн кетейим, —
Дей эди анасы.

II

— Ёлме сен, жангызым, — деп,
Анасы кычыра эди.
Баласы уа... ёчюле
Тургъан бир чыракъ эди.

— Аллахчю, кетме сен, — деп,
Ана жалына эди.
Баласы уа ауруудан
Къыза, жарыла эди.

— Кетме, балам, — деп, ана,
Къазауат эте эди.
Баласы уа, баласы,
Кетеден-кете эди.

ЖЕРИМДЕ — ЖЕРИМ —
АКЪ-СУУ ЭЛИМЕ АЙТАМА

Хар жара табынга кӱолуму
Салгъаным сайын бир титирей
Келеме биргенге, жолунгда
Игилик кӱрюрюнгю тилей.

Атынгы айтып мен кычырсам,
Ма урлукъ себеди ауазым.
Тӱгерек талагъа * мен чыкъсам,
Жырлайды жерими хауасы.

* Тӱгерек тала — Акъ-Сууда жерни аты.

ЭГЕЧЛЕНИ КЁТЮРЮГЮЗ

Жашауумда мен сукъландым жаланда,
Эгечлери болгъанлагъа сукъландым.
Эгечлини чырагъы бек жаннганды,
Эгечсизни череги кёп бокъланды.

Мен кёргенме къарындашы ёлгенде,
Эгечи уа — ачыуундан жаннганын.
Бирсини уа, ахыр кюню келгенде,
Жиляуу да этилмейин къалгъанын.

Аллах берип, болса эди эгечим,
Сунар эдим мен кесими кетмезлик,
Алай ауур басмазлыкъча кёп кечем,
Мени къагъып, бир палах да ётмезлик.

Эгеч болгъан жанындады къыбыла,
Эгечинг бар — сенде ахшы мадарла.
Эгечлени кётюрюгюз, къубулта,
Къарыу келир ала келген къадарда.

ЮЧ ЭРКИНЛИГИМ,
ЮЧ ДА ЁХТЕМЛИГИМ

Бар эди Аллах берген
Юч эркинлигим,
Юч да ёхтемлигим.
Бар эди жаратылгъанлы:
Ата-анам,
Ата журтум,
Ана тилим.

Ата-анам
Жашадыла бу дунияда,
Хар атламлары,
Хар айтханлары
Адамлыкъларын ёсдюре,
Бара-баргъанда
Кеслерин манга ётдюре.
Жокъ эди къайгъым
Ата-анам сауда,
Жашау а манга — саугъа.

Ала бетиме къарасала —
Мени таза эте,
Жолуму уа — азат эте.

Алай татыулу эди
Анамы гыржыны,
Учура-учура
Жарыккъъанат жырымы.

Къыйналмайын
Чыгъа эдим бийик таугъа,
Ата-анам сауда.

Юйюм — жарыкъ.
Берекет да бар.
Жашауум — токъ,
Харакет да бар
Эди, ата-анам сауда.
Жашау а манга — саугъа.

Бар эди Аллах берген
Юч байлыгъым,
Юч да байрагъым.
Бар эди жаратылгъанлы:
Ата-анам,
Ата журтум,
Ана тилим.

Ата-анам кетдиле,
Жулдузлача, кюйюп,
Къап-къарангы болуп
Эски юйюм.

Жангыз жаным,
Жангыз къалып,
Жолумда арып,
Жилядым, улудум: —
«Энди мен да
Жашауумдан къурудум», —
Деп тургъанымлай, —

Ата-журтум, Ана тилим
Юйюме кирип келдиле,

Бушуууму билип келдиле,
Акъ тангнга минип келдиле.

Ана тилим къучакълады,
Анамча, ышарды да,
Ата журтум къолун берди,
Атама ушады да.

Жап-жангыдан
Мен туугъанча,
Къанатлана
Мен тургъанча.

Бар эди Аллах берген
Юч дуниям,
Юч да уям.
Бар эди жаратылгъанлы:
Ата-анам,
Ата журтум,
Ана тилим.

Ата-анам
Кетдиле да бу дуниядан,
Ата-анам
Ётдюле да ол дуниягъа,
Ата-журтум, Ана тилим
Бла къалдым,
Энди ол экисине
Таяндым.

Насыбым барды:
Атамча къарагъан
Ата журтум барды да.
Насыбым барды:
Анамча жарагъан
Ана тилим барды да.

БАРАМА ХОЛАМ ТАБА

Къарамым онга-онга,
Сёзлерим чалбаш бола,
Кюн да тийип тургъанлай,
Бир бирде жете боран.

Барама Холам таба,
Жолум а арый, тала.
Мени сакълап тургъанча,
Жып-жылы от жагъала.

Ашыгъама кесим а,
Алда уча эсим да.
Ёчюлмей къалгъан жангыз
Бир жинк табар эсем а...

НИЕТИНГ ЖЫРЛЫ БОЛУР

Жюрегинг таза эсе,
Ниетинг жырлы болур,
Ниетинг жырлы болса,
От жагъанг жылы болур.

От жагъанг жылы болса,
Арбазынг онглу болур,
Арбазынг онглу болса,
Сабийинг монглу болур.

ЖАУУННУ ЭНТДА БИР ЖЫРЧЫГЪЫ

Таула башындан
Шош эне келип,
Жырын да айта,
Шош келе-келип,

Орамда чабып,
Чабып тебиреди,
Жашиллендире
Битеу тийрени.

Къартла къолларын
Узата анга,
Бу къургъакълыкъны
Женгнген жаууннга.

Уллу терекге
Ол салам берди,
Жангы арбазгъа
Ышарып кирди.

Юй башланы уа
Жууду да, ётдю,
Атлыны ызындан
Къууду да жетди.

Сабийча, жалан
Аякълай чаба,
Талагъа ариу
Гуржаба жаба,

Сабаннга тюшдю,
Бюртюкле болуп.
Кёгере чыгъар,
Тирликле болуп.

КЮЧЮК

Бери ётген бла
Чабады бери,
Жюрегин бере...

Ары ётген бла
Чабады ары,
Билмейин арый.

Хар инсаннга да
Халаллыгъы бла,
Жаланлыгъы бла
Къарайды кючюк,
Кеси уа — гюлчюк.

Алайлай анга
Тийди бир чурукъ.
Сынсыды кючюк,
Ачы кычырып.

Ауазы ёчюле,
Алай сынсыды.
Ол аны ургъан
Мени сындырды.

Ол къадар халкъда
Жокъ бир Адам а...
Энди кесими
Анга атама.

ГАЛИЛЕО ГАЛИЛЕЙ

Бар эди устазыбыз,
Сёзлери — кюн
 тийгенлей.
Аты жырча айтылгъан —
Галилео Галилей.

Ол атны окъуучула
Берген эдиле, биле:
Чынтты алим эди да —
Галилео Галилей!

Кеси уллу сёлешмей,
Билими уа — билимлей,
Дерс берип турду бизге
Галилео Галилей.

Асыл адам эди ол,
Ышарса — ай тийгенлей,
Эки кьолу сары алтын —
Галилео Галилей.

Ёмюрде жашап турсун
Биз таныгъан халинлей,
О, закий устазыбыз —
Галилео Галилей!

ЖЫРЫБЫЗНЫ БИРГЕ ЖЫРЛАЙБЫЗ

Сенден иги уа жокъду манга,
Бетинге жараша хар сёзюм.
Сен барса — мен жууукъма тангнга,
Кёп женгиллигиме да тёздюнг.

Юйюбюзню тизгинли этдинг, —
Бетинг эрттенликден толгъанды.
Огъурлулла сабыр кёзлеринг,
Ауазынг — мени саугъамды.

Сабийле ёсдюре барабыз,
Бирге кётюре жашауну да.
Жырыбызны бирге жырлайбыз,
Бирге кёребиз акъ тауну да.

МАНГА АРИУ СЁЗЛЕ АЙТ

Мен — жулдузлу кечеме,
Сен а — менде жюзген ай,
Кюн чыгъады — кетеме,
Манга ариу сёзле айт.

Мен бетинги сыласам,
Жулдуз да жарыкъ къарай...
Ыразы боллукъду танг,
Манга ариу сёзле айт.

Жангыз ариу сёзюнгден
Терегим чагъар, жырлай...
Ёлмесинле сезимле, —
Манга ариу сёзле айт,

Мен — жулдузлу кечеме,
Сен а — менде жюзген ай.
Кетмез ючюн кетеме,
Манга ариу сёзле айт.

САУ КЮН КЁРМЕЙ ТУРДУМ СЕНИ

Сау кюн кёрмей турдум сени,
Сау кюн кёрмей турдум сени.

Кёз къарамым арыкъ бола,
Хар такыйкъам арып къала...

Сау кюн кёрмей турдум сени:
Сау кюн тас этдим кесими.

ТАНГЧА, ЖАРЫКЪБЫЗ ЭКИБИЗ

Жап-жангы чыкъда экибиз.
Акъ тангнга чыкъдыкъ экибиз...

Тангда барабыз экибиз,
Тангны жолунда эркин — биз.

Жырлай туралла кёзлеринг,
(Жулдузла ышара, эрий...)

Менде кюледи кюлгенинг,
Чагъалла жарыкъ гюллеринг.

Бирде ауур болса да жюгюнг,
Айча жюзеди жюзюгюнг.

Жукълайдыла жашларыбыз,
Алагъа ёте жашлыгъыбыз,

Хочуланы къыз, айтайым: —
Мен, къанатларымы жайып,

Хазна учмаз эдим эркин,
Сенден да бир тиймесе кюн.

Тангча, жарыкъбыз экибиз,
Узакъ барлыкъбыз экибиз!

СЕН ЖИЛЯГЪАНДА

Тынгылачы, тынгылачы,
Къалай жырлайла терекле!
Терекле жырлай туралла —
Толлукъдула бар тилекле.

Быллай танглада жиягъан
Айыпды, эгечим, айып.
Тереклени жырларына
Келчи, бирге тынгылайыкъ.

Сабыр бол... Эшитемисе?.. —
Къалай жырлайла терекле,
Жемишлери санга ышара,
Хар зат тепсей төгерекде.

Ырахат жукълай сабийчигинг —
Къоюнунгдады бар игилик.
Къалай жырлайла терекле,
Башлары санга ийилип!

Жемишли терекге ушагъан
Аллай тиширыуса, кёрдюм.
Сен жиягъанда, эгечим,
Къарыусуз болады жерим.

ЧАПЫРАКЪ БЛА ТАШ

Чапыракъ келгенди жангыдан
Шатыклыкъ чыгъар ючюн.
Таш а тургъанды жангызлай
Хар затха чыдар ючюн.

Жерибизге киргенде душман,
Ташха окъ тийди, чачырап.
Учуп жетди да, кесин дарман
Этип къойду чапыракъ.

ПОЭТ ЁЛСЕ...

Терек ёлсе,
Отун болуп,
Жылытады юйню,
Черек ёлсе,
Булут болуп,
Агъарады кюнде.

Гюл ёлсе уа,
Ариулугъу
Жырлайды игиликге.
Таш ёлсе уа,
Мекам болуп,
Къарайды бийикден.

Бюртюк ёлсе,
Тирлик болуп,
Чыгъады кёк тикде.
Поэт ёлсе,
Уллу сёзю
Чагъады жюрекде.

АЙ КЪАНАТЛЫ МУЗЫКА

Ай жарыгъы. Гитара
Терезени аллында.
Ай къанатлы музыка
Жукълайды къылларында.

Ол бек арыгъанды да,
Татлы къалкъып турады.
Къаштйой жел а, келе-келип,
Къылларына урады.

Жукъулу жүрегинден
Музыка учады, уяна,
Сейирлик къанатлыла
Учханча, кенг уядан.

АЙ ЧЫГЪАДЫ ТАУ АРТЫНДАН

Важа Пшавеладан

Ай чыгъады тау артындан,
Тау аллында къалын туман.
Жюрегим отда жанады, —
Ажашханма сагъышымдан.

Тар ичинде сени излей,
Мен бийик къаядан кетсем,
Жаланда сен жилярыкъса,
Кюеригим — жаланда сен.

Жез къаядан саркъады суу,
Чачылады туманына.
Кетеме энди, кетеме,
Дерт жетдирмей душманыма.

Къанатлыла учадыла,
Ауазлары жангы жырлай.
Душманымда — той барады,
Мени — ёксюзлерим жиляй...

МЕН ДА ЁЛЛЮКМЕ

Важа Пшавеладан

Билеме, мен да ёллюкме,
Бирде юзюллюкдю жолум,
Жюрегим да, сезимим да
Къабыр топурагъы болуп...

Суп-сууугъан санларыма
Чабарла къабыр къуртлары.
Сюйгеними сарнауу уа
Манга болушалмай къалыр.

Жууукъ-ахлула бушуудан
Бошуна араллыкъдыла.
Кёкде жулдузла да жерге
Бошуна агъарыкъдыла.

Чучхур да бошуна жияр,
Акъ да чыгъара чачына.
Къая да бош оюлур,
Ташха-агъачха чачыла.

Мен аланы барысын да
Кёралмагъанлай къалырма.
Алай аланы хар биринде
Бир кесек жашаялырма.

ЖЫР

Важа Пшавеладан

Дуния деген биреуге — кенг,
Биреуге уа — тардан-тарды.
Жилярыгъым келе эсе,
Кимни да не иши барды?

Мени бла жилямазлыкъ —
Жанламасын бюгюн манга.
Сыбызгъым окъуна сарнай,
Тауушу кете туманнга.

Мен башха амал тапмайын,
Тауушсуз жиляп тургъанма —
Жюрегим да тазалана,
Аллахха жууукъ болгъанма.

ЖЕТЕРИКДИ МЕНИ КЮЧЮМ

Важа Пшавеладан

Жюрек жырым жаралыды да,
Бир зат жанады ичимде.
Чагъырдан къуй да, тартма
къой,
Бу Аллах ургъан ичгиден.

Ким биледи, мудахлыгъым
Жугъутур мюйюзде батар,
Къаракъашым ышарыр да,
Тангым да жап-жарыкъ атар.

Сора, чартлап минерме да,
Къараторум учар тюзде.
Ол къызыуум бла барып,
Секирirme мен тенгизге,

Секирirme да, кетерме,
Кеф болуп жашамаз кючюн.
Билигиз, алай этерге,
Жетерикди мени кючюм.

ЖАРАЛЫ КЪУШ

Важа Пшавеладан

Жаралы къуш, учалмайын,
Къузгъунлагъа тюшюп къалды.
Жан къазауат этеди ол,
Къаннга бояй чиммакъ къарны.

Сау къанатына таянып,
Тау къушум уруш этеди.
Къузгъун жыйын а, къаралып,
Акъ жерден кёкге жетеди.

Сау заманында кёрюрем,
Болсала да мингле, жюзле,
Къузгъунланы тюклеринден
Толур элле таула, тюзле.

ГЮЛ ЧАГЪАДЫ ЖАЗ БАШЫНДА

Важа Пшавеладан

Гюл чагъады жаз башында,
Буу ёкюре, дуния кенгд да.
Жюрегим а, тохтамайын,
Энтда жияйды, энтда.

Сарнап турду бир уку да,
Бу кечеси бек ауурдан.
Менден сора да бар, экен,
Жюреги сынсып ауругъан.

Хар нени да боллукъ эсе
Бир ахыры, тохтар кюню,
Жюрегиме жара салгъан
Нек къарайды манга, —
кюлюп?

* * *

Гиви Алхазишвилиден

Таулада туман чачылып...
Ала, губу ауча, женгилдиле.
Кёзюнгден
Жилямукъ тамычы тамады,
Жулдуз тамгъанча.

Мени уа жүрегимде
Жырлайды сени атынг.

Ким эсе да къыл кёобуз согъады,
Кукукну жыры анга
Эжиу эте...

Бу шошлукъдан,
Ырахатлыкъдан,
Шаудан тауушдан,
Жюзюм чопалладан да
Эрикгенме, эрикгенме энди,
Эрикгенча кесингден.

УЯЛЧАКЪ КЪАРТ

Гиви Гегечкориден

Сазбет сабыр къарт.
Къызара-къызара,
Уяла-уяла, алай къарап
турду,
(Жаным ауруй...)
Сабийча къарап,
Къарт сабий...

Ырахын эди къарамамы,
Жыртыкъ женглери,
Кёнчеги сагел,
Бетин а жылла ашап,
Тюймелери тюп-баш тигилип,
Къоллары гырхы...

Не айтыргъа билмедим да,
Салам бердим...
Ол а, къызара сабийча,
Къарт сабий...

Къолун жибергенимлей,
Кирип кетди
Гюрюлдей тургъан
орамгъа,
Тас бола...

Уллу шахар,
Бар ишлерин кѳюп,
Энди аны излейди,
Излейди чыракъ
Кѳзлерин да
Жандырып...

ТАУРУХЛА ЮЧЮН, САБИЙЛЕ ЮЧЮН

Гиви Гегечкориден

Таурухла ючюн,
Сабийле ючюн
Аталарыбызны шыйых
ауаналары
Кече белинде, бир-бирде
келедиле бизге.

Кече белинде келе-келип,
Къабыргъагъа
Тиедиле да, жыгъыладыла,
Къайтып-къайтып.

Биз, жерде к'яалг'анла,
Саула
Аман иш этсег'а —
Ала, жыг'ылып к'яалмай,
Жангыдан ёледиле
Таурухла ючюн,
Сабийле ючюн.

ГВРИНИ *

Джарджи Пховелиден

Жырларгъа амал жокъду
бу жырны.

Къобузну тюегинден тюегине
Учуп айланмайды ол.

Сабанчы да, малчы да
Хазна жырлаялсынла аны.
Жолоучу да
Кесини узун жолунда
Айтып баралмаз бу жырны.

Ёз элин къоруулай,
Ахыр сермешге кирген
Жигитни ауазыды — ол.
Буз ура,
Кёк кюкюрегени — ол.
Сюрюуде жаралы бугъаны
Ёкюргениди — ол.

Жырларгъа амал жокъду
бу жырны.

Ол жаланда
Сарнай тургъан тиширыуну
Ауазына къошулады.
Ёксюз сабийни
Жюрексинип жиягъанына

* Г в р и н и — Гюржюню фольклорунда быллай ат бла мудах жырла, урунуу жырла да айтадыла.

Ушайды ол жыр.
Жырларгыа амал жокъду
бу жырны.

Уллу ташча, сырт башындан
Тёнгерейди да,
Чаллыкъны буза,
Тереклени ууата,
Тийген жерине
Жарала сала,
Барады ол.

Акъырын эрийди
Сени жау чырагъынг...
Къарачы,
Кюз арты къалай мудахды.
Бу жыр андан а башланган болурму?

Санга баргъан
Къыйын жолумда
Кюйген гюллени кёреме.

Анданмы чыктыгъан болур бу жыр?

Биягъы сен
Чакъыраса мени.
Чакъыраса да,
Жиляйса, мен ёлген этерикча.

Андан туугъан болур бу жыр.

Сен дагъыда чакъыраса мени.
Чакъыраса да,
Жырлайса, къанатла бере манга.

Ол жыр уллу Аллахха

Са-

лын-

нган

бах-

чыш-

ча,

Жарытады жерни,

Мени жарыкѣга чыѣара.

Алайдамы жаратылды бу жыр?

Кимни эсе да

Чакѣырады кукук.

Кѣайры эсе да барадыла булутла.

Кѣаяла ичинде

Ажашып айланады кѣымыжа ауаз.

Алайдан келе болурму

бу жыр?

НЕ да болсун,

Жырларѣга амал жокѣду бу жырны.

Саѣѣышларыма

Кѣонады женгилаякѣ заман...

Бу жыр а, ары-бери уѣа кетип,

Тас болады,

Экиндини

Мудах шошлугѣунда

Арыѣан кюнню

Нюрлери жутулѣанча.

Жырланмай кетди

бу жыр.

КЪОНАКЪ

Гюзеланы Исхакъгъа

Къонакъ келди юйюме,
Кюн къошулду кюнюме,

Бийик болду тауум да,
Энди кючсюз — жауумду.

Юйюме къонакъ келди,
Ахшылыкъ къона келди.

Юйюме келди къонакъ —
Жарыкъды юйюм, омакъ.

Исхакъгъа ыразыма —
Кёп боллукъду азым да.

ЭРТТЕНЛИК СУРАТЫМ

Танг ата турады,
Тал атлай турады,
Тай отлай турады,
Тау саулай турады.

Къарт къалкъып къалгъанды,
Чёп чыкъдан къаннганды,
Танг юйге къоннганды,
Суу ташны жоннганды.

Тау кюнню бошлады,
От жана башлады.

Бишеди гыржын да,
Ол — тангча, бир жырды.

ЭЛИЯ — АЖИР КИШНЕГЕНИ

Кече жылкыча
Барады,
Кечиуледен ёте...
Ат аякъ тауушла —
Такъыйкъала...
Чачылгъан
Тамычылы — жулдузла...

Элия жашнады.
Ол —
Ажир кишнегени.

КЮН ЧЫГЪЫП ТУРГЪАНЛАЙ ОКЪУНА...

Кюн чыгъып тургъанлай окъуна,
Гюл чагъып тургъанлай окъуна,
Сабийинг ачытып къояды,
Жолунгда уа жюгюнг — къаяды.

Жулдузла танг чыкъда уя эте,
Сагъышла дуняны тебирете
Тургъанлай окъуна, ёз баланг
Жангылып кетеди, терс бола.

Бетинги жарытхан арбазынг
Тар болуп къалады, ол азып.
Сабийинг ачитхан сагъатда
Миналмай къаласа акъ атха.

ТАНГ КЕЛЕДИ

Танг келеди! Ауругъан
Адамынг да сау болур.
«Угъайгъа» чыгъып тургъан
Ишлеринг да «хау» болур.

Танг келеди, аллына
Чыгъып, къолун да бир тут,
Тюненеги къабыннган
Кир сёзлени да унут.

Къалай игиди тангны
Сау-саламат келгени!
Бизге къолун бергени,
Юйюбюзге киргени.

Танг келеди. Ол, тауча
Къарай келеди, къарай.
Мен да бирде, аныча,
Келалсам эди алай.

СЁЗЛЕ

Эдуардас Межелайтисден

Сёзле
Жюрегимден бёртюп чыгъадыла.
Мен а къол аязым бла
Тыяма аланы.

Сёзле
Тохтамай барадыла
Бармакъ араларым бла,
Къан баргъанлай.

МИНГИ ТАУГЪА

Бар жашауубузну таууса.
(Ким кетди да сени таууса?!)
Сен — бек деменгили таулуса.
Биз да барбыз, Минги тау турса! —

Дей эдиле ата-бабала,
Бизни да ма алай юйрете.
Игилик белгисича, агъара,
Сюелесе таулу юйледе.

Жюрекледе да сюелесе,
Ниетибиз, фикирибиз да
Санга ушасала сюесе.
Аны унутмай жашайбыз биз да.

КЪОЛЛАРЫНГ УЧДУЛА ДА КЕТДИЛЕ

...Къолларынг
Учдула да кетдиле менден,
Сууукъдан къачхан къанатлылача,
Къол аязларым
Къуппа-къуру...

Он бармагъым —
Он мудах жыр,
Он бармагъым —
Он мудах къыл.

СЕНИ ТАС ЭТДИМ

Ой, мен сени тас этдим, тас этдим!
Ой, кесими таш этдим, таш этдим!

Битмез энди салгъаным, сабаным,
Болмаз иги заманым, тангларым.

Келмез энди манга жаз, манга жаз,
Отум да жанмаз, кючюм болур аз.

Сени къалай тас этдим, тас этдим?
Тас этдим да, кесими аз этдим.

ЖАЛАН АЯКЪЛАЙ ЧАБЫП ЧЫКЪДЫ ЖАЗ БАШЫ

I

Жалан аякълай
Сен чабып чыкъдың —
Терек, шампанча,
Атылып чакъды.

Жерими бети —
Анами бети...
Къол аязымда
Кюн намаз эте.

II

Жаз башы тегюлдю,
Бахчаны агъартып.
Мен учуп барама,
Булутчукъ — акъ атым.

Бу чакъгъан гюлчюкле —
Жылы сют тамычыла,
Жанкъозчукъ да къарар,
Кюнчюкле тамычылай.

АТА ЮЙЮБЮЗДЕ

Созайланы Алийге

Экибиз да жетдик
Ата юйюбюзге,
Терезелерибиз
Къууаналла бизге.

Узакъла арытып,
Сууукъда юшюдюк,
Энди от тиргиздик,
Азыкъ да биширдик.

Ата юйюбюзде
Къарыуубуз да кёп.
Туугъан жерибизде
Деу бёркюбюздю кёк.

Ата юйюбюзде
Хар ашыбыз — татлы,
Жерибизде жаяу
Эсек да, биз — атлы.

Насып — ёз жерини
Сууунда жуууннган.
Ёлюмсюздю ата
Юйюнде жылыннган.

ЖАНГЫ КЮННГЕ АЛГЪЫШ ЭТЕМЕ

Жангы кюннге тюбейик,
Жарыкъ бетли бола, биз,
Сабий ышарыууча,
Татлы болсун кюнлюбюз.

Жерде хар бир инсаннга
Кесин берсин жангы кюн!
Батмагъанлай турурча,
Алай келсин жангы кюн!

Инсанны сагъышларын
Ачитмай элталырча,
Кючю болсун бу кюнню,
Жюрекледе къалырча!

Сабий ышарыууча,
Жангы бола келсин кюн,
Арыгъан кёгюбюзге
Брахатлыкъ берсин кюн!

КИТАБЫМЫ АХЫРЫНДА ОКЪУУЧУМА АЙТАМА

Китабымы окъудунг,
Къулакъ салдынг ёнюме.
Бир-бирде сагъышларым
Кёзлерингде кёрюне.

Билалмайма: мен сени
Кёлюнге жеталдыммы?
Сен излеген сёзлени
Мен, табып, айталдыммы?

Кёп жылны кюрешгенме:
Туугъанды бу китабым,
Жеримде жолларымда
Акъ тангларымы табып.

Айтырыгъымы — айтдым,
Хар назмумда — сезгеним.
Алай айтады кюн да
Кырдыклагъа сёзлерин.

Къынгыр-къонгур эсе да,
Ёз жолумда баргъанма,
Адамгъа сый бергенме,
Аллахха ийнанганма.

Оллахий, ётюрюк сёз
Айтмазгъа кюрешгенме.
Жашаууму назмугъа
Мен андан юлешгенме.

Аллах айтса, энтда да,
Бара-баргъан дуняда
Тюбеширбиз экибиз,
Сёз кючюне ийнана.

Сау къал, шуёхум, сени
Къууанчынга келейим.
Арбазынга, той бара
Тургъанлайын, кирейим!

А Т Л А Р Ы

Окѳуучума ал сѳзюм	5
"Жангы кюннѳ кѳолундан..."	6
Бек бийиг а — ант болур	7
Тейри кѳылыч бла Минги гау	8
Танг	9
Жылы: гыржын, жангы айран, анам	10
Шыкѳыда Кязимни юйюнде туугѳан тизгинле	11
Жашырын талагѳа айтылгѳан назму	12
Абынсанг да — аума	13
Ахлуларыма сѳзюм	14
Жаз башыны кѳк жаууну	15
Аурууунг тас болсун	16
Халкѳ ийнагѳы, халкѳ жырчысы, маданият хазна- бызны тутуругѳу Отарланы Омаргѳа айтама	17
Мен жууабын табалмагѳан соруу	18
Халкѳ болургѳа унайыкѳ	19
Жанадыла берчлери кѳолларында халкѳымы	20
«Анга жан аурутханла да...»	21
Сырт талада	22
Бийча сюелген терекни назмусу	23
«Танг игиликге атады...»	25
«Терс бассанг...»	25
«Жолунг жангылса...»	25
«Сѳзде гюл да чагѳады...»	25
Кѳпюр	26
Жангы юйюр кѳурагѳанлагѳа айтырыгѳым келеди	28
Окѳа ынна ун элейди	29
Жангы тангнга алгѳыш	30
Чыгѳа келген кюннге айтхан тилегим	31
Туугѳан кюнюнг чыкѳды таугѳа	33
Гуртуланы Сопайны жашы Мухамматны эсгере	34

Зар адамгъа, тар адамгъа айтама	36
Юйюнге уа келе бил	36
Суугъа айтама	37
Жаншакъ	37
Уллу Аллахдан тилегим	38
Ата-ана бла Ата журт	38
Сёзле	39
«Терекле ичинде...»	39
Арыгъан бла ауругъан	40
Ачы тилли жаншакъ къатыннга айтама	40
Холамгъа энтда келдим	41
Татлы тенгиме айтама	41
Байрам жашау	42
Ёз жолуна чыгъа баргъан жаш адамгъа айтама	42
Къыйынды бийик болгъан	43
«Жарамы ачылгъаны...»	44
Женгил акъыллы адамгъа айтама	45
Элия уа — сокъуранмай	45
Холамда	46
«Мангылайымы жалады...»	47
Кесинде уялагъа, анда балалагъа	48
Мартны сегизинчи кюнюнде — жерими сескениучю кюнюнде радиогъа келген къагъыт	48
Мадарымсыз адамгъа айтама	50
Къарыусузну масхара этерге кюрешген	50
Деу не уллу эсе да	51
Умут бла байлыкъ	51
Тырманчыгъа айтама	52
Эрлик бла жигит	52
Махтанчакъгъа айтама	53
Кече арада туугъан тизгинле	54
Таулу тиширыуну кеси кесине айтхан сёзлери	55
Акъ-Суу элиме айтама	56
Палах оту жанады	57
Ауанам — арауан	58
Байсолтанланы Алимге айтылгъан назму	59
Терезеле — орам кёзлери	60
Къыз жолда келеди	61
Кюз	62
Сени излей	63
Бу бийикде сын болуп	64
Чалман	65

Кязим	66
Табийгъат а — кесн тилек	67
Жилягъан гюлле	68
Жулдузла ессюлле	69
Бу дунияда	70
Къар жууды акъ байрамда	71
Жангы кырдыкка къууанып жырлай	72
Сюймекликче биринчи сёзюм	73
Жууулу сатышла	74
Эркинлик	77
Байлыгъын башына жараталмагъан	78
Ана тилинги тас этсенг	79
Жолоучу	80
Халаллыкъгъа таяна	87
Урушда жоюлгъанланы ауазлары	88
«Жилямукъча, жюзюмлеге...»	90
Сюргюнде къалгъан сабийлик	91
Кюн тамычылайды, чачыла	92
Кюн жангылыгъындан толу къолларым	93
Ким эсем да	94
«Жауун эсе да...»	95
Ана тилим	96
Жауун, буз туюген тереземе	98
«Ай кёкде. Тауушу...»	99
Дейдиле	100
Къуугъун	102
Тарда	103
Тангга мингенме, кечеден чыгъып	105
«Эки толкъун...»	106
Кюнлерим	107
«Хар аягъынг басхан жерни...»	108
Жел	109
Анкета	110
Ауруп жатады солдат	111
Тиширыулукъ	112
Къадар бла сёлешеме	113
Жашчыкъ	114
Къолларым созула ызынгдан	114
«Бир-бирде уа амандан...»	115
Гитара	116
Хораз	117
Декабрь айны 21-чи кюнюнде Сталинни туугъан кю-	

нюнде жаратылгъан сёзлерим	118
Халкъымы мен ишлеген сураты	119
Тиширыу	127
Таулу реквиём	122
Мудах сагъышларынг жиямукъла болуп чыгъа	125
Зар адамгъа энтда айтама	127
Кюзгю аллында	127
Мен кетгенден сора да	127
Акъ-Суу. Жаз башы	127
Шошлукъгъа айтама	131
Туманла барадыла	132
Байракъны жыры	133
Малкъар журтума	135
Бизни къолларыбыз	136
Егюзле	137
Къычырыкъ тийип, шошлукъ сойланып къалды	138
Жюрегимде энтда да танг атды	139
Кыйынды	140
Ауругъан кечемде	141
Танг — тешикли къалъач	142
Мудах кюнюмде поэзия бла сёлешеме	143
Келгенме санга, кюз артыча, къарт болуп	144
Уяналары Мухтарны эсгере	145
Жел. Ай. Черек. Экибиз	146
Ойнайдыла сабийле	147
Мен тангны ишледим да	148
Ажашхан тай, къашха тай	149
Мудах сагъатымда айтама	150
Урушда жоюлгъан, къаяча оюлгъан холамлы жанын эсгереме	151
Къарачайгъа келгенме	153
Ексюз болгъан кымызчыкъ	161
Мени къалай унуталдын?	155
Сёзюн айта билмегеннге	156
Сен — мендесе	157
Сюймекликге экинчи сёзюм	158
Сабийлигимн таласы бла сёлешеме	169
Огъурсуз къатын	172
Жангыз ага он сабийин ёсдюрдю	173
Ёксюзле анасы	174
Къанатлы	178
Къара тюкле	179
Терекле	180

Мазаллы бла къарыусуз	181
Жылларым, юркюп баргъан жылкы кибик	182
Биреу берген акъылынг	183
Жашау — кюренди	184
Игилик этген	185
Жер а халаллыгын тас этмесин	186
Къарыусуз назмучугъа	188
Жашлагъа айтхан сёзлерим	189
Холлм башында къара булутла	191
Жанбаш сыртда жангыз терек	192
Ишлейме	194
Эртте, эртте, эртте эди — атам, анам сау заман	195
Атамы къоллары	196
Жукълайды анам	197
Анам, жашчыгъым, мен	198
Менде кесинги къоюп кетгенсе сен, атам	199
Ананг ауруса	204
Атамы тереклери	205
Атамы къарамы	206
Къыйын соруу	207
Эрттенлик келеди мудах жырча	208
Анамы къабырында айтама	209
Анам кетгенли	210
Эки къабыр	211
Арбазымы ауазы	212
Анама къор болайым	213
Анама айтама	215
Деу Алауганны сыртына ушагъан Сырт Талада, атам бла мен кёп жылны чалгъы тартхан талада туугъан тизгэнле	217
Ана къолу	218
Энтда да атама бла анама айтама	218
Анам, харипни, эсгере	219
Мен сауда — атам, анам да сау	220
Къыйын сагъатымда атам, анам бла сёлешеме	221
Къыргъызда сабийлигим и эсгере	222
Кюннгс айтама	223
Анам — жарыкъ тауум	224
Эсгме тюшдюле анамы бети, анамы къоллары	227
Анда таза боллукъма мен	228
Анамы къоллары да дугъума ийис этиучю эдиле	229
Сен а быллай жеринг болгъанына шукур этесе	230

Сүймеклик жыры	232
«Ата журтум!..»	234
Кёк асыры чууакъдан!	235
Ташла	236
Акъ-Сууда ата юйюме айтама	237
Акъ-Сууну асыл жери — Сырт Талагъа энтда келдим	238
Черек бла адамны ушагъы	239
Кълабырлада	241
Адам дуниядан кетсе	242
Эркинлик	243
Жюрекни булбулу	244
Тюкенчи къыз	246
Адамлыкъ хорлар	248
Къобуз таууш жырласа, кырдык да иги чыгъа	249
Тилек	250
Ата журтума	251
Эр киши жашаудан кетеди	252
Назму жазгъан кезиуом	253
Байрамгъа чыкъды таулу	254
Эрттенлик ачды жангы китабын	255
Чыракъ жандырдынг	256
Сёзлерим кюйдюре	257
ген толкъунлу кюнюмде туугъан сёзлерим	259
Холам черегини жагъасында, озгъан заманланы эсгер-	
ген толкъунлу кюнюмде туугъан сёзлерим	259
Урушдан къайтханны сёзлери	260
Жашау бла сёлешеме	261
Барадыла кюнлерим, юзюлюп-юзюлюп кесимден	262
Кюн бла сёлешеме	263
Акъ-Суу башында «Буу мюйюзле кези» деген жерде	
жаратылгъан тизгинле	264
Тиширыуну мен ишлеген сураты	265
Кюн кетеди дейдиле	275
«Шинжикёз» къатын бла тюгене баргъан эри	276
Ачы къадарынгы нек кёрдюм?	278
Ата журтунг болсун биргенге	279
Кёчгюнчюлюк эсиме энтда тюшгенде, къагъытха тюш-	
ген сёзлерим	280
Минги тау	282
Тейри кылычха айтханлыгъымды	284
Жашаууму къатладым	285
«Мудах сагъатымда...»	286

Къар жауады	287
Жауун жауа кыыз жашха айта турады	288
Акъсап къайтды ауазым	289
Атым чабады	290
Сёзлерим бла	292
Кюннге да, айгъа да сорама	293
Анамы чакъырып келигиз	294
Энтда таиг бла сёлешеме	295
Сени чакъырдым	296
Таигига алай киреме	297
Эрттенлик	298
Холам	299
Тилегиме алгъыш этеме	300
Ана тилибизни къадарыны юсюнден сагъыш эте келгенде туугъан сегиз тизгин	301
Туугъан кюнюнге саугъам	302
Жангы макъамынгы айт	303
Къайсыны юсюнден сагъышла	304
Санга ачылгъанымлай	306
Санга таянганма	307
Уллу жыйылыуда малкъар тилни эниш этип сёлешген таулугъа айтхан сёзлерим	308
Соруула	309
Адам азан кычырады	310
Жарыкгъа айтама	311
Кешокъ улу Алимге	312
«Черек барады...»	313
Назмучугъа айтама	314
Еюгече манга ай керекди	315
Адамны табийгъатха айтхан сёзю	316
Эри келеди, эри	320
Тиширыусуз юй къуралмаз	321
Бу дуниядан кетсем да	322
Китап	323
Мени къоншумду Мазан	324
Поэтле жарлы болалла	326
Акъ китабым	327
Арып къалырма таулу?	330
Жер тепди, жүрекле титиреп	331
«Кюн шауданды, ёмюрлюк...»	332
Кёчгюнчюлюкге мен этген жыр	333
Черек	334

Тамблабыз келеди	335
Ана	336
Ата ташы	337
Иги танг атсын кѳудуретге	338
Ауруу бла сѳлешеме	339
Орамда	340
Жиляйды чыракѳны жарыгѳы	341
Гюл ѳлдю	342
Сюймекликге ючюнчю сѳзюм	343
Таулу хычин	344
Кичибалыкѳ элде азатлыкѳ ахлусу, фыйгѳамбар сы- фатлы Кязимни 130-жыллыгѳыны кѳууанчын ѳтген кюн айтхан сѳзюм	345
Адам урлукѳ себеди	346
Берген кѳол алгѳан кѳолдан сыйлыды	347
Жашауунгу ѳтдирме кюл	348
Кѳоркѳама кѳара тангладан	349
Уллу агѳачда сѳзлерими тапдым	350
Кеси кесиме айтылгѳан назму	351
Гура	352
«Кечени юсюмден тешдим да...»	353
Адам жангы кюн бла сѳлешеди	354
Таулума деяллыкѳа	355
Аппасы бла туудугѳу	356
Учуп чыкѳды кѳызыл кѳуш	357
Жангы жылла эски болуп кетелле	359
Туудукѳчугѳум Лейлячыкѳгѳа, Аллах берген кѳыз- чыгѳыма айтхан биринчи назмум	360
Кѳолларынѳ сѳлешедиле мени бла	361
Ажашып кетдим кюнюмден	362
Мен Аллахдан тиледим	363
Сѳзню магѳанасыны юсюнден айтама	364
Кюз артында терекде алмала бла сѳлешеме	365
Не айтырса манга сен?	366
Манга бир кѳрюн, ансы	368
Мен сени бек алгѳа кѳргенде	369
Базарда	370
Неди шахар дегенинг	371
Жангы жылгѳа алгѳышым	372
Мудахдыла кѳолларым	373
Кавказгѳа кѳарагѳанлай	374
Чапыракѳла агѳадыла	375
Кѳарт аппа бла танг	377

Къыш кече	378
Аллай болма, тилейме	379
Эртте бай кишини иги иши	380
Эртте кюнлерими эсгере	385
Къарт къатын бла къарт киши	386
Ичгичини анасыны жиялуу	387
Анамы эгечи Атталаны Чуннайны кызы Кызычыкъ ёлген кюн туугъан тизгинле	388
Жашы ажымлы жоюлгъан кишини сёзлери	389
Мудаклыгъым барады санга	390
Аманлыкъ этмеген эсе,— игиликди ол да	391
Жерибизни, табийгъатыбызны сора тамблабызны юсюнден да сагъышларым	392
Терек бахчада	393
Биттирланы Назир ёлген кюн айтхан назмум	394
Уллу хорлауну кюнюнде радиога келген къагъыт	396
Кюнү болгъан, гюлю да болгъан бу жерибизни бир инсаньма да мен	397
Созай тукъумубузга айтама	398
Инша Аллах!	401
Бёрк	402
Толмагъан тилек	404
Жеримде — жерим — Акъ-Суу элиме айтама	406
Эгечлени кётюрююз	407
Юч эркинлигим, юч да ёхтемлигим	408
Барама Холам таба	411
Ннетинг жырлы болур	412
Жауунну энтда бир жырчыгъы	413
Кючюк	415
Галилео Галилей	416
Жырыбызны бирге жырлайбыз	417
Манга ариу сёзле айт	418
Сау кюн кёрмей турдум сени	419
Тангча жарыкбыз экибиз	420
Сен жиягъанда	421
Чапыракъ бла таш	422
Поэт ёлсе	423
Ай къанатлы музыка	424
Ай чыгады тау артындан	425
Мен да ёллюкме	426
Жыр	427
Жетерикди мени кючюм	428

Жаралы кѣуш		429
Гюл чагъады жаз башында		430
«Таулада туман чачылып...»		431
Уялчакъ къарт		432
Таурухла ючюн, сабийле ючюн		434
Гврени*		435
Кѣонакъ		438
Эрттенлик суратым		439
Элия — ажир кишнегени		440
Кюн чыгъып тургъанлай окъуна		441
Танг келеди		442
Сѣзле		443
Минги таугъа		444
Кѣолларынг учдула да кетдиле		445
Сени тас этдим		446
Жалан аякълай чабып чыкъды жаз башы		447
Ата юйюбюзде		448
Жангы кюннге алгъыш этеме		449
Китабымы ахырында окъучума айтама		450

Литературно-художественное издание

Созаев Ахмат Султанович

ГОЛОС РАССВЕТА МОЕГО

Редактор *М. Х. Табаксоев*

Художественный редактор *В. Л. Захохов*

Технический редактор *Р. О. Алимбетова*

Корректор *З. П. Ульбашева*

ЛКВ № 6 от 01.10.96.

Сдано в набор 08.07.98. Подписано к печати 14.09.98. Формат
70×100¹/₃₂. Вумага офсетная № 1. Гарнитура школьная.
Печать высокая. Усл. печ. л. 16,96. Уч.-изд. л. 10,79.
Тираж 500 экз. Заказ № 1129.

Издательство «Эльбрус»
Нальчик, ул. Адмирала Головки, 6
Полиграфкомбинат им. Революции 1905 года
Мининформпечати КБР
Нальчик, пр. Ленина, 33

Созаев А. С.

С **Голос рассвета моего. Стихи.**— Нальчик,
Эльбрус, 1998.— 464 с. — *Балкар*

ISBN 5-7680-1391-1

В новую книгу известного балкарского поэта Ахмата Созасева вошли лирико-философские стихи, написанные им в разные годы. Автор мыслит образами, которые несут большую смысловую нагрузку, выражает настроения, тревоги и надежды поколения, которое переживает очередной и очень сложный виток времени.

С **4702100200-049**
М 125(3)-98 38-98